AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cilt Doktoru diyor ki:

Vücudunuzu beslediğiniz gibi cildinizi de besleyiniz

Cildinizin devamlı surette manlarlaşan hücrelerin yerine yeni hücrelerin meydana gelmesini sağlamak için cild besleyici maddeleri havi HAVILLAND kremlerini kullanınız.

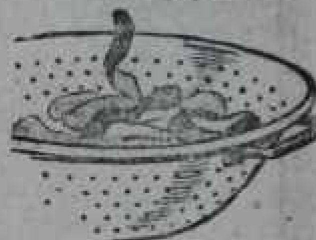

Gece için HAVILLAND COLD KREMİ
Gündüz için HAVILLAND VANISHING KREMİ'ni kullanınız.

Güzel kadının kremidir

Havilland

PATATES, SOĞAN soyarken enginar ayıklarken elleriniz lekelenir, sertleşir.

PRINCESSE
EL LOSYONU

Cild tahribatını önler çatlakları geçirir, nasırları yok eder. Size pamuk gibi bembeyaz ve yumuşak eller kazandırır.

5

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4 Cilt XI, Sayı: 183
Yazı İşleri:
Riizgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 . Ankara
İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
İlhamı SOYSAL

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCULAtED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

KLIŞE:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
MübinTOKER

Abone Şartlara

3 aylık	(12 nüsha) :	8 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	16 lira
1 yıllık	(52 nüsha) :	82 lira

İlan Şartları
3 **renkli arka kapak (Tam sayfa):**

350 lira

Kapak içi 800 lira, metin **sayfaları**
Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı **yer:**
Rüzrgarlı Matbaa — ANKARA

Tel **: 15221**

Basıldığı **tarih 31.10.1957**

Kapak resmimiz

Adnan Menderes
Adama evet, sisteme asla!

Kendi Aramızda

Tarık Halulu

Sevgili AKİS okuyucuları

Pazar günü milletçe, büyük bir imtihan geçirdik. Çok partili hayata girdiğimizden beri dördüncü defadır ki Genel Seçimler yapıldı. Ve biz, milletçe bu imtihanı başarı ile verdik. İmtihan neticesinde belli oldu ki millet, büyük çoğunluğu ile demokrasinin ne demek olduğunu kavramıştır. Oyu ile bir iktidarı devirebileceğini ve istediğini iş başına getireceğini görmüştür. Bunu anlayan ve gören bir millet ise ne türlü baskılar ve tehditler altında kalırsa kalsın bulduğu ilk fırsatta memnun olmadığı iktidarı başından uzaklaştıracaktır. Bu, bizim milletçe kazandığımız ikinci başarıdır. 1950 de C. H. P. yi iktidardan düşüren bu millet, bu kerte de son yulardaki gidişinden şikâyetçi olduğu D. P. yi düşürmek için elinden geleni yapmıştır. Ama diyeceksiniz ki, bu arzusunu gerçekleştirememiş Ve D. P. iktidarı, bir kerre daha ayakta kalmıştır. Varsın kalsın. Mühim olan, ayakta kalmak değil, büyük çoğunlukça istenmemenin acısını tatmaktır. İşbirliğinin gerçekleşmesine kanun yoluyla mani olan ve bu şekilde mevkiini muhafaza eden bir iktidar, aynı havayla devam ederse, aynı sakat gidişte ısrar ederse bir dahaki seçimlerde muhakkak ve muhakkak düşer. Millet, oylarının çoğunu muhalefete vermekle iktidara icap eden ihtarı yapmıştır. Bu ihtardan sonra ise neyin geleceği malûmdur.

AKİS'in 181. sayısının kapağını çevirip de alışık olmadıkları bir sayfa ile karşılaşan okuyucular her halde bunun bizim arzumuzla yapılmadığını anlamışlardır. Zira 181. sayımızın üçüncü sayfası ile 17 ve 18 inci sayfalarına yayılıp oturmuş davetsiz misafir Ankara Savcısının bir azizliği idi ve tam mecmuanın bağlandığı gece gelen bu tekzip yüzünden AKİS'in teknik işleri ile meşgul olan arkadaşlar bir hayli uğraşmak ve mecmuanın hemen bütün plânını değiştirmek sorunda kaldılar. Ankara Savcısının AKİS üslûbuna benzetmeğe çalışarak özene bezene yazdığı bu yazıdaki isnatlar Mecmuamızın sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden Mesul Müdürümüz Tarık Haluluyu öyle kızdırmıştı ki belki de ilk defa prensiplerinden vaz geçerek mecmuamıza imzalı bir yası yazdı ve bu yazının imzası ile neşredilmesi hakkında direktif verdi. Har halde, Ankara Savcısı kadar okuyucularımız da bu yazıyı zevkle okuyacaklardır.

Tıbbi konulara meraklı okuyucularımız öyle sanıyoruz ki uzunca bir susuştan sonra yeniden aramın dönen Doktor Esat Eğilmezin yazılarını okumaktan haz duyacaklardır. İlmin dahi tatlı bir üslûbda ya-ılan yazılar içine sığdırılabileceğini ve herkesçe okunabilecek hale gelebileceğini bu güne kadar yazdığı yazılarla isbat etmiş olan Esat Eğilmez, bundan sonra da sık sık sütunlarımızda karşınıza çıkacak ve size, günün en aktüel tıbbi meseleleri hakkında geniş bilgisinden parçalar sunacaktır. Esat Eğilmez bu hafta anne olacaklara dair enteresan bir yazı ile yeniden yazı ailemiz içindeki yerini almaktadır.

Sosyetenin ve bilhassa moda düşkünü hanımlarımızın son günlerde pek üzgün olduklarını düşünen KADIN ve MODA sayfalan yazarı arkadaşımız Jale Candan, bu hafta sizlere Paris Modasının Kralı olan Christian Diorun ölümü üzerine yazılmış yazıların belki de en güzelini hazırladı. Yıllarca kocalarından da fasla kadınların giyimleri kuşamları ile alâkadar olmuş olan Dior hakkındaki bu nefis yazı size, bir moda kralının bütün bayatını tafsilatı ile anlatacaktır.

Adnan Menderesin nerede doğduğunu, nerede okuduğuna, Başbakan oluncaya kadar neler yaptığını bilir misiniz? Tahmin etmiyoruz. Tuhaftır ama Adnan Menderesin bu güne kadar Türk Basınında biyografisi hemen hemen hiç bir şey yazılmamıştır ve bu hiç kimsenin de nazarı dikkatini çekmemiştir. Ama AKİS yazı kadrosundan bir ekip uzun araştırmalardan sonra Menderesin biyografisini tesbite muvaffak olmuştur. İşte Türk basınında ilk defa çıkacak olun Menderesin biyografisini de bu hafta AKİSde bulacaksınız.

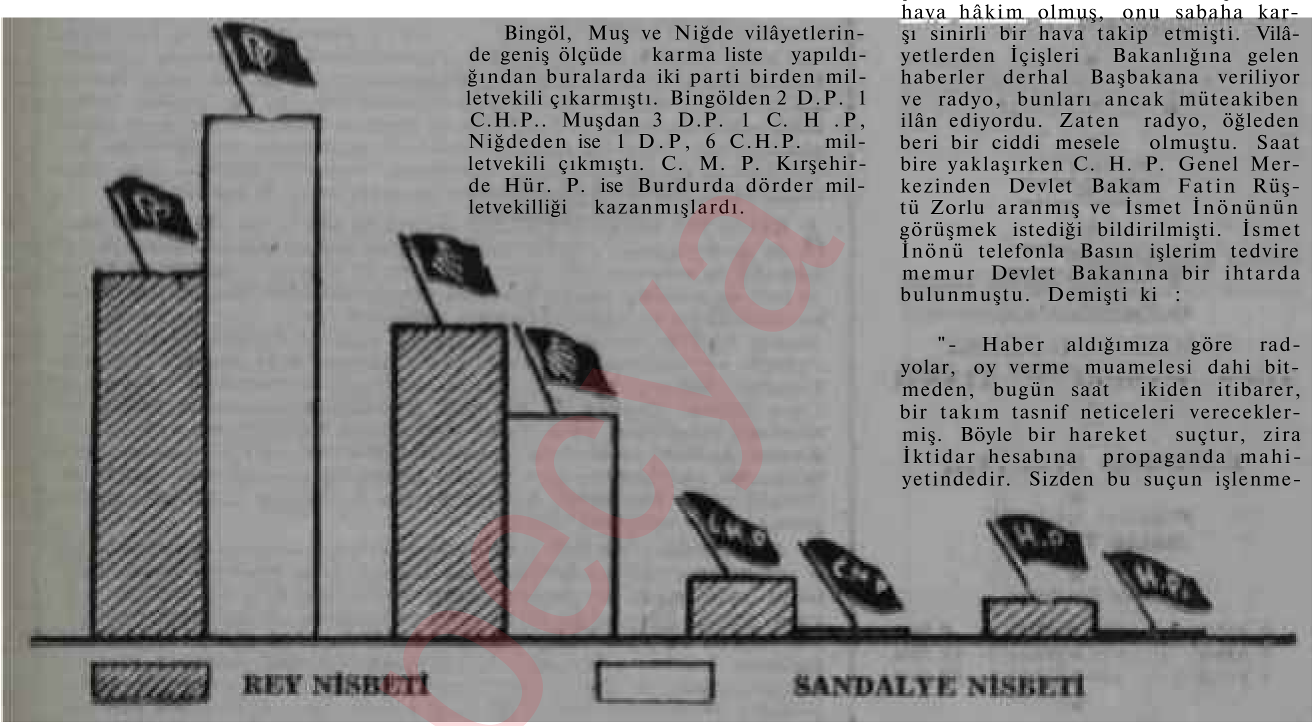
Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Nisbetlerin nisbetsizliği

Bu haftanın ortasında Türkiyede, geçen haftanın ortasında duyulan memnuniyeti duymaya imkân yoktu. Geçen haftanın ortasında memleket çok seviyeli bir seçim kampanyası -nı tamamlamış bulunuyordu. Halbuki milletin böylesine olgunlukla girdiği seçimler hiç de ayni hava içinde cereyan etmemişti. Hiçbirşeyden dolayı olmasa dahi, sadece seçim sisteminin açıkça ortaya çıkan adaletsizliği bir çok vatandaşın yüreğinde eziklik bırakmıştı. Kaldı ki, yürek ezici daha bir çok hâdise ol muştu.

Kabataslak rey ve sandalye nisbeti

Az reye çok sandalye, çok reye az sandalye

Seçimlerin ilk neticeleri ilân edildiğinde görüldü ki seçmen reyinin yarısından azım alan D. P. -yüzde 48 . milletvekilliklerinin büyük nisbetini -yüzde 70- elde etmiştir. Buna mukabil reylerin yarısından fazlasını alan muhalefet sadece 181 milletvekili çıkartmıştır. Üstelik D. P. den sadece yüzde 7 eksik rey alna C. H. P. Meclise D. P. milletvekillerinin sayısının yarısı kadar dahi temsilci sokamamıştır. Bu haftanın ortasında Ankara radyosunun ilân ettiği neticelere göre D. P., C. H. P., C. M. P. ve Hür. P. nin seçimleri kazandıkları yerler ve milletvekillikleri sayıları şöyleydi: D. P., 44 vilâyette tamamen, 3 vilâyette de kısmen seçimi kazanmış ye 424 sandalye işgal etmişti. Ancak üç kurucunun ikişer yerden aday gösterilmesi neticesinde D. P. liler Meclise 421 milletvekili ile geleceklerdi.

C. H. P. ise 18 vilâyette tamamen üç vilâyette ise kısmen seçimleri kazanmış ve 178 sandalyeyi sahip olmuştu Ancak C. H. P. den seçimi kazanan beş kişinin iki yerden aday gösterilmesi yüzünden bu sandalye sayısı 173 e iniyordu. C. H. P. nin kazandığı vilâyetler ve bu vilâyetlerin çıkardığı milletvekili sayısı da şöyleydi: Adana 16, Ankara 27, Çankırı 6, Elâzığ 6, Erzincan 6, Gümüşhane 6, Hatay 9, Kars 12, Malatya 9, Maraş 9, Mardin 8, Ordu 10, Sivas 15, Tokat 10, Tunceli 3, Urfa 9, Uşak 4, Van 5.

Bingöl, Muş ve Niğde vilâyetlerinde geniş ölçüde karma liste yapıldığından buralarda iki parti birden milletvekili çıkarmıştı. Bingölden 2 D.P. 1 C.H.P.. Muşdan 3 D.P. 1 C. H .P, Niğdeden ise 1 D.P, 6 C.H.P. milletvekili çıkmıştı. C. M. P. Kırşehirde Hür. P. ise Burdurda dörder milletvekilliği kazanmışlardı.

Radyonun ilân ettiği bu neticeler yüreklerdeki ezikliği bir kere daha tazelemekten başka bir şeye yaramadı. D. P. şimdiye kadar C. H. P. nin yaptığı bütün hataları bazan misliyle yapmıştı. Bunun bir tek istisnası vardı: 1946 seçimleri. 1957 de o da oldu.

D.P.

İktidardaki ekalliyet

(Kapaktaki politikam)

Şafak çoktan atmış, gün aydınlanmıştı. Hattâ sokaklar yavaş yavaş kalabalıklaşmaya başlıyordu. Kocaman bir Cadillac Bakanlıklar yolundan Atatürk Bulvarına çıkıp yukarıya kıvrıldı. Bulvar Palas Otelinin önünde duran bir kaç kişi eğilerek otomobilin içine baktılar Köşede, elini şakağına dayamış, yorgun yüzlü bir adam vardı. Seyirciler "Adnan Menderes geçiyor" diye mırıldandılar. Pazartesi sabahıydı. Seçim neticeleri, yer yer * tasnif devam etmekle beraber Ankarada alınmış ve D. P. nin iktidarda kaldığı radyo vasıtasıyla duyurulmuştu.

Gece heyecanlı geçmişti. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar evvelâ Başbakanlıkta toplanmışlar, müteakiben toplu halde İçişleri Bakanlığına gitmişler, sabahın ilk ışıklarıyla beraber tekrar Başbakanlığa avdet etmişlerdi. Topluluğa, hele akşamın erken saatlerinde endişeli bir hava hâkim olmuş, onu sabaha karşı sinirli bir hava takip etmişti. Vilâyetlerden İçişleri Bakanlığına gelen haberler derhal Başbakana veriliyor ve radyo, bunları ancak müteakiben ilân ediyordu. Zaten radyo, öğleden beri bir ciddi mesele olmuştu. Saat bire yaklaşırken C. H. P. Genel Merkezinden Devlet Bakam Fatin Rüştü Zorlu aranmış ve İsmet İnönünün görüşmek istediği bildirilmişti. İsmet İnönü telefonla Basın işlerim tedvire memur Devlet Bakanına bir ihtarda bulunmuştu. Demişti ki :

"- Haber aldığımıza göre radyolar, oy verme muamelesi dahi bitmeden, bugün saat ikiden itibarer, bir takım tasnif neticeleri vereceklermiş. Böyle bir hareket suçtur, zira İktidar hesabına propaganda mahiyetindedir. Sizden bu suçun işlenmesine mani olmanızı talep ediyorum."

Fatin Rüştü Zorlu:

"— Paşam, bunu nereden çıkarıyorsunuz, diye sormuştu. Kanunun hangi maddesine göre suçtur?"

C.H.P. Genel Başkam maddeyi de söylemişti: Seçim Kanununun 134'-tincü maddesi! Bunun üzerine Devlet Bakanı meseleyle meşgul 'olacağım, fakat aleniyete intikal, etmiş sandık neticelerinin ilânının suç teşkil etmeyeceği kanaatinde bulunduğunu bildirmişti.

Fatin Rüştü Zorlu derhal Adnan Menderese gitmiş ve vaziyeti anlatmıştı. Seçim günü, oy verme muamelesi devam ederken radyo vasıtasıyla bir takım D.P. zaferleri ilân

Haftanın içinden

Mahkûm Edilen Sistem

Metin TOKER

Türk milleti demokratik rejim içinde, D. P. sözcüsü sayın Emin Kalafatın verdiği manada değil, batı memleketlerinde tatbik edilen şekliyle demokratik rejim içinde yaşamaya azimli olduğunu belirtmiş bulunuyor. 27 Ekim seçimlerinden çıkan ilk mana budur. D. P. nin 2 Mayıs seçimlerinden sonra "İnce demokrasiye paydos" diyerek bu topraklar üzerinde kurmak istediği sistemi, seçmen, ekseriyetle reddetmiştir. İktidar Mecliste murakabe altında tutulacaktır. İktidar yalnız seçimden seçime değil, her talep vukuunda hesap verecektir, basın hürriyeti, toplanma hürriyeti, hakim istiklâli, profesör muhtariyeti iade edilecektir. Türk parlâmentosu dikensiz bir gül bahçesi olmayacaktır. Tamamile aksine, İktidar koltuğu dikenli bir sandalya sayılacaktır. Keyfi idare, totaliter idare ortadan kalkacaktır. Vatandaş hak ve hukuku korunacaktır. Daha rasyonel bir iktisadi politika takip edilecektir. "Hürriyet yerine azot fabrikası" sloganı makbul addedilmemiştir. Hürriyet içinde azot fabrikası talep olunmaktadır. Seçmenin, ekalliyette kalmasına rağmen iktidarı muhafaza eden D. P. ye ilk direktifi budur.

27 Ekim seçimleri bir başka hakikati daha gözler önüne sermektedir. Türk seçmeni demokratik rejimi bol partiyle dejenere etmek niyetinde değildir. Sandık başına şuurla gitmektedir. Reyini hangi istikamette kullanacağını bilmektedir. Fakat verdiği reyin karşılığında, bir âdil esas dahilinde sandalya istemektedir. Eğer nisbi temsil sistemlerinin en mütekâmili olan Alman sistemi bizde mevcut bulunsaydı, umum rey yekûnunun yüzde beşinden dahi az rey alan Hür. P. milletvekili çıkaramayacaktı. Gene o sistemin tahditleri icabı C. M. P. fazla bir varlık olmayacaktı. Demek ki bizde demokratik rejim, seçim kanununun bütün aksaklıklarına rağmen, yalnız ve yalnız milletin şuuru sayesinde İki partili bir sisteme doğru gitmektedir. Gidişi kolaylaştırmak, hattâ süratlendirmek de D. P. ye verilmiş bir vazifedir.

Bu derslerden istifade edilecek midir? İktidarın bası sayın Adnan Menderesin kendisine yapılan zehirli telkinlere kulaklarını tıkayıp, seçmenin gösterdiği yola sapması rejimi selâmete götürecek en emin çaredir. Fakat bugünkü manzara ve bilhassa D. P. organlarının, radyonun iddiaları fazla ümit vermiyor. D. P. li başyazarlar hâlâ "Muhalefet öldü, bitti" havasının terennümüyle meşguldurler. İddialarına göre millet, Muhalefetin şikâyetlerini varid bulmamış, itimadını gene D. P. ye göstermiştir. Bu demektir ki D.P. nin tuttuğu yol doğrudur. Bir rejim buhranı yoktur, bir iktisadi buhran yoktur. Muhalefete rey verenler aylardan bert devam eden "zehirli telkin"lere kapılanlardır. Buna rağmen D. P. nin yeni Mecliste üçte iki bir ekseriyet alması icraatının tasvip edildiğinin delilidir.

Halbuki değildir. Hâlbuki bu, sadece bizim seçim sistemimizin aksaklığının delilidir. Muhalefetin bütün şikâyetlerini bırakalım. Radyonun kullanılış tarzından seçim kütüklerine, sarfedilen milyonlardan dini siyasete âlet etme oyunlarına her şeyi bırakalım. Seçimin tamamile eşit şartlar altında cereyan ettiğini farzedelim ve sadece sandıklardan çıktığı bizzat İktidar tarafından ilân edilen reylere takalım. Meclisteki o üçte iki ekseriyeti sağlayan D. P. bu reylerin yarısını dahi alamamıştır. Bu mu tasvip, bu mu Muhalefetin tasfiyesi? Tasvip edilen Muhalefetin programı, tasfiye olunan D. P. büyüklerinin idealidir.

İktidarın sayın başı D. P. nin yeni seçimlere, huzur içinde çalışmak için gittiğini bildirmişti. Seçmen, reyile, İktidarın sayın başının arzusuna yerine getirmiştir: Huzur içinde çalışmanın yolunu göstermiştir. İşareti yanlış anlamamak lâzımdır. Hatalı bir tefsir, eski yolda inad, batılı demokratik rejimin bütün prensiplerini anakronik sayma hevesi insanın başına tahayyülü imkânsız gaileler açar. Zira seçmen, reyine sahip olma bahsinde. 1946 ya nazaran muazzam bir ilerleme kaydettiğini de seçimlerden bu yana göstermiştir. Türkiyede seçmenin istediği olacaktır, başkasının değil. Bunu böylece bilmek lâzımdır.

Zaten bu neticeyi görmek için kâhin olmaya lüzum yoktu. On iki yıldan beri çok partili bir sistemin tadını almış bulunan, hele gözlerini o sistem içinde siyasi hayata açmış büyük kütleler elbette ki başka rejimleri reddedeceklerdi. Demokrasi tecrübesi Türkiyede kat'i olarak muvaffak olmuştur. Bütün namüsait şartlara rağmen Meclise sokulan iki yüze pek yakın sayıda milletvekili arkalarında millet ekseriyetinin reylerini hissettiklerinden dolayı son derece kuvvetli ve kudretli olacaklardır. Elbette bu demek değildir ki onlar her türlü mürakabeden azadedirler. Asla! Onlar da, tıpkı İktidar temsilcileri gibi seçmenlerinin nazarları altında çalışacaklardır. Ekseriyetin reyile ekalliyette kalmış olmaları kendilerine son derece mühim vazifeler yüklemektedir.

İstikbale, belki çok yakın istikbale değil ama, onun biraz ötesindeki günlere ümitle bakmamak için hiç bir sebep yoktur. Büyük seçmen kütlesi omuzuna aldığı vazifeyi başarıyla yerine getirmiştir. Şimdi, bilhassa münevver, nöbeti devralmalıdır. Köylünün yanlış istikamette rey kullanmadığı anlaşılmıştır. Kendisini kandırmak için yapılan bütün propaganda boşa çıkmıştır. Yedi senedenberi radyoyu istediği gibi kullanan, köylü saatlerinde D. P. yi ve "Yavuz Menderes"i göklere çıkaran zihniyetin yedi sene sonunda vardığı tek netice hüsrandır. Büyük seçmen kütlesi ışığın nerede olduğunu görmeyi bilmiştir. Ne para, ne yobazlık, ne palavra ona memleketin, milletin selâmetini unutturmamıştır. Münevver de bunu unutmamalıdır. Ne menfaate, ne korkuya kapılarak.. Eğer Muhalefet her şeye rağmen daha da fazla rey alamadıysa asıl sebep, o büyük seçmen kütlesinin münevver tarafından iyi tenvir edilmemesidir. Yoksa D. P. hem rey bakımından ve hem de sandalya hesabıyla pek âlâ ekalliyette kalabilirdi.

1957 seçimlerinin neticesi Türk milletine sadece şeref, sadece itibar sağlayacaktır. Demokratik rejim bu topraklar üzerinde benimsenmiştir. O rejimin âşıkları ekseriyettedir. Üstelik millet çok partili sistemin dejenere olmaması için de son derece dikkatlidir. O, işaretini vermiştir.. O, İktidara, takip etmesi gereken yolu göstermiştir. 1954-57 metodlarının bir İktidarı ancak zayıflattığı hakikatini en ufak münakaşayı kaldırmayacak şekilde gözlerin önüne sermiştir. İnce demokrasiyi yok etme yolundaki bütün teşebbüsler seçmenin şamarıyla yere yıkılmıştır. Halkın sesi hakkın sesi olduğuna göre iş başındakiler önünde sonunda ona uymaya mutlaka mecbur kalacaklardır. Bir an evvel uyarlarsa hem kendileri, hem memleket kazanır. BM gecikme anı, mesuliyeti biraz daha arttıracaktır.

Üstelik işaret öylesine veciz, reylerin taksimi o kadar manalıdır ki anlayamamış olmak asla mazeret sayılmayacaktır.

etmek kadarı İktidar tarafından zaten alınmıştı. İnönünün müracaatı üzerine karardan vaz geçilecek miydi? Başbakan:

"— İlân edin" demişti.

Hakikaten o gün, radyolar, halkı fena halde sinirlendiren ilk hatayı yapmışlar ve saat 14.30'dan itibaren, ekserisinde bir tek muhalif rey dahi çıkmayan bazı sandıkların neticelerini yaymaya başlamışlardı. Fakat C.H.P. derhal Seçim Kuruluna müracaat etmiş ve Seçim Kurulu hareketin suç teşkil ettiğine dair karar almıştı. Böylece seçimler ilk maluliyet damgasını, ilâmla yemiş oluyorlardı. Başbakan, fena halde kızmıştı. Sabaha kadar devam eden, işte bu asabiyetti.

Menderesin mizacı

Zaten Adnan Menderes asabi bir mizaca sahipti. Başbakan seçildiğinden bari insan takatinin çok üstünde bir mesai yaptığından, zaman zaman sinir buhranlarına kapıldığı oluyordu. Durup dururken gözlerinden yaşlar boşanıyor veya ortada pek bir şey yokken kahkahalarla gülmeye başlıyordu. O zaman, sesini kısmak için mendilini ağzına tıkardı.

Son derece hassastı. Üzüntüleri de, neşelenmeleri de aniden geliyor ve her iki halde de kolaylıkla aşırı had alıyordu. Kendisini tanıyan herkes bir hususu teslim ederdi.; Yüreği çok iyiydi. Ama bu iyi yürekli adam, vakit vakit kırıcı olmaktan kurtulamıyordu. Bütün tabiatı tezatlarla doluydu. Adeta anormal şekilde mahcup olduğu, bir salona, bir topluluğa girerken ne yapacağını şaşırdığı, bir ise talebesi hali takındığı halde aşırı mütecaviz hal alabiliyor, sonra pişman olup üzülüyor, ama bir noktada yeniden, sinirlerine kapılmaktan kendini alakoyamıyordu. Bir an geliyor her şeyi pembe, toz pembe görüyor; müteakiben gözüne her şey siyah, simsiyah görünüyordu. Muazzam inişleri ve çıkışları vardı. Bu iniş ve çıkışları en iyi bilen, onları en mükemmel şekilde kullanan ise, Adnan Menderesi henüz genç bir adamken, bundan çeyrek asır evvel tanıyan Celâl Bayardı.

Bir hayat hikâyesi

Memleketin mukadderatında yedi seneden beri 1 numaralı söz sa-ibi olan Adnan Menderes kimdi? Nereden gelmişti, kimin nesiydi? Pek çok insan bunu merak ediyordu. Zira Başbakan sıfatını aldığı günün tarifesinde dahi Adnan Menderes büyük kitleler tarafından ismi bilinen bir şahsiyet değildi. D. P. liderleri içinde Celâl Bayar tanınıyordu, Prof. Fuad Köprülü meşhurdu. Hayat hikâyeleri hakkında bilgi mevcuttu, Ama Adnan Menderes? İşin garibi şudur ki bugün, ismi o kadar bilindiği halde Başbakanın hüviyeti gölgede kalmıştır, Esaslı bir biyografi -si hiç bir yerde çıkmamıştır. Hattâ kendi partisinin organı dahi ne **1950 de** ne 1954'de ne de 1957'de Adnan

Menderesin kini olduğu noktasında durmamıştır. Eğer mübalâğa sayılmazsa, Adnan Menderes hakkında en fazla malûmat B. M. M. albümündeki resminin altında verilmiştir. O da, topu topu üç satırla...

Adnan Menderes 1899'da Aydında doğmuştur. Babası Aydında ve civar sancaklarda tahrirat kâtipliği yapmış olan Ethem Beydir. Ethem Beyin Rumeli Türklerinden olduğu ve Egeye Moranın Yenişehir . kazasından muhacir geldiği söylenir. Ethem Bey muhitin zenginlerinden Tireli Hacı Ali Paşanın torunu ile evlenmiş ve oraya yerleşmiştir. Adnan Menderes, ailenin tek çocuğudur. Dünyaya geldiğinde, her hali vakti yerinde eşraf çocuğu gibi bir parça fazla nazlı niyazlı büyütülmüş, refakatine arkadaşlar verilmiş, ilk tahsilini Menemende yaptıktan sonra o zaman Amerikalıların idaresinde olan İzmir

Berin ve Adnan Menderes

Bir arada görünmeleri enderdir

Kolejine devam etmiştir. Bir müddet sonra bu kolejden ayrılmış, İzmir İttihad ve Terakki idadisine kaydedilmiştir.

İzmir İttihad ve Terakki idadisinden çıkıp genç bir toprak ağası olarak Aydındaki çiftliğinin başına geçtiğinde Birinci Dünya Savaşı sona ermiş ve Yunanlılar İzmiri işgal etmişlerdir. Emekli Generallerden Ali İhsan Sabisin hatıralarına göre Adnan Menderese Ali İhsan Sabis 27 Eylül 1921'de Koçarlıda genç ve ateşli bir yedek subay olarak rastlamıştır. Adnan Menderes orada askerlik şubesi reis vekilliği yapıyormuş. Bir ara 6. Tümen Komutanlığı yaverliğinde de bulunmuş. Müteakiben Ali İhsan Sabis, Adnan Menderesi muhitin bir evladı olarak Çakırbeyli çiftliğini ve civarım korusun diye çiftlikte bırakarak daha içerlere gitmiş. Emekli Generalin harp hatıralarından da anlaşılacağı üzere Adnan Menderes o yıllarda genç ve ateşli bir münevver olarak Kuvayı Milliyecilere katılarak Yunanlılara karşı vaziyet almıştır.

Siyasi hayata giriş

Adnan Menderes uzun yıllar çiftliğinde kalmış ve hemen bütün çiftlik sahiplerinin sürdüğü hayatı sürmüştür. Arada sırada İzmire, daha nadiren İstanbula inmiş, büyük şehirlerle ülfet peyda etmeye çalışmıştır. Mahcubiyeti o devirden gelir. İşte bu sıralarda, Fethi Okyar Serbest Fırkayı kurmuştur. Adnan Menderes kişizade bir insan olduğu halde kıymetinin bilinmemesinden münfail bulunduğundan yeni fırkanın saflarına katılmış ve Aydında başkan olmuştur. Fakat Serbest Fırka tecrübesi uzun sürmemiştir. Buna rağmen D. P. Genel Başkanı, sonradan, hayatının o safhasında edindiği intihalardan çok faydalanmıştır.

Serbest Fırkanın lağvını müteakip C. H. P. müfettişi olarak Aydına gelen Celâl Bayar, Adnan Menderesi beğenmiş ve bu ateşli politikacıyı kendi partisi saflarına almıştır. Böylece Serbest Fırkanın eski Aydın başkanı, süratle Halk Fırkasının Aydın başkam olmuştur. Adnan Menderes yeni partisinin hizmetinde feragat ve imanla tam on beş yıl gayret göstermiş, 1945'e kadar kehdisine verilen işleri muvaffakiyetle görmüştür.

Genç politikacının C. H. P. saflarında parlaması akrabalarının, bilhassa zevcesinin akrabalarının yardımıyla olmuştur. Cumhuriyet Hükümetinin kuruluşundan sonra uzun yıllar Dışişleri Bakanlığı yapan Dr. Tevfik Rüştü Arasın zevcesi Makbule hanım, Adnan Menderesin kayınvaldesi Naciye hanımın kardeşidir. Dolayısıyla Dr. Aras, Menderes ailesi içinde bir nevi baba rolü oynamıştır. Zaten Menderesin kayınpederi İzzet Bey bir sinir hastalığı neticesinde vefat edince aile Dışişleri Bakanına büsbütün bağlanmıştır. Dr, Tevfik Rüştü Aras Aydının genç ve zengin bir evlâdı olan Adnan Menderesi milletvekili olarak Meclise sokması için Atatürkü ikna etmiş ve bugünkü D. P. Genel Başkanı 1931 seçimlerinde Aydın milletvekili sıfatıyla teşriî hayata girmiştir. Adnan Menderes o zamandan bu yana daima Büyük Meclisin bir mensubu olarak kalmıştır.

Bugünkü Başbakan 1931 yılında Ankaraya milletvekili diye geldiğinde siyasi hayatta hayli toy ve tecrübesiz bulunduğu halde Meclisin havasına ve kulislerine çok çabuk intibak etmiş, kısa zamanda C. H. P. nin meşhur "demirbaş mebuslar" üstesine girmiştir. Parti müfettişliği yapmış, idare heyetine seçilmiştir. Bu arada, yeni açılmış olan ve üç yılda diploma veren Ankara Hukukuna da

kaydolmuş, Uç sene içinde orasını bitirerek siyasi kariyerini yapmaya koyulmuştur.

Adnan Menderes yıllarca sesi pek duyulmayan, ama müstait ve yerini muhafaza etmesini bilen bir milletvekili olarak kalmıştır. 1941 yılından sonra Mecliste kendisine bir muhit edinmiş, arkadan da Bakan olmak istemiştir. Bu sırada bir çok genç milletvekili kabinelerde yer almaya başlamış bulunuyorlardı. Fakat Adnan Menderes, nedense, bir türlü onların arasına katılamamıştır. Bunda, genç politikacıların birbirlerini çekememelerinin büyük rolü olmuştur. İnönü, Aydının kıymet ve meziyet taşıyan milletvekilini farkedememiştir.

1945'e böylece gelinmiştir. Toprak kanunu, İnönünün çok partili rejime geçme kararı, Dörtlü Takrir, Demokrat Parti, 1946 seçimleri, 1950 seçimleri ve nihayet Başbakanlık! Adnan Menderesin hayatının bu kısmı bilinmektedir..

Heyecanlı bir hafta

İşte bu haftanın başında, Türkiyede pek çok gözün çevrik bulunduğu insan buydu. Adnan Menderes bir defa daha İktidarı muhafaza ediyordu. Acaba ne yapacaktı? Fakat bu sualin cevabı alınmadan bir takım dertler gelip çattı. Yer yer pek çok sayıda vatandaş seçimlerin cereyan tarzından memnun değildi. Adnan Menderes Salı günü İstanbula gitmek kararı vermiş olduğu halde, yurdun bazı köşelerinden gelen haberler karşısında başkentte kalmak zorunda olduğunu anladı. Ortalık karışmıştı. Bu arada İsmet İnönü ile arasında telgraflar teati edildi. G. H. P. Genel Başkanı cereyan eden hâdiselerin vehametine hükümet başkanının dikkatini çekiyordu. Adnan Menderes büsbütün sinirlendi. Bu hafta boyunca Cumhurbaşkanı ve Başbakan bir çok defa bîr araya gelerek vaziyeti mütalâa ettiler. D. P. için zor bir devre başlıyordu. İktidar fiilen ekalliyette olduğu halde memleketi idare etmenin ilk müşkülleriyle karşı karşıyaydı. Seçim sistemimizin acaipliği D. P. yi yerinde tutmuştu ama, şimdi büyük mahzurları, teker teker meydana çıkacaktı. Bunları halletmek için serinkanlılığa ihtiyaç vardı. Halbuki Adnan Menderes son seçim kampanyası sırasında ziyadesiyle yorulmuştu.

Yorgunluğu bu hafta içinde de devam etti. Vaktinin büyük kısmı Başbakanlıkta geçiyordu. Uyku uyumak için dahi fazla zaman bulamıyordu. Allahtan ki sabahları son derece erken kalkan ve geceleri umumiyetle son derece geç yatan Adnan Menderesin belki de ömründe en az vakit ayırdığı şey, uykudur. Hemen yirmidört saatlik günün yirmi saatini uyanık geçiren Menderes, şayet bir seyahatte değilse ekseriya Bakanlıklardaki Başbakanlık binasındadir. Zaten Başbakanlıktaki husu si dairesi adetâ bir ev gibi tanzim edilmiştir. İç içe bir kaç salon ve odası olan Başbakanlık makamı, vaziyete göre Menderesin daima vazifesi başında kalabilmesi için en ince teferruatına kadar düşünülerek tanzim edilmiştir. Gömme ve fayans kaplı banyosundan tutun da, yatıp uyuyabilmek veya uzanıp dinlenebilmek için divanlarla kaplı odalara kadar her türlü ihtiyaç göz önünde tutulmuştur. Menderesin, Başbakanlıktaki gardrobunda çeşitli yerlerde giyilmek üzere yarım düzine elbisesi bulunur. Menderes burunları pırıl pırıl boyalı pabuçlara düşkündür. Gardrobunda boyalı duran bir kaç çift pabucu vardır. Daha ziyade siyah ayakkabıları tercih eder. Elbiseleri vücuduna göre biraz dar dikilmiştir. Giyindiğinde vücudunun hatlarının belli olmasından hoşlanır. Bütün ceketlerinin kolları mutaddan dar ve kısa, gömleklerininki ise aksine uzundur. Beyaz gömlek giymeyi sever. Gömlekleri hususi surette dikilir. Kravatları Paristen getirtilen Sulka markalı nadide kravatlardır. Smokin ve frakları çoktur. Giyimine, kuşamına son derece düşkündür. Terzi İzzette veya Kemal Milaslıda daima hazır bir kaç elbisesi vardır, Son bir kaç yıldır hafif tertip şişmanlayıp göbeklenmesi belli başlı dertlerindendir.

Menderesin Kavaklıderedeld **evi**

Tamir ve tanzimi bir türlü bitmiyor

Kabine meselesi

Fakat bu hafta içinde böyle küçük dertlerin hepsi unutulmuştu. Evvelâ memleket içinde huzuru temin etmek lazımdı. Onu müteakip kabine kurma meselesi vardı. Cuma günü Meclis toplanacaktı. Cumhurbaşkanlığına yeniden Celâl Bayar seçilecekti. Bunun üzerine Menderes IV. kabinesi istifasını Cumhurbaşkanına verecek ve Cumhurbaşkanı grene Adnan Menderesten hükümeti teşkil etmenini isteyecekti. Menderes V. **kabi**nesi nasıl olacaktı? Bunu herkes me rak ediyordu, zira hükümetin şekli İktidarın tutacağı yolu gösterecekti. Bir takım kimseler, "vaziyete hakim olabilmek" için sertlik tavsiye ediyorlardı. Seçimler 1946 seçimleri ni aratmamıştı. O zaman da C.H.P. Peker hükümetini kurmamış mıydı Aynı sakilde bir deneme yapılabilirdi.

Gerçi Menderes kabinelerinin **ta**nınmış bakanlarından Prof. **Göktürk** Prof. Özel, Mümtaz Tarhan, **Cem** Bengü gibi kimseler milletin büyük sevinci ve neşesi içinde milletvekili dahi seçilmemişlerdi. Böyle bir kabinede **bunlar** ne kadar faydalı **olabi**lirlerdi! Ama Adnan Menderes adarı yaratmakta son derece mahirdi. Bi Medeni Hukuk Profesöründen Adalet Bakanı Göktürkü , çıkarmak kolay mıydı? Aynı şekilde, şu ilk günler atlatacak bir muvakkat hükümeti mensuplarını 400 milletvekili arasın dan bulabilirdi. Umumî kanaat **o** tak dirde Menderes V. hükümetinin uzun ömürlü olmayacağı merkezindeydi vaziyete hakim olunduktan sonra re jimi ister istemez normalleştirecek bir yola Menderes VI. kabinesiyle girilebilirdi.

Buna mukabil başka bir fikir Menderes V. hükümetinin havayı zorbalıkla değil, munis şekilde ya tıştıracak simalardan teşekkül etmesiydi. Muhalefetle anlaşarak, seçimlerin verdiği dersten faydalanılarak gayret gösterilebilirdi. İsmet İnönünün seçim kampanyası **boyun**ca tekrarladığı şikâyetlere el **atıla**bilirdi. Mesela siyasî suçların **derhal**

affı ile başlayıp hapishanelerdeki pasın mensuplarını çıkarmak, sonra la ilk elde hakim teminatım sağlayacak tedbirleri almak, ama bunları pazarlık mevzuu yapmadan gerçekleştirmek sinirlere sükûnet getirebilirdi. Mecliste Adnan Menderes bunları yapacak milletvekillerini de kolaylıkla bulabilirdi. Mesele, kendisinin kendisine bir yol çizmesiydi. Ama bu arada Cumhurbaşkanının Başbakan üzerindeki tesirini unutmamak lâzımdı.

Her halde bu haftanın ortasında bilinen, Emin Kalafat, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan gibi yakınların Menderes V. kabinesinde yer alacağıydı. Gerçi Samed Ağaoglu seçimlerden evvel, hiç olmazsa altı ay vazife almayıp dinleneceğini söylemişti ama Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun eski ideal arkadaşım tanıyanlar onun kırmızı plâkalı arabayı

H.A. Göktürk - M. Tarhan

Baki kalan bu kubbede...

ilece ne kadar sevdiğini biliyorlardı. Müstakbel bakanlar arasında Sıtkı Yırcalının da adı geçiyordu. **Fakat** şu satırlar yazıldığı sırada **Adnan** Menderes henüz kati bir karar vermiş değildi. Memlekette çıkan hâdiseler hükümet teşkili hususunu bile ikinci plâna atmıştı. İktidar çevrelerinde elle tutulur bir endişe seziliyordu. Bilhassa Ankarada tedbirler alınıyordu. Polisten izinler kaldırılmıştı. Çankaya köşkü etrafında devriyeler çoğaltılmıştı. Cumhurbaşkanı gibi Başbakan da, uzun zamandan beri orada oturuyordu.

Servet meselesi

Şimdiye kadar Menderesin çok zengin olduğu yolunda bir hayli propaganda yapılmıştı. Doğruydu. Menderese fakir denemezdi. Denemezdi ama, bu zenginlik doğrudan doğruya Menderese babasından kalmış veya kendi gayretiyle kazanılmış bir zenginlik de değildi. Gergi Aydında Çakırbey il çiftliği namıyla meşhur bir çiftliği vardı. Ancak işin aslı arandığında bu çiftliğin öyle lafı edildiği kadar büyük bir çiftlik olmadığı görülürdü. Topu topu 2600' dönümlük bir şeydi. Evet, vaktiyle bu çiftlik çok büyük imiş ama, C. H. P. devrinde çıkartılan Toprak Kanunu sırasında Menderesler çiftliğin arazisi yad ellere gitmesin diye büyük bir kısmını satmışlardı. Şimdi elde kalan 2600 dönüm üzerinde pamuk ziraatı yapılıyordu. Hepsi bu kadardı. Menderes tâ 1931 yılından beri milletvekili idi, ama milletvekilliği maaşlarından da öyle büyük bir servet biriktirmemişti. Kavaklıderede topu topu bir evi vardı. Onu da son zamanlarda tamire başlamış, kat ilâve etmiş, etrafından geçen yolları tanzim ettirmişti. Daha bu yolların asfalt kaplama işi bile bitmemişti. Menderesler bir kaç yıldır devam edegelen bu tamirat yüzünden kendi evlerinde değil, Hükümetin Resmî misafirlere tahsis ettiği Çankayadaki Makbule Hanım Köşkünde oturuyorlardı. Gerçi bu yüzden gelen yabancı misafirlere resmi bir misafirhane gösterilemiyor ve misafirler ya Ankara Palasta ya da Hariciye Köşkünde misafir ediliyorlardı ama, her halde evi tamir edilen bir Başbakanın da çıkıp sokak sokak kiralık ev aramasından bu, daha ehven bir hal tarzıydı.

Yeni yolun başında

İktidarın başı için, seçim haftası böyle geçti. Başında bin tane gaile vardı. Ama o, Başbakan kalıp memlekete hizmet edebilmek için bunların hepsine razıydı! Seçimlerden evvel Eyübe gidip Allaha kendisim Başbakan bırakması için dua etmemiş miydi ? Duası kabul olunmuşa benziyordu. Seçmenlerin ekseriyeti Muhalefet lehine oy kullandığı halde, Adnan Menderes gene Başbakandı. Yalnız, şimdi yeniden Eyübe gidip Allahtan kendisine doğru yolu göstermesi için dua etmesi gerekiyor.

du. Küçük bir hata her şeye, kat'i olarak son verebilirdi. Memleketin nabzının nasıl attığı anlaşılmıştı. Bunu görmemek kabil değildi. Gördükten sonra ise 1954-57 devresini unutmak, onu taklide asla yeltenmemek lâzımdı. Küçüklü büyüklü fena arkadaşlar Menderesi başka yola itmeye çalışacaklardı. Bunlara mukavemet etmesi şarttı.

Çok yakın arkadaşları Adnan Menderes için "vefasız" derlerse de Başbakan kendisine faydası dokunan insanlara karşı daima vefalı hareket etmişti. Bunun en iyi misali Mükerrem Sarola gösterdiği vefaydı. Her şeye Ve her şeye rağmen ideal arkadaşım terketmemii ve onu bu seçimlerde bile seçtirtmeğe muvaffak olmuştu. Adnan Menderesin en yakın dostlarından ikisi de bu seçimlerde aday gösterildikleri Ağrı ve Sakaryada seçimleri kazanarak Meclise

G. Bengü - A. Özel

... bir bed seda imiş

girmişlerdi. Bunlar çocukluktan beri en iyi arkadaşları olan Selim Yatağan ile Sakaryadan milletvekili çıkan İstanbul Ziraat Bankası Müdürlerinden Rıfat Kadıoğlu idi. Bu bakımdan Mecliste ideal arkadaşı bulmak hususunda D. P. Genel Başkanı gene zorluk çekmeyecekti.

Hususi hayatı

Adnan Menderes üç çocuk babasıdır. Bu çocukların üçü de erkektir. En büyüklerinin adı Yüksel, ondan sonrakilerinin ise sırayla Mutlu Ve Aydındır. Yüksel Menderes, Cenevre Hukuk Fakültesi mezunu olup halen Dışişleri Bakanlığında çalışmaktadır. Mutki liseye devam etmekte ise de, pek parlak bir talebe olamadığı için babasını devamlı surette üzmektedir. En küçükleri Aydın ise Çankaya ilk okulluna devam etmektedir.

Azınlıktaki İktidar

Doğan AVCIOĞLU

Malûm seçim kanunu ve malûm seçim ustalıkları... Neticede iktidar eski sahibinin elinde kalmıştır.

Mantıklarını hislerinin emrinde kullanan iki ufak parti, siyasi zekâ ve siyasî tercih mevzuunda uzun uzun düşünmeğe nihayet vakit bulabileceklerdir. Vatan sathına serpiştirilmiş bir iki bin reyin ne rol oynıyabileceğini geç te olsa takdir edebileceklerdir... Geçelim...

400 küsur koltukla işbaşına gelen iktidarın da bu acı zaferden alması lâzım gelen dersler vardır: D. P. Başkanının tahayyül ettiği ezici zafer gerçekleşmemiştir. "Fitne" adı verilen muhalefet tenkitlerine son vermek bahanesiyle öne alınan seçimler, beklenen neticeyi vermemiştir. Zira dün yurt içinde azınlıkta olduğu iddia edilen muhalefet, bugün çoğunluktadır. Dün çoğunluğu temsil ettiğini söyleyen D. P. iktidarı 400 küsur koltuğa rağmen azınlıktadır. Muhalefet, çoğunluğun hislerine tercüman olduğundan emin, tenkitlerini şiddetlendirecektir. İki temel şikâyet mevzuuna, rejim meselesine ve enflâsyona çare bulunmasını istiyecektir.

Bu durumda iktidara takip edilecek iki yol kalmaktadır: Ya şiddet tedbirlerini arttırmak, ya çoğunluğun taraftar olduğunu reyleriyle ispat ettiği iki ana dâvayı halletmek.

İlk yol huzursuzluğa, ikinci yol huzura götürmektedir.

Fiat yükselmelerini şiddet tedbirleriyle önlemeye çalışmak beyhudedir. Milli Korunma Kanunu çıkartılmış, söz hürriyeti kısılmış, fakat fiatlar yükselmeye devam etmiştir. Otoriter metodlar ve daraltılan hürriyetler, enflâsyondan duyulan memnuniyetsizliğin muhalefet partileri lehine tezahürüne mani olamamıştır.

O halde huzur yolunu seçen iktidarın (1) enflasyonsuz iktisadi kalkınma mümkündür ve (2) kalkınma bir hürriyet nizamı içinde gerçekleştirilebilir hakikatlerini benimsemesi gerekmektedir.

Bu yapılmadığı takdirde, iktidar huzursuzluk yolunu seçmiş olacaktır. Şiddet tedbirlerini daha da arttıracaktır.

Bu yolun sonu nereye götürür ? Şiddet ve huzursuzluk yoluna sapmadan evvel, iktidarın bu sualin cevabı üzerinde enine boyuna düşünmesi hem kendisinin, hem milletin hayrına olacaktır.

Adnan Menderes, çalışma hayatında daima nizam ve intizamdan hoşlandığı halde hususi hayatında son derece dağınık bir insandır. Evde çok zaman ailesi erkânı ve hizmetçiler seferber olup Beyfendinin akşam çıkardığı terliği nereye koyduğunu ararlar. Ev içinde hemen daima dağınık bir kılıkta gezer. Tuhaf zevkleri vardır. Meselâ yemekte karnıyarıkla tahin helvasını karıştırıp yemek onun için hiç te anormal birşey değildir. Ev hayatına pek düşkün olmayan Menderes, gününün çoğu zamanını daha ziyade dışarda geçirir. Sigaraya ve içkiye müptelâ değildir, ama kullanır. Bulunduğu meclisler hemen daima neşeli olur. Hoş fıkralar anlatan arkadaşlarım zevkle ve kahkahalarla dinler. Umumiyetle çok konuşur, az dinler. İnandığı fikrini den caydığını görmek hemen hemen mümkün değildir. Son derece inatçıdır. Ak dediği şey, kara bile olsa, karşısındakini bunun ak olduğuna inandırmağa çalışır. İnanır görünenlere ise bayılır. En samimi dostları bu tip insanlar arasından seçilmiştir.

C. H. P.

Galip sayılan mağlûp

Bu haftanın ortasında Ankarada "Hayatından en ziyade memnun İnsan kimdir?" diye bir anket yapılsaydı, muhakkak ki 1 numaralı yeri İsmet İnönü alırdı. C. H. P. Genel Başkam Çarşamba günü, kendisini Çankayadaki evinde ziyarete gelen bir kaç arkadaşına: "— Bilmezsiniz ne kadar iftihar duyuyorum, dedi. Millet son derece olgun şekilde sandık başına gidiyor, çıkarılan türlü müşkilâta rağmen oyunu demokratik rejim vaad eden Muhalefete veriyor, neticeyi dikkatle bekliyor ve reyine sahip çıkıyor. Dünyada benim için, bundan büyük nimet olur mu?"

Arkadaşlarından biri müdahale etti:

"— Ama Paşam, İktidar sizin hakkınızdı".

İsmet İnönü, elini önündeki masaya vurarak bir kahkaha attı:

"— Millet de fiyle söyledi, millet de.. O kadarı bana yeter."

C. H. P. Genel Başkanı üç gündür son derece faal bir hayat geçiriyordu. Seçim gecesi, saat üç buçuğa kadar Parti Merkezinde kalmış, tül neticeleri takip etmişti. Her yerden gelen haberler, radyonun aksine, C. H. P. ye seçmenin büyük bir teveccüh gösterdiğini bildiriyordu. Bu iyi havadislerin yanında çeşitli şikâyetler birbirini takip ediyordu. Her yerde seçmen kütükleri bir dert hafini almıştı. Ellerinde seçmen kartı olan on binlerce insan, vilâyetlerde oylarını kullanamamışlardı. Bunların muazzam bir ekseriyeti C. H. P. mensubuydu. Buna mukabil Demokratlar, kütüklerde isimleri bulunmadığı halde sandık başına gidebilmişlerdi.

İnönü seçim **neticelerini dinliyor**

Günün en mesut adamı

Saat ikide radyo İstanbul seçimlerinin kati neticesinin alındığını, oya iştirak nisbetini dahi bildirerek ilân edince, C. H. P. merkezinde herkes şaşırdı. Nasıl olurdu? Daha beş dakika evvel İstanbul teşkilâtı tasnifin devam ettiğini haber vermişti. Aynı yoldaki haber, ertesi gün dahi kıymetini muhafaza ediyordu, zira radyonun "kati netice" ilânından on iki saat sonra bile İstanbulda tasnif devam ediyordu. Şaşmamak imkân-

sızdı. Fakat bir müddet sonra, şaşılacak başka haberler de geldi. Bir çok yerde C. H. P. başta giderken, hep son dakikada, bazan bir kaç bin, bazan bir kaç yüz, hattâ sadece bir kaç reyle seçimleri kaybetmişti. İsmet İnönü:

"— Peki, dedi, hiç bir yerde C.H. P. bir kaç yüz, bir kaç bin reyle kazanmamış mı?"

Tuhaftır, son dakikada meydana gelen bu küçük farklar, bir saat intizamıyla D. P. yi galip getirmişti. Böylece D. P. yüz kadar milletvekili alıyordu. Hemen o gün, vilâyetler seçim kurullarına baş vurarak şikâyet ettiler. Böyle şey görülmüş müydü? Bir kaç yüz rey farkla kaybedilen seçimlerde bir kaç bin vatandaş ellerinde seçim kartları okluğu halde rey veremediklerine göre hata neticeye tesir edecek mahiyetteydi. Bu bakımdan seçimlerin orada iptali lâzımdı. İsmet İnönü, reyine böylesine sahip çıkan seçmen kütlesinin dertlerini bizzat ve dikkatle, alâkayla takibi vazife bileceğini temin etti. Nitekim aradan kısa bir müddet geçmişti ki G. H. P. Genel Başkanı, Hükümet Başkanına yıldırım telgraflarıyla müracaat ediyordu.

Destek: millet

Haftanın ortalarına doğru D. P. Meclise 180 muhalif milletvekilinin girdiğini bildiriyordu. Bunun sadece sekizi Hür. P. ve C. M. P. ye mensuptu. Geri kalanlar, C.H.P. nin temsilcileriydi. Böylece İnönünün partisi geçen devreye nisbetle Mecliste tam altı misli fazla milletvekiliyle çalışmak imkânım bulacaktı. Üstelik Faik Ahmet Barutçu, İsmail Rüştü Aksal, Kasım Gülek, Turhan Feyzioğlu, Ferit Melen, Avni Doğan gibi aslar C. H. P. ye Mecliste ayrılacak üç sırada yerlerini alacaklar, dı. C.H.P haklı davalar müdafaa edince 30 milletvekiliyle dahi İktidarı terletmişti. Bu devrede, eğer D. P. seçimlerin neticesinden ders almamışsa çekeceği vardı.

Yeni devrede C. H. P. bir büyük desteği arkasında hissederek çalışacaktı. Seçmenin ekseriyeti, her şeye rağmen reyin. İktidara değil, Muhalefete vermişti. Demek ki millet bir rejim buhranı olduğunu kabul etmişti. Şimdi D. P. ye düşen bu iradeye hulûs ile boyun eğmek ve 1954 senesi havasından bambaşka bir hava içinde milletin arzusunu gerçekleştirmekti.

Huzurun şartı

İsmet İnönü seçimlerin hemen akabinde, memlekette huzurun nasıl temin edilebileceğini gösterdi. Şikâyetler dikkatle takip edilmeliydi. Seçim sırasında işlenilen suçlar şiddetle cezalandırılmalıydı. Bu suçu işleyenler kim olursa olsun! Mesela seçim günü yapılan radyo yayınının suç teşkil ettiğini seçim kurulu ilama bağlamıştı. Suçlular kanunda bildirilen cezaları görmeliydiler. Tok, İktidar, seçimin kazanılmasına bu suç yardım etti diye gök yummaya kalkarsa bir kör döğüşü dört sene devam edecek demekti. C. H. P. Genel Başkanının yumuşak konuştuğu gözden kaçmıyordu. Millet Demokrasi içinde yaşamak azmini ifade etmişti. Bundan iyi şey olamazdı. Fakat haftanın ortasında, hava birden kızıştı. Memleketin muhtelif yerle* rinde çıkan karışıklıklardan Başbakan C. H. P. yi mesul tutuyor ve İnönüye çektiği bir telgrafta Genel Başkam, üstü hafifçe kapalı şekilde tehdit ediyordu. Demek ki Baş bakan İsmet İnönünün tehdide gelmediğini hâlâ görüp sezememişti.

Bu telgraf geldiği zaman İsmeti İnönü yemekteydi. Derhal masadan kalktı ve bir cevabi telgraf gönderdi. Bunda şöyle diyordu: "Başlıca mesulü hükümet olan hâdiselerin mesuliyetini âdetiniz veçhile mağdurlara atfetmek teşebbüsünüzün münakaşasını ve hesabını ilerde Büyük Mecliste yaparız. Şimdi acele olan şudur: Bütün dünyaya Gazi adlarım tanıtmış olan bir vatandaş kütlesine karşı kendi evlâtlarının tayyare ve silâhlarını kullanmak şiddetini derhal durdurmanızı talep ederim.." Telgraf büyük bir tesir yaptı.

Çalışma hazırlıkları

Seçim şikâyetlerinin takibi, bu hafta içinde C. H. P. nin müstakbel Meclis çalışmalarını ayarlamak hazırlıklarını sekteye uğrattı. Bir bakıma Meclis Başkanlık Divanının teşekkül tarzı bekleniyordu. İşin aslında D. P. nin Başkan vekilliklerinden birini, Meclisin üçte birini temsil eden Muhalefete vermesi lâzımdı. Fakat bu icap yerine getirilecek miydi? Sonra, muhalefetin mütemadiyen şikâyet ettiği Fikri Apaydın ve Agâh Erozan gibi milletvekilleri yeniden Meclis celselerini idare edecekler miydi? Yoksa Başkanlık. Divanı bambaşka bir ruhla mı çalışacaktıT

Bu haftanın ortasında C. H. P. de bilinen, Mecliste en kısa zamanda bir Gölge Kabinenin kurulup çalışmaların tam manasıyla batı demokrasilerindeki usullerle yürütüleceği idi. Seçim neticelerinin mücadelesi bittikten sonra, eğer İktidar o bahiste inatçılık etmezse huzur içinde bir dört sene geçirmek mümkün olacaktı. Ama bunun yolu İsmet İnönünün ilk beyanatındaki şartlardan seçiyordu.

Gülek

Barutçu

Feyzioğlu

Melen

Aksal

Floş ruvayel...

C. M. P.

Baş duvara vurunca

Ankarada hava henüz kararıyordu. Pazar günüydü. Saat 17 yi geçmiş, oy verme muamelesi sona ermişti. Şehirliler spor, açık, üç kişilik sarı, alışılmamış bir marka otomobilin caddelerde süratle dolaşmakta olduğunu gördüler. Arabanın radyatör kapağı üzerine kırmızı bir terazi resmi yapıştırılmıştı. Terazi C. M. P. nin alâmeti farikasıydı. Otomobilde üç erkek vardı. Direksiyona en uzak köşede oturan, kahverengi bir pardesüye sarınmıştı. Bıyıklı ve inceydi. Araba oy sandıklarının civarına gelince bazen direksiyondaki, bazen onun yanındaki, bazen de ikisi birden aşağıya atlıyorlar, başlayan tasnifi bir müddet takip ediyorlar, sonra otomobile dönüyorlardı. Fakat pardesüye sarılmış bıyıklı adam hiç inmiyordu. Bu, C. M .P. Genel Başkan Vekili Fuad Arna idi. Fuad Arna siyasi liderler içinde sandık sandık dolaşarak bir fikir edinmeye çalışan tek lider oldu!

Sarı araba Yenimahalleyi, arkadan Altındağı kolaçan etti. Fakat C M. P. ekibi her sandıkta, istisnasız en çok reyi C. H. P. nin, ondan daha az reyi D. P. nin aldığını görüyordu. C. M. P. pek ender çıkıyordu. Hele merkezî yerlerde mücadele sadece iki büyük parti Arasınsında cereyan ediyordu. Fuad Arnanın arkadaşları başlarını sallayarak tasnif yerinden ayrılıyorlar, otomobile binerken, edindikleri intibaı liderlerine naklediyorlardı. Bu yüzden bıyıklı Genel Başkan Vekili, turnesini bitirip te Partisinin Kızılay civarındaki yassı binasına geldiğinde CM. P. nin bir ümidinin daha hayal olduğunu anlamıştı. Zaten üstadın arkadaşlarına faikiyeti de buydu. O da, tıpkı ötekiler gibi hakikatleri görmekte geç kalıyordu ama, gene arkadaşlarından evvel ayılabiliyordu.

Halbuki daha bir kaç gün evvel Cebeci çayırında ne parlak nutuk vermiş, ona buna nasıl hararetle -ve bol bol iftira ederek- saldırmıştı. Hedef olarak seçtiği, C.H.P. idi. Nitekim, şahane konuşmasının hemen tamamını ertesi gün Zafer, sütunlarına iftihar ile geçirmişti. Fuad Arna C. H. P. ye tarizle yetinmemiş, hattâ c. M. P. yi tenkid cüretini gösteren gazetecilere karşı da açmış ağzını yummuştu gözünü. Ne var ki o Pazar günü sarı arabadan inip sukutu hayalle arabaya dönen arkadaşlarının karşılaştıkları manzara Arnanın muazzam gafı neticesiydi. O tarz konuşma, evvelâ Genel Başkan vekilinin şahsı etrafında, hiç şüphe yok asılsız, ama ısrarlı bir takım şayiaların çıkmasına yol açmıştı. İkincisi, İktidardan şikâyetçi olan Ankaralılar C. M. P. nin C. H. P. den şikâyetini fazla hafif bulmuşlardı. Nitekim sandıklar bunun böyle olduğunu göstermekte gecikmedi.

Osman Bölükbaşı
Milletin Kurtardığı adam

İlk anların neşesi

O gece C. M. P. binasının bahçesi büyük bir kalabalıkla dolmuştu. Zira, liderleri maalesef büyük bir politik kıymet taşımıyordu ama C. M. P. yurdun her tarafında bir muayyen kitleyi kendisine bağlamaya muvaffak olmuş bir teşekküldü. Nitekim AKİS, seçimlerden hayli zaman evvel C. M. P. nin Kırşehirden başka hiç bir yerde kazanamayacağını, fakat bir milyon civarında oy toplayacağım yazmıştı. Bunu görmemek için ancak C. M. p. lideri olmak lâzımdı. Yoksa, etrafına biraz bakınmasını bilen herkes. C. M. P. nin kuvvet ve zaafını kolaylıkla farkedebilirdi ve AKİSin söylediği hiç de kehanet değildi. Hakikaten bir kaç saat sonra o kalabalık, hiddetli şekilde dağılırken, C M. P. nin Kırşehirden başka hiç bir yerde kazanamadığım, fakat bir milyon civarında oy aldığını göreceklerdi.

Fuad Arna
Yaya kaldı

Kalabalık saat ona, on bire kadar ümidini muhafaza etti. Binanın içinde bulunanlar "kazandık, kazanıyoruz" teranesini devam ettiriyorlardı. "Kazandık" dedikleri, Allaha şükür, henüz İktidar değildi; hayal kabiliyetlerini o kadar geliştirmemişlerdi. Fakat Türkiyenin bir çok tarafında seçim talihinin C. M. P. ye güleceğinden ve c M. P. nin kuvvetli bir grupla Meclise gireceğinden emindiler. Öyle ya, meselâ Ankara, başında Osman Bölükbaşı bulunan C. M. P. listesine oy vermeyip te kime verecekti?

Soğukkanlılığını muhafaza eden ve sükûnet tavsiye eden sadece Fuad Arna idi. Gerçi Genel Başkan Vekili de kolay anlaşılmaz bir haleti ruhiye içindeydi ya.. Cebeci Cayırında iktidara değil, Muhalefete saldırdığında kendisini mazur göstermek için "Ne yapalım D. P. her yerde çöktü, mücadele C.H.P. ile C.M.P. arasında olacak, o bakımdan toplarımı Muhalefete tevcih etmeğe mecburdum" demişti. Halbuki aynı adam, seçim günü C.H. P. Merkezine telefon etmiş ve C. H. P. yi bir defa daha İşbirliğine yanaşmamakla suçlandırarak "İşte marifetiniz! Muhalefet olarak siz Malatya, biz Kırşehirden başka yerde kazanamayacağız" demişti. Bunlar garip tezatlardı. Ama, üstadın görüş zafiyetini ortaya koyuyordu.'

C M. P. lilere ümid veren Kırşehir, Niğde, Uşak ve Ankara sandıklarından alınan ilk haberlerdi. Her partiye olduğu gibi, tabiî, C.M.P. ye de sadece iyi neticeler bildiriliyordu. Heyecanın sebebi buydu. Fakat vakit gece yarısına yaklaşırken bahçe ve bina hayli ıssızlaşmıştı. Artık gazeteciler bile oraya fazla iltifat etmiyorlardı. Kırşehirin kazanıldığı muhakkaktı, fakat öteki yerlerin hepsinde C. M. P. iki büyük partinin gerişinde mevki almıştı. Kalabalık yavaş yavaş uzaklaşıyordu. Bir çoğu "Bari C. H. P. kazansa" diyordu. Fakat "C. H. P. geleceğine D. P. kalsın daha iyi" diyenler de eksik değildi.

Yassı evde ışıklar, bir müddet daha yanık kaldı. Fakat ümitler uçup gitmişti. İddialı C. M. P. herkesin faydalı olmasını ümit ettiği bir ders almıştı. Aklı başında kimselerin tahmin ettikleri gibi, siyasi teşekkül olarak övünülecek varlık göstermiş, fakat eşyanın tabiatı icabı -ve bizim seçim sistemimizin azizliği neticesi-

Kırşehirden başka yerde 1 numaralı mevkii alamamıştı.

Bölükbaşı çıkıyor

Fakat istisnasız bütün C.M.P. liler ve inanılmaz sayıda vatandaş Kırşehirde C. M. P. nin kazanması karşısında hakiki bir bayram yapmışlardı. Osman Bölükbaşı hapishaneden çıkacaktı. Zira geçen Meclis tarafından kaldırılan teşrii masuniyetini millet bu seçimlerde yenilemişti. Reyler Yüksek Seçim Kurulundan geçtiği anda Osman Bölükbaşı yeniden milletvekilliği payesine ve dolayısıyla hürriyetine kavuşuyordu. Hapishaneden çıkacak ve evine, yuvasına, karısının, çocuklarının yanına dönecekti. Bölükbaşı ailesi seçimleri herkesten çok heyecanla takip etmişti. Mediha Bölükbaşı, Deniz, Gül hep dua etmişlerdi. Osman Bölükbaşı milletvekili seçilsin diye.. Parada, pulda, mevkide gözleri yoktu. Biliyorlardı ki erkeklerine kavuşmaları ancak bu şekilde kabil olacaktır. Osman Bölükbaşı bir bakıma Kırşehirin hakkı için savaşırken felâkete uğramıştı. Şimdi Kırşehir, ona vefa borcunu ödüyordu.

F. Ergin - E. Alican

Baki kalan bu kubbede...

Bari bundan sonra...

Bu haftanın ortasında seçimler yapılıp bitmişti. Ama seçimlerin bittiği anda, C. M .P. nin kendi meselesi başlıyordu. Liderleri acaba hayal kurmaktan vaz geçecekler miydi ? Kendilerini dev aynasında görmeleri yüzünden Türk milletini bir İktidar değişikliği saadetinden mahrum etmişlerdi. Zira, altı ay sonra yeni seçim vaad eden C. H. P. yi desteklemeye, yani aklı selimin icabını yapmaya rıza gösterselerdi D. P. her şeye rağmen Muhalefete geçirilmiş olacaktı. Zira haftanın ortasında neticeler belli olduğunda anlaşıldı ki 15 vilâyette C.H.P. ile CM. P. nin reyleri mecmuu D. P. nin reylerini aşmaktadır. C. M. P. sadece liderlerinin basiretsizliği yüzünden hem kendi şansını, hem memleket için bir şansı baltalamıştı. Nisbi temsile geçilmedikçe C. M. P. Türkiye-

Karar

Hür. P. bir büyük hezimete uğramış bulunuyor. Seçimlerin, partilerin kendi bünyeleri bakımından, muhtemelen ehemmiyetli neticesi budur. Gecen devrede en kuvvetli gruba sahip siyasî teşekkül yeni Mecliste sadece dört milletvekiliyle temsil edilecektir. Hezimet bundan ileri gelmiyor. Bir başka siyasî teşekkül daha, C. M. P. de, aynı miktarda milletvekilini Meclise sokmaya muvaffak olmuştur. Ne var ki o, bu seçimlerle, memleketin siyasî hayatında yer sahibi bulunduğunu ispat etmiştir. Aynı milletvekili kazancı Hür. P. için tamamile aksi istikamette bir mana taşımaktadır.

Milletvekili adedi, çok şey demek değildir. Siyasî temayüllerin dalgalanış şekline göre, hele seçim sistemi bir acaipse, bugün elinde ekseriyeti tutan partinin yarın pek az milletvekiliyle kalması kendisi için vahim sayılmaz. 1950 de CHP. böyle bir duruma düşmüştür. 1957 de C.M.P. buna yakut bir vaziyettedir. Aynı şey D. P. nin başına her an gelebilir. Mesele milletin, seçmen sıfatıyla sandık başına gittiğinde o siyasî teşekkülü ray vermeğe değer bulup bulmamasıdır. Hür. P. İşte bu bakımdan bir büyük hezimete uğramıştır. Ekserisi hakikaten kıymetli şahsiyetler olan Hür. P. adayları, bir istisnayla, Türkiyenin hiç bir tarafına seçmen kütlelerinin iltifatına mazhar olamamışlardır. Partinin, umum rey yekûnundan yüzde beş bir hisse bile alamamış olması başka türlü izah edilemez.

Aldatıcı izahların tehlikesi

Şimdi, Parti kendisini bir büyük tehlikeden korumaya gayret etmelidir. Hezimetler, hezimete uğrayan tarafından kolaylıkla **kabul** olunmaz. Mutlaka mazeret bulunmaya çalışılır, hakikaten tahfif edici sebepler gözlerde büyütülür, yaranın deşilmesine yanaşılmaz. Zannedilir ki başka şartlar altında başka neticeler almak kabildir. Asıl dert böylece perde arkasında kalır ve ikinci tecrübe günü gelip çattığında, bir de bakılır ki elde edilen, ilk elde edilenden de azdır.

Hür P. buna müstait görünüyor. Parti organının telkin ettiği fikir şudur: Seçmen, en kuvvetli muhalif partiyi destekleme yolunu tuttuğundan dolayı **Hür.** P. ye rey vermemiştir. Yoksa Hür. P. parlak bir siyasî teşekküldür. Eğer en kuvvetli muhalif partiyi desteklemek gibi Ur zaruret olmasaydı, muhalif partilerin en kıymetlisi Hür. P. çok daha fazla rey **Alırdı.**

Fikirde doğru bir taraf bulunduğu muhakkaktır. Fakat bu, partinin gördüğü alâkasızlığı izah etmez. Bir defa Hür. P. bir çok vilâyette "en kuvvetli muhalif parti" etiketiyle seçimlere girmiştir. Muvaffak olamamıştır. İkincisi, aynı vaziyette bulunan C. M. P. kendisiyle kıyaslanmayacak kadar fazla rey toplamıştır. Düşünülmeli ki 1957 seçimlerinde Hür. P. nin rolü, 1954 seçimlerindeki Köylü Partisinin rolünden asla büyük olmamıştır.

Hür. P. derdi hakikî çehresi altında aramaya çalışmazsa, hataların en büyüğünü yapar.

Dert: Mana taşımamak

İspatçılar bir manâ ifade ettiklerinden büyük bir alaka gördüler. Hür. P. bu alâka üzerine bir partinin kurulup kurulamayacağının tecrübesidir. Anlaşıldı ki olmuyor. Hem olmuyor, hem de başkasına ait alâkaya sahip çıkılınca yanılma mukadder kale geliyor. İspat hakkı hareketi D. P. nin bir iç meselesiydi. D. P. liler liderin demokratik rejimden kayma teşebbüslerine bizzat set çekmek niyet ve azmindeydiler. Kozlarını Parlâmento dahilinde paylaşmaları gerekiyordu. Bunun yolu. İspatçıların, Partiden ihraç edilmiş olsalar dahi Mecliste bir Grup olarak kalmalarıydı. Böylece bir cazibe merkezi haline gelecekler ve hakikî D. P. yi temsil etikleri herkes tarafından kabul olunacaktı. Halbuki müstakil bir siyasî teşekkül etiketi altında D. P. nin karşısına dikilmeleri, herkesten çok D. P. lileri tesanüde sevketti.

Bu bir strateji hatasıydı. Askerlik sanatı gibi politika sanatının da taktik hataları affedebildiği, fakat stratejik bir hatayla başlayan hareketlerin mutlaka hezimetle neticelendiği 1957 seçimlerinde kat'î olarak anlaşıldı. İspatçılar D.P. liderleriyle mücade lelerini Parlâmentodan, çıkarıp memlekette Hür.P. -D.P. mücadelesi haline soktukları gün partiyi kaybetmişlerdi. Kaldı ki onu bir çok, ama bir çok başka gaf takip etti.

Fakat bugünün meselesi maziye sadece ders almak için bakmak, asıl, gözleri istikbâle çevirmektir.

S a a t i

Kaybedilen avantaj

Hür. P. bir büyük avantaja sahipti: C. H. P. nin Meclisteki zafiyeti. C.H. P. hatipleri tecrübesizdi, C. H. P. hatipleri büyük kabiliyetlere malik değildi, G, H. P. hatipleri çalışmıyordu, C. H. P. hatiplerinin imkânları mahduttu. Hür. P. hatipleri seviyeli olgun ve dinamik bir muhalefeti Meclis içinde başarıyla yaptılar. Gazetelere onların isimleri geçti, onlar umumi efkâr tarafından beğenildi, onlar alkışlandı. Bugün vaziyet değişmiştir. Başında İsmet İnönü bulunan çok kuvvetli bir C. H. P. Grubu memlekette olduğu gibi Mecliste de D. P. nin karşısına ana muhalefet partisi olarak dikilmiştir. Çalışmalar başladığında görülecektir ki muhalefet olarak yalnız Meclis dışında milleti, • da kısmen tatmin eden G.H. P., Meclis içinde büyük başarı kazanacaktır.

Şimdi, C. H. P. nin yerine Hür. P. Meclis dışına çıkıyor. Fakat Hür. P Meclis dışı bir siyasi faaliyeti yürütecek çapta değildir. Hayale kapılmamak lâzımdır. G. H. P. Meclis içinde, geçen devrede Hür. P. nin malik bulunduğu bütün avantajlara malik olarak muhalefet yaparken eski İspatçıların, bir yandan da kendi hususî hayatlarım tanzim ederek nasıl bir başarı kazanabilecekleri sorulması gereken bir sualdir. Umumi efkâr en oynak kadından daha oynak, en vefasız âşıktan daha vefasızdır. Bugünün siyaset yıldızları nisyanın kuyusuna, sandıklarından da çabuk düşebilirler. İçlerinden bir çoğunun kendini bundan kurtaramayacağı son derece acı, ama aynı derecede açık bir hakikattir. İspatçıların, Hür. P. olarak memlekette siyasi bir varlık haline gelmeleri normal şartlar içinde tamamile imkân dışıdır.

Ezeli hayal kaybolmuştur

Hür. P. mensupları, bir hayali kendilerine prensip edinmişlerdir. D. P. saflarından çıkıp geldikleri için o saflardayken sahip oldukları bir kanaati dâima Saklamışlardır. "Millet C. H. P. den öylesine nefret etmiştir ki, ona bir daha iltifat etmezi demişlerdir. Bir çok hareketlerini böyle izah etmişlerdir. Hattâ C.M.P. ile beraber, son İşbirliği çaresi olan C H P. yi desteklemek şıkkını o mülahazayla reddetmişlerdir. Görülmüştür ki bunun aslı yoktur ve G. H. P. nin memlekette sahip bulunduğu rey, o meşhur "donmuş 3,5 milyon rey" değildir. Bilakis, aslında kaybolan tek parti devrinin C. H. P. sidir. Bu teşrii devrenin sonunda, o C H P. nin son kırıntıları da maziye karışmış olacaktır.

Sonra, başka bir faktör vardır. C. H. P. ye nefretini muhafaza edecekler, niçin C. M. P. yi tercih etmesinler de Hür. P. yi seçsinler? "Biz kaliteliyiz" denilecektir. Aynı kalitedeki insanlar, hem de Meclis kürsüsünde aynı idealler için döğüşürlerken handikaplı Hür. P. o vasfın bahsinde fazla hayale kapılmamalıdır. Üstelik bütün münevver gençliğin şu son secimde, hemen blok halinde C. H. P. yi desteklemiş bulunduğu kaale alınacak bir noktadır. Meclis içinde yapılacak yüksek seviyede bir C. H. P. muhalefeti yeni yetişecek seçmenleri,; eğer Muhalefet saflarına sempati besleyeceklerse başka partiye kaptırmayacaktır.

Dev aynası artık uzaklaştırılmalıdır

Eski, mütevazi İspatçılar Hürriyetçi haline geldiklerinden beri kendilerine uzatdan normal aynaları daima elleriyle itmişler, kendi dev aynalarını tercih etmişlerdir. Bugünkü büyük hezimet hepsinin gözünü açacak mıdır? Bilinmez. Her halde açmayacaktır. Her halde hayal kuranlar hayal kurmakta devam edeceklerdir. Ama politika hayatında kalmak isteyenler realist olmak zorundadırlar. Hür. P. yi bugünkü şekliyle muhafaza etmenin imkânsızlığı ortadadır. Bunu görmemenin mânâsı yoktur. Partinin kurucuları derhal toplanmalılar ve bir karar almalıdırlar. Dört kişilik Meclis Grubu hiç bir zaman cazibe kaynağı olmayacaktır.

Politika hayatında kalmaya niyetli İspatçıların C. H. P, ile C. M. P. arasında taksim olmaları mukadderdir. Hür P. nin, parti olarak C.M.P. ye katılması memleket zaviyesinden en şayanı temenni şıktır. Böylece, C. M. P. nin fikrî seviyesi çok yükselecektir. Ama C. M. P. nin bugün başında bulunanların buna yanaşıp yanaşmayacakları şüphe götürür, Şahsi endişeler böyle hallerde daima büyük rol oynar. Bir C. M. P. . Hür. P. birleşmesi gerçekleştirilemediği takdirde eski İspatçıların C H. P. saflarında görebilecekleri vazifeler mevcuttur.

Her halde Hür. P. için karar saati gelip çatmıştır.

de, yakın bir istikbalde, asla ve asla Meclise çok sayıda temsilci gönderemeyecekti. Bunu bugünden görmenin de, C.M.P. liler lütfen inansın, kehanetle alâkası yoktu. Şu demokrasi rejimi yerleşsin diye çalışanlara yardım edecek yerde onlara pek seviyesiz hücumlarda bulunmak, artık anlaşılmalıydı ki netice vermiyordu.

Bu haftanın sonlarına doğru Osman Bölükbaşı Meclisteki yerini almaya hazırlanırken ve seçim ateşinin başlardan dağıldığı sırada pek çok C. M. P. li aynı şeyleri düşünüyordu. C. M. P. yi basiretsiz liderlerden kurtarmak lâzımdı. Öyle liderler bulunmalıydı ki bir günleri bir günlerine uysun. Haftanın başında olgunluk gösterenler bu olgunluğu hiç olmazsa haftanın sonuna kadar devam ettirsinler. Bilsinler ki demokratik rejimlerde politika kısa değil uzun vadeli bir iştir. İleriyi görüş kabiliyeti ister. Yarın için bugünden vaz geçmeyi gerektirir. Ama, liderler siparişle yetişmeyeceğine göre? bir milyon rey alma kabiliyetini taşı-

T. Güneş - R. Aybar
... bir hoş seda imiş

yan bu parti saflarındaki genç kabiliyetlere bir vazife düşüyor: Kendilerini göstermek.

Yoksa C. M. P. ye yazık olacaktı.

Hür. P.

Şok tedavisi

Pazar gecesi saat on sularında C. H. P. Genel Merkezinde İsmet İnönüye "Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu geldi" dediler. İnönü oturduğu masadan heyecanla kalktı, kapıyı bizzat açarak misafirini karşıladı. Hür. P. Genel Başkanının ziyaretinden son derece mütehassis olduğu anlaşılıyordu. Bir seçim mücadelesi geçirilmişti, liderler değil ama partiler yer yer çarpışmışlardı. Bunun sonunda Hür. P. Genel Başkanının, seçimlerin ilk neticesi alındığında, kendi partisinden daha fazla basarı kazanmış olan bir Mu-

halefet liderini görmeye, tebrike gitmesi bizim siyaset hayatımızın icaplarından değildi. Ama hem İnönünün, hem Karaosmanoğlunun yerleştirmeye çalıştıkları batılı icaplardan biriydi. Zaten doğrusu istenilirse C. H. P. Ve Hür. P. Genel Başkanları arasındaki münasebet, hatta karşılıklı hücumların yapıldığı sıralarda dahi bu ölçünün asla dışına çıkmamıştı. İki lider samimî bir hasbıhalde bulundular. Mevzu elbette ki seçimlerdi. İktidarın usullerinden İnönü kadar Karaosmanoğlunun da şikayetçi olduğu anlaşılıyordu. Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, genç arkadaşlarından bir çoğunun aksine, seçim akşamı şayanı dikkat bir sükunet içinde kalmıştı. Öğleden sonra partisinin Genel Merkezine gitmiş, orada çalışmıştı. İlk neticeleri de orada almıştı. Bu neticeleri tahlil vazifesini, bir başka aklı başında Hür. P. li, prof. Muhlis Ete yapıyordu. Fakat Hür. P. binasındaki çalışmalar, daha ziyade C.M.P. nin kaç milletvekili çıkarmakta olduğu hususuna münhasır kalmıştı. Zira radyonun yaydığı haberler iç açıcı sayılamayacağı gibi teşkilâttan gelen telgraflarda da fazla inşirah uyandıracak bir nokta yoktu. Hür. P. İllerin en ümidli göründükleri yerlerde dahi, bırakınız D. P. ve C.H.P. yi, hattâ C. M. P. Hin gerisinde kaldıkları anlaşılıyordu. Sadece Burdurdan iyi haberler alınıyordu. Fethi Çelikbaş muvaffak olmuştu.

İşin başında Hür. P. merkezinde seksen kadar milletvekili çıkarmanın mümkün bulunduğu kanaati uyanmıştı. Elbette ki bu, bir takdir ve teşhis hatasıydı. Halbuki son devece açıktı ki Hür. P., tâ 1965 sonbaharından bu yana devam edegelen bir anlaşılmaz bocalayış neticesi memlekette "levha partisi" olmaktan ileri gidememiş, kök salamamıştı. O bakımdan, pek, ama pek az milletvekili çıkaracağı bedihiydi. Fakat Hür. P. liler bunu kendilerine söyleyen dostlarına, hakiki dostlarına çok zaman sadece kızmak suretile mukabele etmişlerdi. "Balıkesir" diyorlardı. "Sakarya" diyorlardı. "İstanbul" diyorlardı. "Diyarbakır" diyorlardı. "Antalya" diyorlardı da diyorlardı. Kendilerine bir türlü anlatılamıyordu ki buralarda dahi Hür. P. ancak üçüncü mevkii, o da geniş farklı olarak alabilirdi. Hele İstanbulda toplayabilecekleri oy gülünç sıfatından başka sıfat kaldırmazdı. Ama hayır! Sinirleri burunlarında olduğu için hemen kızıyorlar, hemen karşılarındakine suiniyet atfediyorlar, uzun nutuklar çekiyorlardı.

Hür. P. seçim gününe de öyle başlamıştı. Fakat Genel Merkezdeki.- lerin ayılması uzun sürmemişti. O zaman, hepsi, C. H. P. nin kazanmasına duaya başlamışlardı. Halbuki geç kalmışlardı. Seçim akşamı dua edecek yerde seçimden evvel en kuvvetli partinin kazanma şansım sağlamaya çalışmış olsalardı hem böyle bir hezimete uğramayacaklar, hem memlekette daha sağlam bir havanın esmesini mümkün kılacaklardı. Bunu yapacak yerde C. H. P. den İstanbulu kendilerine bırakmasını istemişlerdi. O İstanbul ki Hür. P. en namüsait şartlar altında C. H. P. nin aldığı reyin onda birini alamadığını seçim akşamı görecekti.

Samimî âlimler

Pazar akşamı, erken saatlerde de Menekşe sokaktaki Genel Merkez fazla kalabalık olmamıştı. Hattâ gazeteciler bile pek seyrek uğramışlardı. O gün Genel Başkan, arkadaşlarına büyük temennisinin İktidar değişikliği olduğunu söylemişti. Ah, bir de C. H. P. ve Hür. P. koalisyon halinde iktidara gelebilselerdi ve Karaosmanoğlu Başbakan olacak bir İnönünün yanında Başbakan muavini olarak hizmet görebilseydi. Bu arzuda ihtiras değil, yakından tanıyınca takdir ettiği, sevdiği bir devlet adamıyla beraber çalışmak, faydalı olmak emeli gizliydi. Hür. P. nin asıl iskeletim teşkil eden samimi âlimler -onlara katılan ikinci sınıf politikacılar değil-, hep aynı ümidi taşıyorlardı. Hesaplar, kitaplar yapmışlardı. C. H. P. 240 kendileri 80 milletvekili çıkarabilirlerdi. O zaman memleketi nasıl gül gibi idare edeceklerdi.

Nadir Nadi

Bir medeni cesaret dersi

Ama hayalin tahakkuk etmediği süratle anlaşılmıştı. Şimdi ümid, C. H. P. nin tek başına iktidara gelmesiydi. Menekşe sokakta bu, hararetle temenni edilmişti. Yazık ki o da mümkün olamamıştı.

Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu gece Menekşe sokağına geldiğinde Parti Merkezini biraz daha neşesiz, biraz daha hareketsiz ve tenha buldu. Binada maalesef bir nabız atmıyordu. Radyo hep gülünç rakkamlar okumakta devam ediyordu. Bir çok vilâyette Hür. P. bir kaç yüz reyi 'ancak sağlayabilmişti. Öteki üç partinin üçünden de gerideydi Saatler öyle akıp geçti ve Menekşe sokaktaki tek ışık Burdurdan gelen ışık olarak kaldı.

Yeni bir hayat

Fakat bina, bir kaç gün sonra canlanacaktı. Kurucu milletvekilleri adaylıklarını koydukları vilâyetlerden dönecekler ve bir karar alacaklardı. Evvelâ kendi hususi hayatlarını ayarlamak zorunda bulunacaklardı. Milletvekili olduklarında Ankaraya servet yapmak için gelmemişlerdi. Bunu, 1955 deki hareketleriyle de ispat etmişler ve Türk milletinin takdirim en çok bundan dolayı kazanmışlardı. Şimdi, zaten parası olanlar- hariç, hiç birinin meteliği yoktu. Eğer bir kaç kuruşu maaşlarından arttırmışlarsa, onu da seçimlerde bitirmişlerdi. Ailelerim geçindirmek için çalışmak zorundaydılar. Bu yüzden bir kısmı fiilî politikadan, muvakkaten de olsa uzak kalmak mevkiindeydi. Meclise aralarından sadece biri, Fethi Çelikbaş giriyordu. Ötekiler, üstelik "teşrii masuniyet siz" savaşacaklardı. İmkânları mahduttur handikapları çoktu. Meclis kürsüsü ellerinden çıkıyordu. Hepsine yazık olmuştu.

Ama politika hataları affetmiyordu.

Basın

İş adamları

Seçimlerin en hararetli günlerinde, Türkiyenin hemen her tarafında, gazete bayilerine gidenler, evvelâ "Cumhuriyet var mı?" diye soruyorlardı. Cevap ekseriya menfi oluyordu. Onu "Ya Vatan?" suali takip ediyordu. Sonra öteki gazetelerin isimleri sıralanıyordu. Fakat, hemen daima, bilhassa erken saatlerde, tezgâhın üzerinde üç gazetenin yattığı görülüyordu: Hürriyet, Milliyet ve Yeni Sabah. Gerçi hava o kadar hararetliydi ki akşama doğru onların da yerinde yeller estiği bir hakikatti. Ancak bir zamanlar "en aranılan" sıfatım kazanmış bulunan bu üç gazete, seçim kampanyasının son haftasında ağır bir darbe yemişlerdi. Sayfalarının değişen havası, okuyucunun rağbetim de değiştirmişti. Gene çok satıyorlardı, gene aranılıyorlardı. Zira iyi kâğıda basılıyorlar, magazin bakımından hususiyetlerim muhafaza ediyorlar, iç çektirici resimlere yer veriyorlardı. Ama bir şeyler kaybetmişlerdi ve kaybettikleri, Ur gazete için çok mühimdi. Birinci sayfaları, havasını kaybetmişti.

Bükülen kulaklar

Olan şuydu: İktidarın başı, Uç gazetenin başının kulağını bükmüştü.. Bu işe en yakın iki arkadaşını,

Emin Kalafat ile Fatin Rüştü Zorluyu memur etmiş ve bu Devlet Bakanları Hürriyetin sahibi Haldun Simavi, Milliyetin sahibi Ercüment Karacan ve Yeni Sabahın sahibi Safa Kılıçhoğlu ile temasa geçmişlerdi. İlk temaslardan sonra, bizzat Adnan Menderes bir gece Ortaköydeki Lido gazinosunda üç patrona ziyafet vermiş ve o gece tatlı sohbetler yapılmıştı. Daha evvel Devlet Bakanları üç patrona, İktidarın arzusunu bildirmişlerdi. Basın, Muhalefeti tutuyordu. Buna bir çare bulunmalıydı. Zaten fazla bir şey istenilmiyordu: Birinci sayfanın mizanpajı değiştirilsin, kâfiydi. Mesela Adnan Menderesin sözleri büyütülür, İnönününkiler küçültülebilirdi. Resimlerde de aynı taktik başarıyla yürütülebilirdi. Tabiî bazı başmakaleler İktidarı pek memnun ederdi ama, o bahiste fazla ısrar edilmiyordu. Sadece havanın tadili bile kâfiydi. Hem efendim, Türkiye bu kadar parlak bir İktidarı nasıl bulabilirdi? Görülmüyor muydu, ne kadar kalkınıyorduk? Görülmüyor muydu, ne işler yapılıyordu? Hele şu seçimler atlatılsın ve D. P. İktidarda kalsın, bakınız daha ne marifetler gösterilecekti. Özlenen Türkiye kuruluyordu. Haldun Simavinin, Ercüment Karacanın ve Safa Kılıçlıoğlunun bu güzel eserde emeğinin bulunmaması yazık değil miydi? Hem Adnan Menderesin böyle emekleri ne kadar takdir ettiği de bilinmeyen hakikatlerden değildi!

Temaslar müsbet netice verdi. Üç patron, aralarında istişare ettiler. İktidarı açıkça tutmak tirajı düşürüyordu. Zaten bunu Devlet Bakanlarına da söylemişlerdi. Tiraj muhafaza edilmek suretile, yani belli etmeden ve kısa zaman için pek âlâ istenilen iş yapılabilirdi. Nitekim bir gün, üç patron birden kendi yazı işleri müdürlerine gerekli emirleri verdiler: Birinci sayfanın mizanpajı İktidarı memnun edecek şekilde tanzim edilecekti. Ertesi gün Hürriyet, Milliyet ve Yeni Sabah öyle çıktı. Bu seçimlerin sonuna kadar devam etti. En ileride olan Yeni Sabahtı. İktidarı tutan başmakaleler bile neşretti. Muhalefetin rejim mevzuundaki vaadlerini kötülüyordu. Tabii bunu, aklının erdiği kadar yapabildi. Mizanpaj bakımından en ileriye ise Hürriyet geçti. İktidarı tutmakta arkadaşlarını bastırmıştı. Mütemadiyen İnönünün kötü, kendisini hasta zannettirecek resimlerinin peşindeydi. Seçim neticelerini de, bir bayram havası içinde ilân etti. Milliyet onlara nazaran çok ihtiyatlı davrandı.

Değişik düşünenler

Bu sırada iki başka gazetede bambaşka bir hava, bambaşka bir zihniyet hakimdi. Cumhuriyette patronlar . Yunus Nadi ailesi - bir araya gelip meseleyi görüşmüştü. Cumhuriyetin bir ananesi vardı: Doğruyu yazmak. Doğru olan, samimî surette inanılan şeydi. Gazete o yolda yürümekte devam edecekti. Gazetenin bütün mensupları, patronların bu kararı karşısında bayram ettiler ve müesseseye bir kat daha bağlandılar. Mizanpaj, hâdiselerin değerine göre yapılacaktı. Devlet Bakanlarının arzularına göre değil. Halk hakikaten neyle alâkadarsa, o belirtilecekti. Hâdiselerin esası yazılacaktı. Kalabalıkların miktarı hakikatteki miktara en yakın şekilde ifade edilecekti. Yoksa elli bin kişi alan meydanlarda üç yüz bin kişinin bulunduğu yazılmayacaktı. Bahis mevzuu olan ister İktidar lideri olsun, ister Muhalefet.. Sonra, başyazarından fıkra yazarına, herkes inandığını yazacaktı. Cumhuriyette fikirlere ambargo konulmuyordu. **Baş**ta Nadir Nadi, Cevat Fehmi ve Burhan Felek hayatlarının belki en güzel yazılarını yazdılar. Böyle bir gazetede çalışmak hakikaten zevkti.

Safa Kılıçlıoğlu

Yazısız

Haldun SİmavÎ

Ya Sedat Beyin ruhu?

Bir başka gazete daha, Babıâlinin karşı tarafındaki Vatanda aynı ruh hakimdi. Vatanda gençler **söz** sahibi olmuşlardı. Bu gençler Ahmet Emin Yalmana doğru yolu göstermişler ve "empülsif" Yalman mücadelede herkesin önüne geçmişti. Umumi Neşriyat Müdürü Özcan Ergüder genç gazeteci neslinin bir temsilcisi olarak vazife başındaydı. Oktay Akbal, Adnan Veli cesaretle fikirlerini müdafaa ediyorlardı.

Umumi efkâr ise bu hali dikkat ve ibretle seyrediyordu. Bazı kimseler oynanan oyunun halk tarafından anlaşılmadığı, anlaşılmıyacağı kanaatindeydi. Yanılıyorlardı. Herkese hak ettiği not veriliyordu.

İnce hesaplar

Şimdi, ortada bir alaturka kurnazlığın mevcudiyeti muhakkaktı. Seçimler vardı. Seçimlerde ya D. P. kazanacaktı, ya C.H.P.! Akıllıca iş şuydu: D. P. yi tutarsın. IX P. kazanırsa başın derde girmez. Hattâ emeğinin takdir edilmesi çok muhtemeldir. Yok, C. H. P. kazanırsa, onun kuracağı rejim içinde başının derde girmesi zaten bahis mevzuu değildir ki.. Sırtında yumurta küfesi de olmadığına göre? Halbuki D. P. yi tutmazsan ve D. P. buna rağmen İktidarda kalırsa, yandığının resmidir. C. H. P. iktidara geçtiği takdirde ise, sana farklı muamele yapamayacağına göre, kârın ne olacak? Hiç!.

Peki, Cumhuriyet ve Vatan bu hesabı bilmiyorlar mıydı? Elbette ki biliyorlardı ve bildikleri bilindiği içindir ki kendilerine karşı duyulan takdir bir kat daha artıyordu. Cumhuriyette mesele, oturup görüşülmüştü. Adnan Menderesin ne kadar kızdığı hiç kimsenin meçhulü değildi. D. P. iktidarda kalırsa, hele 1954-57 sistemi devam ederse gazetenin kâğıt bulamaması son derece muhtemeldi. Nadir Nadi, Başbakanın sevdiği bir tâbiri kullanarak "Ne gam!" diyordu. Gazetesini kapardı. Ama hiç kimse Cumhuriyetin boyun eğdiğini söyleyemeyecekti. Hiç kimse Nadir Nadinin gazetecilik vazifesini başka endişelere feda ettiğini ileri süremeyecekti. Bu, Cumhuriyetin sahipleri için kâfiydi. Gerçi Cumhuriyet, sokağa atılsa milyonlar ederdi. Ne var ki dünyada milyonları dahi hiçe saydıracak sebepler ve Allaha şükür, sayanlar hâlâ aramızda yaşıyordu.

Bu, herkes içip bir büyük teselliydi. Cumhuriyet ve Vatan, aynı yolda yürümekte devam edeceklerdi.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli- Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler ?

- XVIII -

Faruk BİNGÖL

Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli bir millet, deyince akla ilk gelen, bu milletin, konuşma, yazma, toplanma, kendi idarecilerini seçme ve istisnasız herkesle kanun karşısında eşit olma haklarının kendisine kanun yapıcının ötesinde bir kuvvet tarafından verildiğine ve hepsine birden "hürriyet" dediğimiz, bu hakların, hiç kimse tarafından gasp edilemiyeceğine veya hiç bir bedelle değiştirilemiyeceğine, varlığının her zerresile iman etmiş olmasıdır.

Eğer bir millet bu imana sahip ise, onu hiç bir kuvvet ihtiraslarına ram edemez. Hattâ bu kuvvet bir diktatör veya diktatör bir parlâmento ekseriyeti bile olsa.

Hür yaşamağa azimli bir millet, oyuna gelmiş yüzsüz demagoglar tarafından aldatılarak, demokratik yoldan, bir diktatörü veya 'diktatör bir parlâmento ekseriyetini başına belâ etmiş olabilir.

O devlet nizamı içinde, vatandaşların, ilâhî haklarım, müsamahasız, koruyacak müesseseler yoksa veya noksan ise yahut anayasadaki boşluklardan istifade edilerek ve kasten çiğnenmiş ise, haklarının ihkakı, bizzat millete düşer.

Devletin hikmeti vücudu, vatandaşların, şahsiyetlerinin bir parçası olan, hürriyetin, herkese hattâ bizzat kendisine karşı, korunmasıdır. Bir devlet ister diğer fertlere, isterse kendisine karşı, vatandaşın haklarını koruyamıyor veya korumuyorsa, aciz veya ihanet halindedir. Ve her iki halde de ayakta durması gayrı meşrudur.

İktidar sahipleri, vatandaş hürriyetine kasdetmemişlerse, kendilerine doğru yolu gösterenler, muhalifleri de olsa, yapılan tenkid ve tavsiyeleri hüsnü niyetle karşılar, mukni değillerse, fikire, fikirle mukabele eder ve hatalı yolda ısrar etmezler. İcap ettiğinde de çekinmeyi, vazifeye devam kadar şerefli telâkki ederler.

Şayet iktidar sahipleri, kendi inançlarını millete zorla kabul ettirmek yolunu tutmuşlarsa, anayasa çiğneniyorsa ve devlet kuvvetlerinin, vatandaş hürriyetini korumasına mani olunuyorsa, devlet meşruiyetini kaybetmiştir. Adi bir mütecaviz, alelade bir zorbadan başka bir şey değildir.

Hiç bir müstebit, bir milleti, bir anda hükmü altına alamaz. Sıra ile, icra organını, parlâmentoyu, adalet organını, ilim müesseselerini ve efkârı umumiyeye tercüman olan gazeteleri, idaresine boyun eğdirmek ister. Durumunu muhafaza edebilmek için de, kendine sadık kalacağına inandığı, kimselere, haksız rütbeler tevcih eder ve kendi nüfuzunu kullanarak, gayrı meşru kazançlar temin etmelerine imkân verir.

Müstebitlerin bazan gasp ettikleri, hürriyete karşılık, maddî refah vaad ve hattâ temin ettikleri vahidir. Halkın mukaddesatı okşanarak, merasimler yapılarak, polemikler çıkarılarak, efkârı umumiye aldatılmak istenir. Eğer halk, herşeye rağmen haklarım* istemekte ise son çare, etrafa dehşet saçmaktır.

İnhirafı ilk hissedenler o memleketin aydınlarıdır. Ve ilk direnme de onlardan gelir. Şerefli bir memur verilen haksız bir emre uymak, tansa sinei millete çekilmeyi tercih eder. İlim adamları, gazeteciler ve hürriyete iman etmiş herkes mütehit bir cephede toplanırlar.

Ve mücadele başlar. Bir taraf devlet zırhına ve silâhlarına bürünmüştür. Hürriyet mücahitleri ise, . yalın göğüslerini, mazlumlara siper ederek dilleri ve kalemleri ile döğüşürler. Ceza hükümleri sırtlarında kamçılar gibi şaklar. Birinin vuruşu ne kadar namertçesine ise diğerinin, direnişi o kadar erkekçedir. O darbeler, azimkar milletin ruhunda akisler yaratır. Artık, hapishaneler ve darağaçları bu uğurda girenlere ve asılanlara ebedî şerefler getirir.

Fakat "Fikirler cebir ve şiddetle yok edilemezler!"

Bir memleketin aydınları, kılıcın ağzı, merminin ucu veya bir şeddi zorlayan ilk dalgalar gibidir. Millet onların açtığı izden geçer.

Birgün bakarsınız ki, o durgun ve sessiz bir nehir gibi lakayt görünen millet, hışımla kabarmaktadır. Durgun nehrin dalgaları, dağbaşları kadar yükselir. En emin sedleri yıkar, bütün engelleri devirir. Ve gene birgün bakarsınız ki, hürriyet güneşi ufukta yükselmiş, nehir mecrasına çekilmiş ve eskisi gibi, hiç bir şeyden haberi yokmuş--asına akışına devam etmektedir.

Hürriyete kavuşmak isteyenlerin, iradesi çelikten, kalbi ise sora altından olmalıdır. Ve köle olup serbest gezmektense, hür kalıp zincire vurulmayı ve ölmeyi bilmelidir.

"Ne gam rahı vatanda, çak olursa çevri mihnetten.'"

Yok eğer.. Bir memlekette korku ve menfaat dilleri bağlamış, kalemleri körletmiş, başları eğmişse; aydınlar şahsi kaygulara kapılmışsa, yazarlar, müstebitlere methiyeler yazıyorsa, ilim adamları bu gaddar icraata ilmî formüller aramakta iseler, milletin son ilticagâhı hakimler, zalimlere hürriyet, mazlumlara ceza veriyorsa, yazık o millete ki, hiç bir zaman hür yaşamanın insana verdiği hazzı ve gururu duyamıyacaktır.

"Milletler lâyık oldukları idare ile idare olunurlar."

Müsabaka Şartları

— AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yasamağa azimli milletler ne tekilde bereket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kağıdın bir yüzüne makineyle ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 ebadındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların nesrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 30 Nisan 1968 den sonra gelen yanlar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1968 Mayısı basında toplanacak olan selâhiyetli bir Jüri tarafından incelenecek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, İkinciliği kazanan yazının sahibine 600 ve üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yananı muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Besinci yılımızın İlk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanman lazımdır.

A D A L E T

Hapishaneler

Yaldız vuranlar

Bundan iki hafta evvel, Cumartesi günü bir adam AKİS'i eline büyük bir heyecanla aldı. Sayfaları karıştırdı. Tekrar karıştırdı. Aradığını bulamamıştı. "Bir tekzip göndereceklerdi" dedi. Halbuki mecmuada tekzip yoktu. Ankara Cezaevinin öğretmeni pek üzüldü. Cezaevinin okulunda ne güzel mizansen hazırlanmış, fotoğrafçılar getirilmiş, mahkûmlar giydirilmiş, resimler çektirilmişti. İdareden AKİS'e bir tekzip gönderileceği bildirilmişti. Tekzip hususî bir alâkayla hazırlanmıştı. Günlerce uğraşılmıştı. Hapishaneye savcı gelmiş, adamlar gelmişti. Emekler boşa mı gitmişti? Ama, hayır! Savcılık, tekzibi ertesi hafta çıkan AKİS'e kanun zoruyla koydurttu. Öğretmen de, memnun, bunu ancak geçen Cumartesi okudu.

Hapishanelerin halinden bahseden AKİS, gerçi Ankara Cezaevine sokulmamıştı, fakat hapishanedeki herkes, kendilerinden gizlenilen bütün haberler gibi bunu da süratle duymuştu. Demek, yapılan hazırlıkların sebebi buydu. Demek, yeni tedbirler bu yüzden alınmıştı. Geçen haftaki AKİS de Cezaevine girmedi. Fakat, onda çıkan savcılığın tekzibi hemen işitildi. Ankara Cezaevi başta olmak üzere, hapishanelerimizin halini hakikaten bilenlerin bu tekzibi kahkahalarla gülmeden okumalarına imkân yoktu. Hele bir gardiyan resminin tekzibi diye hapishane müdürünün resminin mecmuaya bastırılması, onun altına da "dirayetli Us. müdür" diye yazdırtılması karşısında bir insanın makaralarını koyuvermemesi imkânsızdı. Savcılık neyi tekzip ediyordu? AKİS, gardiyan diye bir başka adam resmi mi neşretmişti ki savcılık bu sahtekârlığı düzeltiyordu? Yoo! Resim, hakikaten gardiyana aitti. O halde, müdürün resmi nereden çıkıyordu? Tekzip demek bu mu demekti? Rahmi Ergil imzasıyla öyle bir yazı hazırlanmıştı ki, şaşıp kalmamak mümkün değildi.

Ankara Cezaevinin kapısı
Kapısı böyle olduktan sonra.

Edebiyat merakı

Savcıya göre Ankara Cezaevi Örnek bir durumdaydı. -Elhak! Cezaevinde dayak, küfür, zulüm ve işkence iddiaları gayrıvaritti. Ankara Cezaevinde mahkûm ve mevkuflara ihtimam, dert ve şikayetleriyle alâkalanma ve bilhassa şefkatle muamele esasları bütün idare mensupları ve personelin şiarı idi. Gardiyanlar arasında ne çoban vardı, ne sığırtmaç. En azı ilkokul mezunuydu. Çocuklara mahsus koğuş, bir leyli mektep nezahatindeydi. Okulda muntazam mesai ile devam cetveline tabi iki öğretmen tarafından program dairesinde tedrisat yapılıyordu. AKİS'in yazdıkları mesnetsiz, uydurma, hayal mahsulü, maksadlıydı. Ankara Cezaevi mükemmel bir ıslah müessesesiydi. Hele hapishanelerimize esrar ye silâhın gardiyanlar tarafından sokulduğu iddiası tamamile asılsızdı. Cezaevlerimiz cennetti. Savcı Rahmi Ergil bunları söyledikten sonra hücuma geçiyor ve diyordu ki; "Vak'a, hâdise, zaman ve mekân tasrih etmeli. Yoksa, uluorta bu iddiaları ortaya atmak, sorulunca da öyle işitiyoruz diye kaçınmak gazeteciliğe sığmaz."

Tekzibi okuyan herkes AKİS'i tanıdığından, Ankara savcısının aradığı cevabı alacağından emindi. Savcı bey vaka, hâdise, zaman ve mekân mı istiyordu? Şimdi buyursun ve aşağıda okusun.

Cezaevlerinde dayak **atılıyor**

Ankara Cezaevi dahil, bir çok cezaevinde mahkûmlara, hem de kıyasıya dayak atılmaktadır. AKİS'in bahsettiği hâdise Ankara Cezaevinde, kıs sonunda, o mükemmel ıslaH müessesesinin hamamında cereyan etmiştir. Kırşehir Cezaevinden Ankara Cezaevine sürgün gönderilen ve isminin baş harfleri A. B. olan bir mahkûm -Savcılık her halde bu kader kurbanlarının burada teşhirini istemez, biz inisiyalle ifade ettiğimiz her ismi savcılığa bildirmeye hazırızgece hücresinden çıkartılmış, gardiyanlar tarafından doğulmuş, sonra, ayakta duramaz bir halde, omuzlarda getirilip gene hücresine, çuval gibi atılmıştır. Bu, bir! Aynı gece, Yozgattan sürgün gelen üç mahkûm hamamda falakaya çekilmiştir. Bu, iki! Savcı, zahmet edip te Ankara Cezaevine gitse, idarede falakanın bütün âletlerini gözleriyle görebilir. Bu, üç! Hattâ zahmet etmese ve halen Ankara Cezaevinde yatan, üstelik sabık âmiri Hadi Tanın akrabası olan, Kastamonulu M. Y. yi çağırtıp kendisine meselâ Eskişehir hapishanesinde nasıl muamele edildiğini sorsa dayağın yalnız Ankara Cezaevine münhasır kalmayıp, hani örnek ıslah müesseseleri olan bütün hapishanelerimizde 1 numaralı ıslah vasıtam sayıldığını öğrenir. Bu, dört! Yeter mi?

Cezaevlerinde kötü muamele ediliyor

Savcı "kötü muameleye maruz katlan bir tek isim verebilirler mi" ; diyor. Şu anda İmralıda A.Ç. adında tahsilli bir mahkûm yatıyor. Bu mahkûm Ankara Cezaevinde münferit hücreye atılmış ve orada farelerle bir arada yaşamaya mecbur edilmiştir. Münferide düşen herkes, oranın nasıl bir **yâr** olduğunu Rahmi Ergile anlatabilir. Kendisi de lütfedip hücreleri görmeye gitse, oralarda çıldırmanın hiç zorluğu bulunmadığını görür. Ama Rahmi Ergilin böyle bir adeti maalesef yoktur. 11 Şubat ile 2 Ekim arasındaki 233 gün içinde, her halde basın **suçu** takip etmekten baş alamadığı için, kontrolu altında bulunan Ankara Cezaevinin koğuşlarına sadece dört defa uğramıştır. Bunun ikisi Şeker ve Kurban bayramı ziyaretidir. O bakımdan hapishaneleri bilmemesini tabii saymak gerekir.

Rüşvet alanlar vardır

Savcı soruyor: "Kim rüşvet almis?" Ankara Cezaevi gardiyan-

larından M. K. dolandırıcılık suçundan dolayı aranıyor. Tabii arayan, vazifesi icabı, bizzat Rahmi Ergil. Ama geliniz görünüz ki, kendisi, sırf bizi tekzip etmiş olmak için suçlu diye aradığı adamın müdafaasına kalkışmış. Hem de hakikati tahlif ederek, hem de tecavüz ederek. Savcının iddiasına göre bahis mevzuu gardiyan idareden gizlice, bir mahkûm tarafından, kendi hususî işlerini görmek için ayartılmış! Savcı, bu zat hakkındaki dosyayı okumakla dahi iktifa etseydi, hakikatin bu olmadığını öğrenebildi .Adam bir mahkûmun ailesine gitmiş, ona, mahkûmun, pantalon yaptırtmak için elli lira istediğini söylemiş. Üniformalı, cakalı bir gardiyan.. Mahkumun ailesi de, "eh, olur ya.." diye parayı vermiş. Sonra, mesele bizzat hapishane müdürünün odasında mahkûmla ailesi alasında görüşülürken mahkûm para istetmediğini söylemiş, müdür de "vay, demek yeni bir marifeti var, biz onu zaten başka marifetinden dolayı kovmuştuk, savcılık da arıyor, bu dolandırıcılığını da takip ettirmeliyiz" demiştir. Şimdi savcı, vazifesi takip olduğu halde tekzip ediyor! Savcı soruyor: "Esrar, silâh nerede? Kim cezaevine bu nevi memnu maddelerin sokulmasına müsaade ve müsamaha etmiş, gösterebilirler mi?" Gösterebiliriz. Savcılığın tekzibinin AKİS te neşredildiği gün İstanbul gazetelerinde bir haber çıkıyordu. Haberi beraber okuyalım mı?

"Sultan Ahmet Cezaevine esrar sokulması ve satılmasına göz yumduğu iddia edilen Cezaevi gardiyanlarından Cemal Şile ile aynı cezaevine esrar sokmaktan sanık jandarma eri Servet Fidan ilk sorgularını müteakip tevkif edilmişlerdir. Sanıkların duruşmasına yakında başlanacaktır?"

Gelelim silâha. Tozgat Cezaevinde isyan çıkıyor. Ankara Cezaevinin güvenilir gardiyanları oraya arama yapmaya gönderiliyor. 260 bıçak, hatta tabanca buluyorlar. Anlaşılıyor ki bunlar bazı gardiyanların eliyle sokulmuştur. Hepsi değiştiriliyor. Rahmi Ergil Ankara Cezaevi gardiyanlarından O. K. yi çağırıp sorsa, bu bıçaklar hakkında daha etraflı malûmat alabilir. Marifetli hapishane müdürü mü? Ankara Cezaevinin onuncu koğuşunda yatan t. D. kimdir ve ne yapmıştır, Rahmi Ergilin haberi var mı?

Irz düşmanları

Çocuklar koğuşu, bir leyli mektep nezahatindeymiş! Ankara Cezaevinin çocuklar koğuşuna burun tıkanmadan girmenin imkânı yoktur. Gardiyan M. D. oraya bir gece girmiş, dört yatak dolaştıktan sonra uyuyup kalmış, ertesi sabah o sayade yakalanmıştır. Savcının nasıl haberi olmaz ki savcılık hâdiseden sonra çocuklar koğuşundan bir kaç kişiyi çağırıp ifade almıştır. Z. T. adında bir başka gardiyan C. adındaki bir mahkûmun karısına sataştığından dolayı şikâyet edilmiştir. Savcı o kadıncağızı bir kere dinlemek lûtfunda bulunur mu? Bulunmuş mudur? Öğretmenlerin durumuna gelince, savcı hayatında bir kere bahsettiği şu meşhur devam cetvelinin kontrolunu yapmış mıdır? Öğretmenler derslere AKİS'te o yazı çıktıktan sonra başlamışlardır. Şahid gösterelim mi?

Gardiyanların içinde çobanı da vardır, sığırtmacı da, çöpçüsü de. Ankara Cezaevinde H:S. çobandır, H. D. yoğurtçudur. İ.Ç. çöpçüdür. Gardiyana ne hacet? Türkiyede düzinelerle hapishane müdürü imzasını atmayı ancak becerir.

Uzun lâfın kısası

Anlaşılıyor ki Ankara Savcısının Ankara Cezaevinde olup bitenler hakkında dahi zerrece malûmatı yoktur. Doğrudur. Yoktur. O kadar yoktur ki, bizzat kendi başına, yazdığı tekzip gibi bir hâdise gelmiştir. Metin Toker hapsediliyor. Ertesi gün, bütün mahkûmların saçları, Metin Tokerinkiler de kesilebilsin diye kesiliyor. O zamana kadar, mahkûmu mevkufu lüle lüle saçlıdır. Gazeteler bunu belirtiyorlar. Rahmi Ergil kaleme sarılıyor ve Metin Tokerin hapsedilmesinden önce de cezaevi sakinlerinin saçlarının kesik olduğunu iddia ediyor. AKİS derhal bu sakinlerden Ş. N. B. nin Metin Tokerin hapsinden evvel ve sonra çekilmiş iki resmim neşrediyor. Ş. N. B. bu resimlerin birincisinde pırıl pırıl saçlı, ikincisinde Yul Brenner gibi dazlaktır. Savcı şaşırıyor. Ş. N. B. yi derhal palas pandıras makamına celbediyor ve karşısına oturtup soruyor:

"— Aman kardeşim, size çok hususî bir sual soracağım. Sahiden si--in saçınız Metin Tokerin tevkifinden evvel vardı da, sonra mı böyle kesildi?"

Ş. N. B. gülerek "tabii" diyor.

İşte savcı, işte tekzip etme usulü, işte işler.

Metinomani

Tarık HALULU

*B*en Ankara savcısı Rahmi Ergil olsam, oturduğum odayı şöyle bir iyi muayene ettiririm. Odamda, oda sakinlerine **gece** rüyalarında Metin Tokeri görme hastalığını açılayan bir mikrop mu var diye.. Kendisi Ankara Savcısı. Vazifesi vatandaşları tecavüzden korumak. Devlet onu getirip oraya, onun için oturtmuş. Şimdi bir de, AKİS'te geçen hafta neşrettirdiği şu satırlara bakınız: "AKİS başyazarının marifetleri sıralanırken., kendine göre forslu gazeteci.. yazdıklarının hesabını vermeye gelince neşriyat müşaviri., daha sıkışırsa, müessisi ve değerli başyazarı, hülasa ünvan meraklısı Metin Toker.. AKİS'in aksi görüşlü yazarı.." Bunların Ankara Savcılığı ciddiyetiyle bir alâkası var mıdır ? Bir savcı gazeteye bu üslûpla mı tekzip gönderir? Üstelik bu lâfların altında üstü kapalı tehditler, soğuk nükteler, asılsız ithamlar.. Maşallah!

Mesele nedir ? AKİS'te hapishanelerimizin halini belirten bir yazı çıkıyor. Bazı hâdiseler anlatılıyor. Demir parmaklıkların gerisinin nasıl bir âlem olduğu izah edilmek isteniliyor. Buralar ıslah edilmesi gereken yerlerdir. Buralarda vazifelerini yapmayan vazifeliler vardır. Mahkûmlar dövül inektedir, mahkûmlara sövülmektedir. İdare başında beceriksiz olanlar, kabiliyetsiz, kifayetsiz görünenler de mevcuttur. Uygunsuz hareketler cereyan etmektedir. Tedbir almak lâzımdır. Bir çok yerde isyanlar çıkmaktadır. Bu isyanların hakiki sebebi gözlerin önüne seriliyor. Dikkat çekiliyor. Bu arada Ankara Cezaevi bahis mevzuu ediliyor ve vakalar zikrediliyor. Bilhassa mesul kimselerin alâkasızlığı söyleniliyor, Adalet Bakanının, müsteşarının, savcının daha sık hapishaneye gitmeleri isteniliyor.

Bir savcı bu ikazlar karşısında gözünü açar. Rahmi Ergil ne yapıyor? Gözünü yumup ağzını açıyor. Metin Toker söyleymiş, Metin Toker böyleymiş.. Meseleyle alâkası ne? Yazıyı Metin Toker yazmış. Yalan! Yazsa ne çıkar, zaten ? Metin Toker başını kaşıyamıyor. Hem bu, hapishanelerin halini düzeltir mi ? Savcı Metin Tokerle uğraşacağına, işine baksa daha iyi değil mi? Daha faydalı olmaz mı?

Bu sayfalarda, savcının tekzibinin Ankara Cezaevini bilenleri, hatta oradaki mahkûmları ne kadar eğlendirdiğini okuyacaksınız. Doğruyu bu şekilde tekzip etmek hangi derdi halleder ? Dert ortada kalacak savcı bey kanunun verdiği bir hakkıhem de kötü kullanarak Metin Tokere hücum edecek.. Bu mudur, Ankara savcısının vazifesi? Yani Ankaraya savcı diye tâyin edilenlere, amirleri böyle mi talimat veriyor? Basınla uğraşacaksın, basına aman vermeyeceksin, gazetecileri takip edeceksin.. Ama Roma, isterse yansın.

Yazık!

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Yılan hikâyesi

Geçen haftanın başlarında Türkiyeden gazetesine bir makale yollayan New York Times muhabiri Joseph Haff, seçimlerin arifesinde bazı gıda maddelerinde görülen darlıklara işaret ettikten sonra, şöyle diyordu: "Şu sırada bütün Türklerin zihinlerim Sovyet Rusya veya Suriyenin tehditlerinden çok bol köpüklü bir fincan kahvenin meşgul ettiğine inanmak Amerikalılar için gerçekten güçtür.. Fakat unutulmamalıdır ki Türkiyede kahve, ancak bir senedenberi yoktur. Rus tehdidi işe tarih boyunca Anadolu üzerinde Demoklesin Kılıcı gibi asılı durmaktadır ve Türkler artık bunu kanıksamışlardır."

Doğrusu aranırsa, son günlerde Türkiyede cereyan eden hâdiseler de New York Times muhabirinin bu düşüncesinde haklı olduğunu bütün açıklığıyla gösteriyordu. Türk. vatandaşlarının büyük çoğunluğu geçen hafta içinde, bütün önemine rağmen Suriye meselesini bir tarafa bırakmış, seçimlerle uğraşıyordu. Nitekim, geçen Cuma sabahı Suriye sınırlarına yakın bir bölgede birkaç el silâh sesi duyulduğu zaman hiç kimse bunu Türk ve Suriye sınır muhafızları arasında vuku bulan bir çarpışmaya yormamış, herkes biraz ilerde iki partili arasında ateşli bir münakaşa yapıldığını sanmıştı. Oysa, ajansların verdiği bilgiye inanmak gerekirse, bu silâh sesleri Türkiye - Suriye sınırında iki' taraf kuvvetleri arasında cereyan eden kısa bir çarpışmadan gelen seslerdi. Suriye hükümeti, yayınladığı bir tebliğde, tam teçhizatlı otuz kadar Türk askerinin Cuma günü hududu geçtiklerini ve epeyce ilerledikten sonra hududa yakın bir köye girdiklerini iddia ediyordu. Gene tebliğde iddia edildiğine göre, kısa süren bir çarpışma olmuş, bir kaç el silâh atılmış ve Türk askerleri sivil bir Suriyeliyi de peşlerine katarak geri dönmüşlerdi.

Suriye hükümetinin iddiaları bu kadarla da kalmıyordu. Şamda çıkan gazeteler hükümetin hudut köylerini bu gibi hâdiselere karşı temkinli bulunmaya davet ettiğini yazıyorlardı. Hatta Suriyeliler, Türklerin sık sık Suriye hududuna tecavüz ettiklerini Birleşmiş Milletlere şikâyet edecek kadar ileri gitmişlerdi. Şamlı idareciler lâyık oldukları cevabı bu Pazartesi günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulu önünde konuşan Selim Sarperden alıyorlardı. Selim Sarper, yaptığı konuşmada, Suriyelilerin Türklerin tecavüzleri hakkındaki iddialarını şiddetle reddediyor ve 'bir devletin, kendi sınırları içinde, güvenliğinin gerektirdiği bütün askeri tedbirleri almaya hakkı olduğunu söylüyordu. Nitekim, Türk kuvvetleri şu sıralarda Suriye sınırları yakınlarında yeni bir askerî tatbikata girişmek üzere bulunuyorlardı. Hiçbir yabancı devletin bu konuda söylenecek bir sözü olmasa gerekti.

Kral Suud

"Arabulucu"

"Red Epock" tatbikatı

Bilindiği gibi, NATO kuvvetleri, zaman zaman müşterek bazı tatbikatlar yapıyorlardı. Bu sayımısın okuyucularımızın eline geçtiği sıralarda Türkiyenin güney . batı bölgesi ile komşu sularında cereyan edecek yeni bir tatbikata daha girişilmişti Bu yeni tatbikatın ismi "Red Epock" tu ve kara, hava ve deniz kuvvetlerinin bu arada İngiliz Hava Kuvvetlerine mensup uçaklar ile Amerikan Altıncı Filosunun da iştirakiyle yapılıyordu. "Red Epock" tatbikatında da, tıpkı bundan evvelki tatbikatlarda olduğu gibi, mefruz atom taarruzları yapılacak ve bu suretle hem atom harbi eğitiminin geliştirilmesi sağlanacak, hem de askerlik sahasındaki son gelişmeler tatbik mevkiine konulacaktı.

Cemal Abdülnasır

Kaybolan liderlik ümitleri

NATO Güney Avrupa Kuvvetleri karargâhından böyle bir tatbikatla başlamak üzere olduğu açıklandığı sıralarda, Moskovadan da Kafkaslardaki Rus kuvvetlerinin Türkiyenin kuzey - doğusuna düşen bölgede bir atom taarruzu tatbikatı yapmaya hazırlandıkları bildiriliyordu. Bu iki tatbikatın birbiriyle aynı zamana ve her ikisinin de Orta Doğunun buhranlı bir devresine rastlaması herhalde sadece tuhaf bir tesadüf eseri olmasa gerekti. Nitekim, Kafkaslarda yapılacak tatbikatın haberi gelmeden biraz önce de Kafkasyadaki Rus kuvvetlerinin başına Mareşal Rokossovski'nin getirildiği açıklanıyordu ki bu bile, tek başına, Sovyetlerin Türkiye üzerine gittikçe artan askerî baskı yapmak istediklerinin en açık delili sayılabilirdi.

Siyasî çarpışma

Bu haftanın başlarında Orta Doğu buhranıyla ilgili devletler bir yandan askeri alanda birbirlerine gözdağı vermeye çalışırlarken, diğer yandan bu buhranın gelişimi bakımından çok önemli birtakım siyasî faaliyetlerde bulunmaktan da geri kalmıyorlardı.

Bilindiği gibi, Suriye - Türkiye anlaşmazlığının Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda görüşüleceği sırada Kral Suud bir arabuluculuk teklifi yapmış ve görüşmeler bu teklifin bir sonuca ulaşması dileğiyle geçen Cumaya bırakılmıştı. Kral Su-dun bu teklifi Türkiye tarafından gayet iyi karşılanmış Devlet Bakanı Katin Rüştü Zorlunun başkanlığında bir heyet Suudî Arabistana kadar giderek Suuda "... Türkiyenin, Suriyenin istiklâli tamının, tamamiyeti mülkiyesinin ve iradei milliyesinin mahfuz tutulması zımnında beslemekte olduğu iyi niyetleri ve aynı zamanda Türkiyenin herhangi bir komşusuna karşı mütearızane bir politika takib etmekten uzak bulunduğu hususunu..." bildirmişti. Ancak Suriye Suudî Arabistan Melikinin teklifini kabule bir türlü yanaşmıyordu. Riyat'ta açıklandığına göre Suriye Devlet Başkanı bu teklifi yapmadan önce kendisine danışan Suuda başlangıçta, kendisiyle birlikte olduğunu bildirmişti. Oysa Suudî A-

rabistan sultanının teşebbüse geçmesinden sonra Suriye birden buna şiddetle muarız olduğunu söylüyor ve Suuddan İsrarla teklifini Birleşmiş Milletler müzakerelerinin sonuna bırakmasını istiyordu.

Suriyenin bu ani fikir değiştirmesinde Rus parmağı aramak mümkündü. Zira, Suriye - Türkiye anlaşmazlığı konusunda yapılacak Birleşmiş Milletler müzakereleri Rusyaya bir kere daha tarafsız devletlerin şampiyonu rolünü oynamak imkânını verecekti. Bundan başka, Suriyenin aynı hareketinde Mısır telkininin payı olduğu da söylenebilirdi. Orta Doğuda durum gün geçtikçe Suudu Arap blokunun lideri yapacak şekilde gelişiyordu. Bu ise Mısırın önderlik iddialarının sonu demekti. İşte bunu dikkate alan Mısır basını geçen haftanın sonunda Kral Suuda karşı şiddetli bir kampanya açıyor ve Suudî Arabistan Melikinden teklifini geri almasını istiyordu.

Sovyet Rusya ve Mısırın telkinleriyle Suriyenin arabuluculuk teklifini reddetmesinden sonra, Orta Doğu buhranının çözüm yeri yeniden Birleşmiş Milletler Genel Kurulu oluyordu. Batılıların, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu müzakerelerine gelmeden önce kendi aralarında bir fikir birliği kuracakları ve Rusyanın karşısına tek bir cephe halinde çıkacakları düşünülmüştü. Nitekim geçen haftanın sonlarında Washington'da buluşan İngiliz ve Amerikan yürütme organları başkanlarının başlıca görüşme konularından birini de bu meselenin teşkil ettiğine şüphe yoktu. Ancak Eisenhower - MacMillan görüşmesinin sonunda yayınlanan resmî tebliğde meselenin başlıbaşına bir Orta Doğu siyaseti meselesi olarak değil de Doğu ile Batı arasındaki münasebetler çerçevesi içinde ele alındığı görülüyordu. Tebliğde belirtildiğine göre, her iki hükümet başkam da bütün NATO üyeleri arasında ilmî ve askerî alanda yapılacak daha sıkı bir işbirliğinden başka, Türkiyeye yöneltilen Sovyet tehditlerinin NATO üyelerinden birine yapılacak silâhlı bir tecavüzün diğer üyelere de tecavüz addedileceği yolundaki pakt hükmünü ve vecibesini daha ehemmiyetli kılmış olduğu hususunda da tam bir anlaşmaya varmışlardı. Bu şüphesiz yerinde bir müşahede idi ama Orta Doğu meselelerine esastan şifa bulacak bir reçete olmaktan da çok uzaktı.

Orta Doğu buhranları artık yeniden çıkmayacak şekilde izale edilmek isteniyorsa, başta Amerika, İngiltere ve Türkiye olmak üzere bu bölge ile ilgili Batılı devletlerin Orta Doğu siyasetlerini yeni baştan gözden geçirmeleri ve Arap devletlerinde artık açıkça ortaya çıkan milliyetçilik ve ademi müdahale cereyanlarına göre yeni baştan ayarlamaları kaçınılmaz bir zaruretti.

Janos Kadar
Diken üstünde

Demir Perde

Yıldönümlerinin ertesinde

Geçen hafta boyunca, bütün Macaristan'da, sakin olduğu nisbette boğucu bir hava hüküm sürdü. Siyah elbise giymekten menedilen Macarlar içlerindeki matemi gizlemek mümkün olmadığı için bütün hafta yaşlı gözlerle dolaştılar ve etraflarına elemli bakışlarla baktılar. Mezarlıklara gitmeleri de menedilmişti, dualarını evlerinde yaptılar. Fabrikalara, işyerlerine devam ettiler. Ancak alınan verim diğer haftaların yarısı kadar bile olmadı...

Bütün Macaristan'ı bir hafta boyunca normal hayatlarından başka bir yaşayış tarzı içine atan, hazin bir yıldönümüydü. Bilindiği gibi, Macar ihtilâli bir sene önce patlak vermiş ve gene bir sene önce bugünlerde Ruslar tarafından kanlı bir şekilde bastırılmıştı. O zamandan bu yana köprülerin altından çok sular akmış, fakat Macarların yaralarından akan kanları temizleyememişti. Kadar hükümetinin bütün gayretlerine rağmen halk bir türlü Rus süngülerinin getirdiği rejime alışamamıştı ve hürriyet havası istemekte israr ediyordu.

"Daily Mail'den 8.7.1957'

— BAKIN... ELLERİNDE KAN VAR

Polonyada

Polonya'ya gelince, Polonya da geçen hafta içinde bir yıldönümü yaşıyordu. Doğrusu istenirse Polonyalıların yıldönümü Macarlarınki gibi acıklı bir yıldönümü değildi ve son günlerde bazı yeni gelişmeler olmasaydı halk pekâlâ bunu büyük bir sevinçle kutlayabilirdi. Filhakika, geçen yıl bugünlerde Polonyalılar başlarına Gomulkayı getirmişlerdi. Gomulka o sıralarda Polonyada liberal bir idarenin sembolü olarak görülüyordu ve onun iş başına gelmesi Rus tahakkümünden kurtulmaya atılmış ilk adım sayılmıştı. Ancak Rus tahakkümünden kurtulmak iste-

yen Polonyalılar zamanla Gomulkanın tahakkümü altına girdiklerini dehşetle görmüşlerdi. Geçen ayın başlarında gençliğin organı "Pro Pros to" dergisi kapatılmış, yazarları partiden ihraç edilmiş, bunun üzerine talebeler arasında patlak veren bir ayaklanma şiddet yoluyla bastırılmıştı. İktidara geliş yıldönümünden biraz sonra ise Gomulka, Polonya Komünist Partisi saflarında yeni bir temizlikten bahsetmeye başlamıştı.

Kısaca, yıldönümlerinin ertesinde, Macarlar ve Polonyalılar o kadar özledikleri ve bir yıl önce yaklaştıkların sandıkları hürriyetten çok uzakta bulunuyorlardı.

Sovyet Rusya

Ordu baş değiştirdi

Dünyaya hemen her hafta yeni bir haber duyuran Moskova radyosu, geçen Cuma gecesi, çok önemli bir havadis daha verdi. Gerçi bu yeni havadis sadece 32 kelimeden ibaretti, ama bütün dünyanın dikkat nazarlarını üzerine çekmekte gecikmedi. Zira, Moskova radyosunun geçen Cuma akşamı yaptığı yayın önümüzdeki günlerde Sovyet Rusyada yeni gelişmeler ve değişikliklerin yaklaşmakta olduğunu gösteriyordu.

Moskova radyosunun bütün dünyada ilgi ile karşılanan yeni havadisi şuydu: S. S. C. B. Komünist Partisi presidiyumu Mareşal Zukof'u Savunma Bakanlığından uzaklaştırmış, yerine şimdiye kadar ismi pek fazla duyulmamış bir Mareşali, Malinovsky'yi getirmişti. Radyo, bu haberi, Mareşal Zukof'un Balkan devletlerinde yaptığı bir geziden dönmesinden az sonra okumuştu. Karar ne zaman alınmıştı, bu hususta hiçbirşey söylenmiyordu.

Mareşal Malinovsky
Yeni şöhret

Mareşal Zukof'un Savunma Bakanlığından alınması bütün dünyada çeşitli tefsirlere yol açmıştı. Bir kere, Zukof'un Kızılordunun en sevilen kumandanı olduğu biliniyordu. Bu sevgi, aynı zamanda Zukof a Rusyanın en kuvvetli adamı sıfatım da kazandırmıştı. Hattâ Sovyet idarecileri arasında vukua gelen son değişiklikler sırasında Krutçef'in kavgadan ancak Zukof'un desteğiyle galip çıktığı da söyleniyordu. Bu bakımdan Mareşalin azli umumi bir şaşkınlık yaratmıştı. Acaba Krutçef Zukof'un bütün Rusyada gittikçe büyüyen şöhretinden korkarak onu tasfiye mi etmek istiyordu?

Bakanlıktan Başbakanlığa mı?

Bfından üzerinde önemle durulan atılı müşahitlerin bir kısmı tarabu "daha önemli siyasi makam'' hangisi olabilirdi? Bu konuda söylenenler de birbirini tutmuyordu. Ancak büyük çoğunluk bu makamın Başbakanlık olduğunu söylüyordu. Bunlara göre, Krutçef, sön değişiklikler sırasında bir ara kendisine cephe alacak kadar ileri giden Mareşal Bulganin'i iş başından uzaklaştırmak azmindeydi ve bu mevkiye getirmek için de kendisinden yana olan Zukof'tan iyisini bulamazdı. Nitekim, arkasında daima ordunun desteğini bulunduran Zukof son değişiklikten bu yana yaptığı konuşmalarda Partiye olan bağlılığını açıkça ifade etmekten kaçınmadığı kadar Krutçefe olan bağlılığını da ifadeden kaçınmamıştı.

Bununla beraber. Sovyet Rusyada cereyan eden olayların arkasında saklı mânâları sezmek hiçbir zaman kolay değildi. Zukof olayı hakkında kesin birşey söyleyebilmek için vakit henüz çok erkendi.

Yugoslavya

Münasebetler geriliyor

Yugoslav Devlet Başkanı Mareşal Tito, bir zamanlar Komünizmin yaramaz çocuğu olmakla şöhret kazanmıştı. En azılı devirlerinde Stalin'e kafa tutmaktan çekinmemiş, iç bağımsızlığı uğruna koskoca Doğu blokuna dirsek çevirmekte en ufak bir tereddüt bile göstermemişti. Kominform'dan ayrıldıktan sonra ise Batılılarla dostluk bağları kurmuş, o zamana kadar söylenenlerin aksine, Komünizmin kapitalistlerle işbirliği yapabileceğini ileri sürerek Batılılardan yardım almakta bir mahzur görmemişti.

Ancak, Stalin'in ölümünden ve Rusyada "B" ile "K" ikizlerinin işbaşına geçmesinden sonra Tito'nun durumunda bir değişiklik göze çarpmaya başladı. Bu tarihten itibaren Yugoslavya'nın ana siyaseti Batı dostluğu değil, yeniden Rusya ile işbirliği olmuştu. Nitekim geçen hafta 'içinde cereyan eden bazı olaylar da Yugoslavyanın Batı dostluğunun artık iyiden iyiye tarihe karışmak üzere olduğunu bir kere daha ve bütün açıklığıyla ortaya koymuştu.

Mareşal Zukof
Quo Vadis?

Geçen hafta içinde Yugoslavya'nın Batılılarla münasebetlerinde vukua gelen en önemli değişiklik, Batı Almanya Cumhuriyeti ile Yugoslavya arasındaki siyasî bağların kesilmesiydi. Batı Almanya ile Yugoslavya arasındaki siyasî bağların kesilme sebebi' Yugoslavyanın Doğu Almanya hükümetini fiilen tanımasıydı. Bilindiği gibi, İkinci Cihan Savaşım takiben Almanyadaki **Rus** işgal bölgesinde ve Ruslar tarafından kurulan Doğu Almanya Halk Cumhuriyeti, şimdiye kadar **hiçbir** Batılı devlet tarafından tanınmamıştı ve Adenauer hükümeti de, tanınmaması için büyük gayretler sarfediyordu.Rusların bütün gayreti ise Pankpf hükümetinden yana olmuştu. Ruslarla münasebetini iyileştirdikten sonra Yugoslavyanın da Doğu Almanya Halk Cumhuriyetini tanıması esasen bekleniyordu. Zaten Tito, Polonya Başbakanı Gomulkanın Yugoslavya ziyareti sırasında, Oder-Neisse hattını Polonyanın Batı sınırı olarak kabul etmiş ve Adenaueri ilk olarak o zaman sukutu hayale uğratmıştı. Şimdi Doğu Almanya hükümetini fiilen tanımakla aradaki son bağları da koparıyor, iktisadî kalkınması için yardımına şiddetle muhtaç olduğu bir devleti büsbütün gücendiriyordu.

Amerikanın tepkisi

Yugoslavyanın bu son hareketine karşı en şiddetli tepkilerin biri de Birleşik Amerikadan gelmişti. Birle-

şik Amerika Hükümeti uzun bir zamandanberi, Yugoslavyanın hareketlerini büyük bir endişe ile takip etmekte ve bu devlete karşı takib edeceği siyaseti yeniden gözden geçirmek zaruretini hissetmekteydi. Yugoslavyanın Doğu Almanya hükümetini tanımasından sonra, Amerikadaki Yugoslavya aleyhtarı cereyan büsbütün kuvvetleniyordu. Geçen hafta alınan haberlerden anlaşıldığına göre, Washington, Yugoslavyaya yapmakta olduğu yardımı kesmek hususunda ciddi kararlar arifesindeydi.

Alman ticaretini ve Amerikan yardımım kaybettikten sonra Yugoslavyanın birden güç duruma düşeceğine şüphe yoktu. Ancak, Alman ve Amerikan hükümetleri işi daha ileri götürürlerse bu Yugoslavyayı büsbütün Rusya'nın kucağına atmak demek olurdu ki, bu bakımdan, her iki Batılı hükümetin de çok dikkatli davranması gerekiyordu.

Mareşal Tito
İki camiden biri

Fransa

Mollet'nin ikinci imtihanı

Geçen Salı sabahı Fransız Devlet Başkam ile görüşen orta boylu, seyrek saçlı, gözlüklü bir politikacı, etrafını saran gazetecilere: "Bu buhranı ancak Sosyalist Partisinin başkanlığındaki bir koalisyon hükümeti sona erdirebilir" diyordu. "Fransanın bugün içine düştüğü güç durumu dikkat nazarına alan Sosyalist Partisi bütün geçmişi bir tarafa bırakarak bu işe önayak olmak azmindedir. Bundan sonrası ancak diğer partilerin iyi niyetine bağlıdır"

Fransız Sosyalist Partisinin bir aydanberi süregelen kabine buhranım sona erdirmeye hazır olduğunu ve bundan sonra işin diğer partilere kaldığını söyleyen politikacı, Sosyalist lider Molletden başkası değildi. Mollet, buhranın ilk günlerinde de Fransız Devlet Başkanı tarafından kabineyi kurmakla görevlendirilmiş, fakat Cezayir meselesinde bağımsızların takındığı uzlaşmaz tavır karşısında bu görevi yerine getirmeye pek istekli görünmemişti. Ancak buhran uzadıkça Fransanın durumu nazikleşiyor, malî ve iktisadî durum hergün biraz daha kötüye gittiği gibi Birleşmiş Milletlerde Cezayir meselesinin müzakere günü yaklaştıkça bu mesele Fransanın üzerine daha büyük bir ağırlıkla çöküyordu. Bundan başka, yapıcı çoğunluğu elinde tutan Sosyalistlerin çekimserliği gün geçtikçe bu buhranın sebebi olarak daha çok göze batmaya başlamıştı. İşte bütün bu sebepler Mollet'in geçen hafta kendine yapılan teklifi kabul etmesine ve derhal yeni Fransız kabinesini kurmak hazırlıklarına başlamasına sebep oluyordu.

Kabineyi kurmayı başardığı takdirde Fransanın İkinci Cihan Savaşı sona erdiği gündenberi iktidara gelen yirmi üçüncü - yirmibirincisi de oydu- Başbakanı olacak Mollet, geçen hafta açıkladığına göre, işbaşına gelince önce mail durumu düzeltmeye matuf bazı tedbirler almayı, sonra da Fransız Anayasasında bazı değişiklikler yapmayı düşünüyordu. Bilindiği gibi, Bourges-Maunoury kabinesinin düşmesine sebep olan Cezayir Kanunu Cezayire federal bir sistem getiriyordu ve Fransız Meclisinde Fransız Anayasasına muhalif olduğu söylenerek şiddetli hücumlara uğramıştı. Mollet bu meseleyi kökünden halletmeye karar vermişti. Eğer Fransız Anayasasında değişiklik yaptırmaya muvaffak olursa Cezayir kanununun kabulü için en önemli engellerden biri ortadan kalkmış olacaktı. Ancak bu meselede Anayasaya aykırılık itirazının kanunun reddi için bir bahaneden başka birşey olmadığını unutmamak gerekirdi. Cezayir kanununa muhalif olan zümre, bu aykırılık giderildikten sonra da takılacak başka bir nokta bulur, Cezayire nisbeten liberal bir statünün verilmesine engel olurdu. Üstelik, geçen hafta içinde bağımsızların Cezayir konusunda şimdiye kadar takındıkları tavırdan vazgeçeceklerini gösterir en ufak bir işaret bile olmadığına göre, Mollet'nin ikinci imtihandan yüzünün akıyla çıkabileceği ihtimalini şüpheyle karşılamak, yanlış sayılmazdı.

Guy Mollet
Yenilgiden yenilgiye

Nitekim bu haftanın başında Mollet Mecliste kurduğu kabine için güven oyuna baş vurduğunda bir defa daha yenilgiye uğradı ve Fransadaki çıkmaz bir hafta boyunca da devam etti gitti.

Suudî Arabistan

Kral evleniyor

Geçen hafta içinde, dikkatlerini bir an için Suriye olaylarından kaçırmaya muvaffak olanlar, Orta Doğuda bundan daha iç açıcı bazı olayların cereyan ettiğini görerek sevindiler. Bu iç açıcı olayların başında Suudi Arabistanın yeni bir "kırk gün, kırk gece" lik düğününün arifesinde bulunması geliyordu. Filhakika, bazı ajanslar tarafından verilen haberlere inanmak gerekirse, Suudi Arabistanın "Büyük Sultan"ı Suud pek yakında dünya evine girmek üzereydi.

Bu, "Büyük Sultan"ın dünya evine kaçıncı girişidir, bunu tesbit etmek kolay değildi. Kral Suud'un sarayında muhtelif ırk ve millete mensup iki yüze yakın genç ve güzel cariyenin bulunduğu biliniyordu. Ama bunlardan iltifatı şahaneye mazhar olanların sayısı bilinmiyordu. Belki Suud'un kırk kadar çocuğu iltifatı şahaneye mazhar oldukları şüphe götürmeyen cariyelerin sayısı hakkında bir fikir verebilirdi o kadar...

Kral Suud'un bu seferki karısının kim olduğuna gelince, ajans haberlerinden anlaşıldığına göre bu seferki talihli de bir Lübnanlı dilberdi. İsmi Feriyal El Sulh olan bu genç kıs, Lübnan Başbakanı Sami El Sulh'un yeğeniydi ve Kral Suud bu güzele geçen haftalar içinde yaptığı Beyrut ziyareti sırasında vurulmuştu. Düğün, önümüzdeki aylarda ve binbir gece masallarını andıran bir dekor içinde yapılacaktı. "Büyük Sultan"ın dostlarına kendisine saadetler dilemekten başka birşey düşmüyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Piyasa

Yeni günler

Sabaha karşı, radyonun düğmesini kapadı. "Bu yıl da olmadı" diye söylendi. Bir partici değildi, şu veya bu partinin kazanması da kendisine fazla bir şeyler getirmezdi. Seçimlerle olan ilgisi, frenklerin sokak adamı dedikleri bİr insanın ilgisinden daha fazla değildi. Siyasî haklar, teminatlar gibi sözlerin arkası sıra kendince ehemmiyetli gördüğü mesele, piyasadaki darlıktı. Bir çok yoklar karşısında ne yapacağını şaşırmış, tek kurtuluş yolunu seçimler sonunda gelecek yani bir iktidarda bulmuştu. Ama işte radyoların verdiği haberlere göre iktidar değişmemişti. Piyasada bu değişmemenin ne gibi tesirleri olabilirdi. Doğrusu bunu şimdiden kestirmek mümkün değildi. Ama ne olursa olsun piyasada nisbİ de olsa bir iktisadi ferahlama olacaktı. Bu iktisadın psikolojik kaidelerinden biriydi. Daha bahar aylarından itibaren gerginleşmeğe baŞlayan dahilî hava, birden bu gerginliğini kaybederek, hiç olmazsa dört senelik bir müddet için tabi olacağı şahsî kaideler bakımından bir istikrara kavuşacaktı. Evvelâ iş altın Matlarından başlıyacaktı. Seçimlerin hemen ertesinde altın fiatlarında bir düşmeye rastlamak mümkündü. Sonra diğer mallarda ve bilhassa kredi sahasında nisbî bir genişleme görülecekti. Fakat asıl müstehlik kitleye bunların hiç bir faydası dokunmazdı ki. Piyasadaki mal buhranı devam ettikçe, türlü gıda maddelerini bulmakta güçlük çekildikçe vatandaşın başka bir şeyi düşünmesine imkân yoktu. .

Mallar, bollaşacak mıydı? Meselâ vita yağını bulma imkânları çoğalmıyacak mıydı? Geçen Pazarı Pazartesiye bağlıyan gece vatandaşın düşündüğü şey muhakkak ki bu ve buna benzer şeylerdi. İşte Demokrat Partinin seçimden önce vadettiği muhteşem 1958 yılından beklenen buydu. Acaba 1958 yılı bu bekleneni getirecek miydi? Vatandaş tamamen kötümser olmayı da kendine yediremiyordu. Bütün bu olanlar arasında tutunacağı bir dalı arıyordu. Fakat bir şeyden korktuğu da muhakkaktı. Bu kere Demokrat Partiyi iktidara getirenin köylü vatandaş olduğu açıktı. Bundan böyle acaba Demokrat Parti iktidarı köylü vatandaşı gücendirmemek için bütün ekonominin yükünü şehirlinin üzerine yüklemekten çekinmiyecek miydi? Eğer böyle bir şey olursa hayat şartlarının bugününden de daha ağırlaşması beklenebilirdi. Evet, bir seçim rüyasının sonunda vatandaşın aklında kalan yalnız iktisadî zorluklar ölüyordu. Gelecek senelerin bu bakımdan daha iyi şartları getirmesine dua etmekten başka elden bir şey de gelmiyordu. Madem ki Demokrat Partiyi vatandaşlar seçmişti, o halde getireceği külfetleri de kabul etmeleri gerekirdi..

Seçimler

İkramiyeyi yazıyor....

Akşam üzeriydi. Çalıştığı bankadan çıkmış, yorgun argın Ulus meydanındaki Bakanlıklar otobüs kuyruğuna doğru yürümüştü. Kuyruğun en gerisinde, yer aldığında küçük bir gazetecinin "İşçilere ikramiye verileceğini yazıyor" diye bağırışını duyunca güldü. Evine dönerken her akşam üstü Ulusta duya duya alıştığı bir söz olduğu için inanmadı. Böyle bağırarak sürüm temin etmek müvezzilerin belli başlı usullerindendi. Bu sayede bir hayli de satıyorlardı. Bu sefer seçim arifesiydi. İkramiye söylentisinin aslı olabilirdi. İstemiye istemiye bir gazete aldı. Evet tahmininde aldanmamıştı, işçilere birer maaş ikramiye verilecekti.

Bizde demokrasi hareketiyle birlikte, bir de seçimlik ikramiye usulü ortaya çıkmıştı. Seçim zamanına yakın memur, işçi ve benzeri müstahdemlere bakarsınız birer maaş, hatta yerine göre iki maaş ikramiye verilirdi. Sanki bu ikramiyelerle bir kaç oy daha celbedilebilirmiş gibi. Oysa ne memurları, ne de işçileri böyle seçimlik ikramiyelerle kandırmak mümkündü. Nitekim bu so_n seçimde de ikramiye nimetinden en fazla faydalanan memur sınıfı, Demokrat Partinin aleyhine oy vermişti. Diğer yandan Demokratlar, işçi memleketi Kırıkkalede de kaybetmişti. Maamafih bütün bu hakikatlerin partizanlar nezdinde seçimlik ikramiye huyunu önliyemiyeceği muhakkaktı. İkramiyeler verilmeğe gene devam edilecek, oyları kaybetmede de biç bir değişiklik olmıyacaktı...

Seçim masrafları

Bir sandık acaba kaç liraya **mal** oldu? Bu bir bilmece değil, sandığın maliyeti her seçim devresinde memleketlerin üzerinde ehemmiyetle durdukları bir mevzudur. Sandık maliyeti, seçimin vatandaşlar üzerine isabet eden hakiki yükünü ifade eder. Bandık maliyetinin içerisinde, sandık, kâğıt ve benzeri masrafların yanında kurul başkanları ile müşahitlerin ücretlerini de mütalâa etmek lâzımdır. Bütün bu seçim maliyeti unsurları görünen ve hesap edilebilen kalemlerdir. Fakat umumiyetle bir de iktidarda bulunan hükümetin yapmakta olduğu propaganda masraflarından devlet hissesine terettüp edenler vardır ki bunları hesaplamak kolay değildir. Bir kere bu masrafların ekserisi, hükümetin bir devrelik faaliyetini göstermek gibi bir gayenin arkasına gizlenmiş masraflardır. Seçim maliyetini hesaplarken, en zor # olan, bu gibi gizli masrafların tesbîtidir. Batılı memleketler, bu gizli masrafların tesbiti için pratik bir yol bulmuştur: Partilerin propaganda masraflarının kontrolu. Bu kontrol, hesap uzmanları, ya da mütehassıs maliyeciler tarafından yapılır. Tabii bu uzmanların ve maliyecilerin devlet murakabesinden uzak çalışmaları lâzımdır.

A. B. D.

Buhranlar buhranlar

Saçları hafifçe kırlaşmış adam, kolalı yakasının içinde biraz rahatsızca duran başım eğerek yanındakine "Profesör Haberler haklıymış" dedi. Dört gündür Amerikadaydılar. Para fonu konferansının devam ettiği bu dört gün içinde en çok işittikleri "Buhran" kelimesi olmuştu. Türlü şekilde tehdidi hissedilen bir buhran tehlikesi mevcuttu. En fazla A. B. D., Almanya ve Batı Avrupa memleketleri endişe içindeydi. Müşterek pazar anlaşmasına rağmen Almanyanın -tabiî Batı Almanya, endişesi büyüktü. A. B. D. nin de ondan aşağı kalan tarafı yoktu. Kır saçlı delege, gayri ihtiyarı üç yıl önce Amerikalı meşhur iktisadcı Prof. Haberler'in konferanslarım hatırlamıştı. Haberler, Amerikayı tehdit eden otomobil, televizyon ve inşaat krizlerinden bahsetmiş; Kore harbi bu buhranları gecikdirdi ama, ortaya çıkmaları yakındır demişti.

Beklenen kriz, bir istihlak krizi değildi. Pazar imkânlarının çok üstüne genişlemiş istihsal, yani fazla istihsal krizleriydi. Harp sonrasında tam istihdamın biraz altında muvazenede tutulmağa çalışılan Amerikan ekonomisi için krizin tesiri büyük olacaktı. Almanyanın, daha şimdiden başı dertteydi. Hızla yükselen istihsal ve şahsi gelire karşılık, istihlâkin temposu çok yavaştı. İç pazarın istihsale ayak uydurabilmesi için istihlâkin hızla artması lâzımdı. Ama nasıl? Alman vatandaşına elindekini sarfetmesinin millî ekonominin selâmeti için şart olduğunu ne şekilde anlatmalıydı. A. B. D.'de ilk okullarda bile tasarrufun millî ekonomi üzerindeki kötü tesirlerinden bahsedilirken, Alman vatandaşlarının zihniyeti ve hareketi Adenauer'i ne kadar düşündürse yeriydi. İç pazarın yürekler acısı bu hali yanında, dış pazarlarda A. B. D. ve diğer memleketlerle yapılacak rekabet de büyük bir mesele olmakta devam ediyordu. Fransanın içinde bulunduğu ekonomik durum ise kelimenin tam manasıyla bir çıkmazdı. Geçen ay frankın değerinin düşürülmesi ancak kısa vadede dış ticaret, bilhassa ihracat imkânlarını geliştirebilirdi. Diğer yandan iç piyasanın hali daha da ağırlaşmıştı.

Kır saçlı delege, buhran üzerine çeşitli nutuklar söylenirken bunları düşünüyordu. Doğrusu dört gündür, ümit verici hiç bir şey işitmemişti.

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Sendikalar

İşçi Sendikaları tarafından kurulmuş olan birilik ve federasyonlara karşı Çalışma Bakanlığının açmış bulunduğu kapatma kampanyasına mukavemet eden teşekküllerden birincisi Kocaeli İşçi Sendikaları Birliği idi. Bu birliğin kapatılması için ileri sürülen iddia da diğerlerinden pek farklı değildi. Yani birliği meydana getiren sendikaların aynı iş kolundan olmadıkları ve katılma kararlarının üçte iki çoğunlukla alınmadığı ileri sürülüyordu. Kocaeli işçileri ve sendikacıları ekonomik ve sosyal mücadelelerinde sendikalar kadar birliklerin de faydalı ve zaruri olduğunu biliyorlardı. Bu sebeple birliklerinin kapatılması istemlice hemen harekete geçtiler. İşçi dâvalarına bağlı kimseleri buldular ve davanın nasıl müdafaa edileceğini kararlaştırdılar. Daha ilk duruşmada işçiler kurulan birliğin Aynı iş kolundaki sendikalar tarafından meydana getirildiğini ve katılmaların hep üçte iki çoğunlukla olduğunu idda ettiler. Mahkeme, Çalışma Bakanlığının ihbarı üzerine hareket eden savcılığın iddiası ile is çilerin müdafaasını karşılaştırınca meseleyi derinliğine öğrenmedikçe birliği kapatmamağa karar vermişe benziyordu. Nitekim savcılığın iddiasına mesnet teşkil eden 5018 sayılı kanunun 8 inci maddesinin müphem ve karışık olduğunu ileri sürerek Başbakanlık bir tezkere ile Meclisten bu maddenin tefsirini istemek zorunda kalmıştı. Demek ki, sendikaların kurdukları birliklerin kapatılması için ortada açık bir kanun hükmü yoktu ki, Başbakanlık bile, bu hükmün tefsirini Meclisten istemek zorunda kalmıştı. Bu husus da İzmit Asliye Ceza Mahkemesinin gözünden kaçmamıştı. Fakat mahkemeyi asıl hayrete ve tereddüde sürükleyen cihet şu olmuştu: Kocaeli İşçi Sendikaları Birliğinin kapatılmasını isteyen Çalışma' Bakanlığı bu Birliğin kuruluşunu kanunî bularak tasdik etmiş olduğu gibi, katılmaların dahi üçte iki çoğunluğa dayanan kanunî katılmalar olduğunu resmî yazılarla bildirmiş. bulunuyordu. Sendikacılar, Çalışma Bakanlığının bu yazılarım mahkemeye sununca, mahkeme ister istemez kongre zabıtlarım Çalışma Bakanlığından celbetmeğe karar vermişti. Fakat Bölge Çalışma Müdürlüğü aylardanberi bu zabıt örneklerini bir türlü mahkemeye gönderememişti. Anlaşılan zabıtlar bulunamıyordu. Bu durum karşısında sendikacılar şimdi Bölge Çalışma Müdürlüğüne kongre zabıtlarım yeniden gönderecekler, Müdürlük te bunları Mahkemeye yollayacaktı. Bu suretle de, hakikatin meydana çıkacağı ve hakimlerin hak tarafını tutacağı anlaşılıyordu.

İstanbul gazeteciler sendikası

Bazı gazetecilere karşı resmî makamların reva gördükleri şiddet hareketlerini protesto etmek maksadıle yayınladığı beyanname yüzünden kapatılmış olan İstanbul Gazeteciler Sendikası hakkındaki evrakın aylardanberi tamamlanamamış olması bazı ihtimallerin ortaya atılmasına sebep olmuştur. Birinci ihtimal sendika idarecilerinin hareketlerinde suç teşkil edecek bir taraf bulunmadığı halde sendikanın fiilî ve keyfî olarak kapalı tutulmak suretile "cezalandırılması"dır. Ortaya atılan diğer ihtimal de seçimlerin sona ermesine kadar bu nevi meseleleri askıda bırakmak politikasıdır. Hele bir seçimlerin sonucu alınsın ona göre bir karar verilir denilmektedir.

Bununla beraber sendikanın aylardanberi kapalı kalması karşısında sendika idarecilerinin bilhassa bu son düşünce ile harekete geçmedikleri ve harekete geçseler bile hükümet istemedikçe sendikanın açılmasının imkânsız bulunduğunu düşündükleri tahmin edilmektedir. Bir de bunlara seçim telâşı ve çalışmaları katılınca gazeteciler sendikasının kapısındaki mühürün kolay kolay sökülmesine imkân olmadığı anlaşılıyordu. Fakat ne de olsa işleri oluruna bırakmak gazeteciler sendikasına yaraşmazdı. Onlar diğer sendikacılara ve işçilere örnek olmalıydılar. Halbuki öyle görünüyor ki, işçiler sendika hürriyetinin müdafaasında İstanbul gazetecilerini biraz geçmişlerdir.

Fransa

Grevler

Gaz ve elektrik işçilerinin grevinden sonra ulaştırma işçileri Cumartesi sabahı sona eren 24 saatlik bir grev yapmışlardı. Grev ulaştırma işçilerinin ücretlerine zam yapılması hakkındaki isteklerini desteklemek maksadına dayanıyor ve sosyalistler hariç hristiyan ve komünist işçi teşekkülleri bu grevde müşterek hareket ediyorlardı.

Saint - Nazaire'deki Atlantik tezgâhlarında ise greve karşı işverenlerin de lokavta başvurmaları üzerine işçiler işyerlerinden çıkmamışlar ve davet edilen polisle işçiler arasında geçen mücadelede gözyaşartıcı bombalar, kullanılmıştır. Bu arada bir işçi ölmüş ve bir çok da yaralanan olmuştur.

Japonya

Bir pirinç parası

Fransada bu grevlerin cereyan ettiği aynı günlerde Japonyada 45.000 denizci ücretlerine zam yapılmasını sağlamak maksadile işlerini toplu olarak bırakıyorlardı. Bu suretle Japonyanın 16 limanında birçok gemi hareketsiz kalıyordu.

Japon işçi hareketi 1 inci dünya harbinden sonra önem kazanmış fakat ayrı bir sendikalar kanununa kavuştuğu 1945 yılına kadar sendikalizm yolunda ilerlememişti. 1929 yılında Japonyada 630 sendika vardı ve bunların üyesi sayısı 330.000 işçiyi buluyordu. 1945 tarihli sendikalar kanunu Japon işçi hareketine gelişme imkânları sağlamıştı. Nitekim 1946 yılında sendikaların 3,5 milyon olan üye sayısı 1954 de 5,5 milyona yükselmiş bulunuyordu. 1956 yılında ücretli işçilerin sayısı 42 milyondan fazla idi. Bunlardan başka ken-

Demokrat Partinin muhalefette iken, işçilere birtakım haklarla birlikte, grev hakkım da vâdettiğl herkesçe bilinmektedir. 1950 den evvel iktidarda olan C.H.P. ise greve taraftar değildi. Bunu da "milli bünyemizin elverişsizliği", "işçinin seviyesi" vs. gibi müphem sebeplerle izah ediyordu. O tarihte, muhalefette bulunan D.P. bu fikirlerin aksini savunarak, işçilerimizin grev yapabilecek seviyede bulunduklarım, grevsiz demokrasi olamayacağını iddia ediyordu. Şimdi aradan 7 yıl geçtikten ve Demokrat Parti iktidara geçip grev yasağını kaldırmak imkânına sahip olduktan sonra, partilerin rollerini değiştirdikleri görülmektedir. C.H.P. işçilerin grev yapabilecek seviyede bulunduğunu, millî bünyemizin greve dayanabileceğini, işçilerin grevi yurdseverlik hislerine aykırı olarak kullanmayacaklarına inandığını ilâh etmektedir. Grevin eski müdafii D.P. ise, kanaatlerini değiştirmiştir. Nitekim, Tekel Bakanı evvelki hafta Paşabahçede işçilere karşı yaptığı bir konuşmada, işçilerin grev yapabilecek hale gelmediklerini, grevi idare edebilecek paraya değil, yol parasına bile sahip olmadıklarını bildirmiştir. D.P. idarecilerinin bu kanaatlerinde ne dereceye kadar samimi olduklarım tayin etmek güç olmakla beraber, daha iktidarlarının ilk yıllarındanberi bu görüşe sahip oldukları anlaşılmış bulunuyordu. Yalnız D.P. idarecileri bu kanaat ve görüşlerini açıkça söylemekten çekinerek, grev hakkım tanıdıklarını, bunun için tasanlar hazırladıklarını, yabancı memleketlerin bu husustaki mevzuatım incelediklerini bildiriyorlardı. İlk yılların bu oyalamasından sonra sosyal baskı karşısında D. P., işçilerin grev hakkını prehsip olarak inkâr etmemekle beraber, grev ve kollektif mukavele hususundaki isteklerinde israr eden sendikalara ve sendika birliklerine karşı bir mücedele açtı. Bu mücadele D.P. nin grev anlayışı ile

di işinde çalışanlarla, memurların ve ev ekonomisinde çalışanların sayısı da 40 milyon civarında idi. Japonyanın gelişen sendikalizminin karşılaştığı problemler ekonomik bakımdan ücretler, kanunî bakımdan da iş akitleri ve teşkilât kanunlarında toplanmaktadır. Bununla beraber bu problemler arasında ekonomik olanı yani ücretler başta gelmekte idi. Japonya 1945 den 1950 ye (kadar enflâsyon içinde idi. Bu sebeple o tarihte Japon işçileri ve sendikaları günde sadece 3 öğün yemek parasını karşılayabilecek bir ücret için mücadele etmişlerdi. Fakat 1955 yılında Kore harbinin patlak vermesi ile endüstride görülen gelişme ve hareket neticesinde işçiler ücretlerinin daha yüksek bir hayat standardını karşılayacak seviyeye çıkarılması için mücadele ettiler. İşte şimdi Japonyanın karşılaştığı problem ücretlerin arttırılması problemi idi.

Fakat liberal - kapitalist bir sistem içinde grev son derece normal bir olaydı. Nitekim İngilterede hemen hergün grevlere rastlamak mümkündü. Birgün dok puantörleri, öbür gün dok işçilerile otobüs, işçileri, başka bir gün otomobil işçileri grev yapıyorlardı. Bunlar bazan ücretlerin arttırılması, bazan da iş şartlarının İslahı, fazla mesainin tanzimi gibi sebepler yüzünden, bazan da diğer işçileri desteklemek için başvurulan grevlerden ibaretti. Kimse bu grevleri fena karşılamıyordu. Çünkü işçinin hakkını koruması ve menfaatini desteklemesi için diğer vatandaşlar gibi mücadele etmek hürriyeti "tabii" idi. '

İKTİDARIN GREV GÖRÜŞÜ

Adil AŞÇIOĞLU

zıt bir manzara arzediyordu. Çünkü D.P. bir yazıda grevin ancak kuvvetli sendikalarla mümkün olabileceğini ileri sürüyor, öbür yandan da sendikaların gelişmesini önlemeğe çalışıyordu. Halbuki sendikaların kuvvetlenmemesi ve hatta bulunmaması grev hakkının inkârı için bir sebep teşkil edemezdi. Tarihî denemeler işçilerin sendikalar kurmadan evvel grev yaptıklarını, yapabildiklerini göstermişti. Hatta Fransa, grevlerin düzenlenebilmesi için, 1884 tarihine kadar kurulmasına müsade etmediği sendikaları resmen tanımak zorunda kaldı ve bu hususta bir kanun çıkardı. Sendikalar, grev için mutlak bir şart olmamakla beraber, madem ki. D.P. grev hakkını tanımak için sendikaların kuvvetlenmesini şart sayıyor ve grevin işçilerin en tabiî hakları olduğuna inanıyordu, o halde bu parti için tutulması gereken en mantıkı yol sendika kurmak hürriyetini memlekette yerleştirmek ve sendikaların kuvvetlenmesi için gerekli tedbirleri almaktı. Halbuki gerçekler ortadadır. Bu yolda D.P. tarafından hiçbir müsbet adım atılmadığı gibi, aksine sendika hürriyetini kısan ve zedeleyen bir sürü hareketlere girişilmiştir.

İşçilerin grev yapabilmeleri için sendikaların onlara para yardımında bulunacak hale gelmeleri gerektiği hakkındaki görüş te doğru değildir. Fransada ve İngilterede bile birçok sendikalar grev halinde işçilere mali bir yardım yapmazlar. Bununla beraber D. P. . isçilerin grev yapabil meleri için muhakkak paraya ihtiyaçları olduğuna inanıyor ve grev hakkını da demokrasinin esaslı bir şartı sayıyorsa, işçilerin mali bakımdan daha iyi bir duruma gelmelerini sağlamak tamamen elinde idi. Devlet sektörün - de ve hususî sektörde çalışan işçilerin ücretleri, normal ölçülerden son derece düşüktür. Bunları artırmak, asgarî ücreti kabul edip yüksek bir seviyeye çıkarmak, işçileri sendikalardan çıkmağa zorlamamak sendikaların mali bakımdan kuvvetlenmesine yardım etmek pekâlâ mümkündü.

Halbuki tecrübeler göstermiştir ki, devlet sektörüne bağlı birçok işyerlerinde sendikalar kurulması hoş karşılanmamakta, sendika kuran işçiler de ya bu işyerlerinden alınarak yurdun dört bir köşesine dağıtılmakta veya işlerinden atılmaktadır. Bundan- başka 3 - 4 yıl önce İzmirde liman işçilerinin ve İstanbulda tekstil işçilerinin işverenlerin haksızlığı karşısında işlerini bıraktıkları ve parasızlığa rağmen bu hareketin durmadığı bir hakikattir. Bu işçiler parasız oldukları halde işlerini bırakmışlardır. Üstelik bu hareketleri iş şartlarının kendileri • lehine değiştirilmesi gayesini gütmeyip işverenlerin mevcut is şartlarına uymalarını sağlamak maksadını güttüğünden kanunen grev sayılamayacağı halde, bu hareketin grev sayılması ve işçilerin tevkif edilmeleri, grev halinde işçilere hiç müsamaha edilmeyeceğini açıkça gösteriyordu.

Grev yasağının kaldırılabilmesi için D.P. tarafından "para"dan sonra ileri sürülen "seviye" şartına gelince bunun da tatminkâr bir sebep olmadığı ortadadır. Gerçekten bundan 7 hatta 11. yıl öncesine kadar grev yapabilecek seviyede ve olgunlukta olan işçilerimizin bugün bu seviyelerini neden ve nasıl kaybetmiş olduklarını izah etmeğe imkân yoktur. Demokrat Partinin iktidara gelmesini sağlayan oylanın kullanırken, medenî ve siyasî bakımdan olgunluk ve şuurluluk göstermiş oldukları iddia olunan İnsanların, şimdi bu sıfatlarını kaybettiklerini ileri sürmek için ortada makul bir sebep yoktur. Aksine olarak 1946 dan bu yana yapılan siyasî mücadeleler, hayat şartlarının zorluğu, işçi sayısının artması, İşçilerin daha fazla okuyup yazmağa başlamaları, büyük sermayenin , ve devletin girişmiş bulunduğu endüstri hareketleri gibi ekonomik ve kültürel faktörler işçilerin daha fazla olgunlaşmasına, zihnî seviyelerinin yükselmesine ve şuurlanınalarına sebep olmuştur. Binaenaleyh grev yasağını kaldırmak için zamanın gelmediğini iddia ederken ileri sürülen bu sebepler de hakikate uymamaktadır. Esasen, halen tam veya yarı sömürge hayâtı yaşayan memleketler işçilerinin bile grev yapmak hakkına sahip bulundukları bir devirde, hür ve bağımsız bir memleket olan Türkiyede işçilerin grev yapabilecek seviyeye ve olgunluğa sahip olmadıklarını iddia etmek büyük bir haksızlık teşkil etmekte ve gerçeklere aykırı düşmektedir. .

Bütün bunların dışında D. P. nin muhalefet yıllarında grevi demokrasinin esaslı bir şartı saydığını unutmamak lâzımdır. Grevsiz demokrasi olamıyacağını peşinen kabul eden bir parti iktidara geldikten sonra grev yasağını kaldıramıyacağından bahsederse nasıl, olup ta demokrasiyi kurduğunu iddia edebilir? D. P. nin görüşlerindeki bu değişiklik demokrasimiz hakkında şüpheler yaratmaktadır. Gerçekten demokraside seçmenlerin iradesinin belirebilmesi ve gerçekleşmesi şarttır. İşçiler de kendi hakları ile ilgili bütün istek ve iradelerini yıllardanberi siyasi 'partilere , kabul ettirmeğe çalışmışlardır. Nihayet bunların bir kısmını kabul eden D. P. ye de oy vermek suretiyle onun iktidara gelmesine yardım etmişlerdir. İşçiler bu ktidardan ve genel olarak bütün milletvekillerinden haklarının tanınmasını ve savunulmasını beklerlerken en tâbii hakları olan grevin gerçekleşebilmesi için bir tek milletvekilinin işçi meselelerine dokunmadığını, şimdi de iktidar partisinin işçilere yeniden "sabır" tavsiye ettiğini hayretle görmektedirler. Fakat bundan sonra Türk işçisinin gerçekleri gördüğü ve ona göre menfaatlerini koruyacağı muhakkaktır.

Hastalıklar

Yeni bir ihtisas

Doğum hekiminin **ideali;** anaya sağ sağlam, hastalıksız bir çocuk kazandırmak ve kendisini de doğumdan zarar görmeden normal hayata döndürmektir. Yirminci yüzyılda başarılan ilerlemeler hekimi bu ideale oldukça yaklaştırmıştır. Ancak ana bu hususta daha avantajlı gözükmektedir. Bugün ananın doğum sırasında kaybedilmesi nadir bir **aksıdandır.** O halde artık dikkatimizi daha ziyade çocuğa yöneltmemiz gerekiyor. Çünkü bir yavrunun doğumdan sonra yalnız yaşaması değil, norma! şekilde teşekkül etmiş bulunması da lüzumludur. Son on beş yıldanberi, rahim içindeki hayatında yavru üzerinde yapılan etüdler, ananın geçirdiği kızamıkçığın, çocukta doğuştan bir, takım hastalıklar ve şekil bozuklukları yaptığını göstermektedir. Bu tetkiklerden hekimlikte yeni bir şube doğmuştur. Buna "doğumdan önceki çocuk hastalıkları ihtisası, Pediatrie prenatale" denilmektedir. Bu araştırmalar ana rahminde iken yavrunun bazı kötü tesirlere fevkalâde hassas olduğunu göstermiştir. Bunların bilinmesi çocuğun normal doğma şansının arttırılmasına yardım edebilir. Yeni doğan çocukta şekil bozukluğu "malformasyon" yüzde 2 nisbetinde görülmektedir. Prematürelerde **yani** erken doğanlarda bu nisbet **yüzde 7 ye** kadar varmaktadır.

Kötü tesirler

Ana rahminde çocuk üzerine kötü tesir yapan hâdiseler neler olabilir? Önceleri anadaki ruhî şokların çocuk üzerine kötü tesirler yapabileceğinden bahsedilmiştir. 19 uncu yüzyılda ise yeni doğan çocuklardaki malformasyonları izah için Mendel kanunlarına baş vurulmuştur. Bu malformasyonlarda jenetik sebebler aranmıştır. Bugün ise bazı intanların kötü tesirlerinden bahsedilmektedir. Fetüste malformasyon yapabilecek intanlar arasında sifiliz, rubeol yani kızamıkçık, toksoplazmoz vardır.

Ananın besi durumu da ayrıca göz önünde tutulacak bir olaydır. Ana rahmindeki çocuğun fizik durumu elbette anasının besin düzenine bağlıdır. Gebe farelerde riboflavin kesilirse bunlarda tavşan dudak teşekkül edebilir. Damakları çatlak olur. Çeneleri küçük, ayaklan kısa kalır. Farelerin A vitamini kesilirse gözde, kalpte, büyük damarlarda, böbreklerde anomaliler ortaya çıkar. Şüphesiz bu hayvan deneylerini henüz insanlara tatbik etmeğe imkân yoktur. Yalnız besin şartlarının bazı malformasyonlara yol açtığını düşünmeğe de hakkımız vardır. Kadın hastalıkları mütehassısları gebe kadına ameliyat yapmak istemezler. Anestezinin gebe kadında çocuk üzerine kötü tesir yapacağından korkarlar, İngalls'e göre anoksi farelerde knjenitul leziyonlar yapmaktadır. Bu araştırıcıya göre öldürücü tesiri olan her madde muayyen bir dozdan Sonra ve fetal hayatın kritik bir ânında verilirse malformasyon doğurabilir. Aynı araştırıcının şu deneyi de önemlidir: Fareleri özel surette hazırlanmış irtifa odalarına koyuyor. Bu odalar 9144 rakıma tekabül etmektedir. Bu suretle hayvanlarda oksijen eksikliği anoksi ortaya çıkıyor. Gebe farelerin yavrularında bu anoksinin malformasyonlara sebeb olduğu görülüyor. Şu halde gebe bir kadını rakım değişikliklerine maruz bırakmanın ve yükseklere götürmenin doğru olamıyacağı anlaşılıyor. Bunlara

Sakat bir çocuk
"Kızamık"çık kurbanı

anestezik madde vermek de zararlı olabilir. Gebe kadınlarda anoksi yapan başka faktörler de vardır. İlk üç ayda vukua gelen hemorrajileri bu arada saymak lâzımdır.

Kritik dönem

Gebeliğin ilk 12 haftası ana için kritik bir dönemdir. Ama yeni araştırmalar bu dönemin yavru için de çok kritik olduğunu göstermektedir. Bu dönmede fetüste hücre bölünmesi son derecede süratlidir. Hücrelerin bu süratle bölündüğü ve geliştiği devrede vukua gelecek kötü bir tesir korkunç malformasyonlar doğurabilir.

1949 da Cordes, anaları, gebeliğin ilk üç ayında kızamıkçık geçirmiş dört insan rüşeymine aid müşahadelerini yayınladı. Birincisinde kızamıkçık, gebeliğin ikinci ayı sıralarında geçirilmişti, öbürleri bu hastalığı gebeliğin yedinci, on ikinci haftalarında ve üçüncü ayında geçirmişlerdi. Anaları kızamıkçık geçiren ambriyonlarda histolojik araştırma sonuçlarını yayınlıyan ilk araştırıcı olan Cordes fikirlerini şu şekilde özetlemektedir:

Gebelikleri sırasında kızamıkçık geçiren, anaların yavrularında görülen malformasyonlar gözde, kulakta ve kalpte lokalize olur.

Ananın geçirdiği kızamıktan ötürü yavruda malformasyon olması, 14 üncü haftadan sonra nadirdir.

Eğer ana kızamıkçığa gebeliğin dokuzuncu haftasından sonra yakalanmışsa göz anomalileri görülmez.

Göz, kulak ve kalp anomalileri birleşmez ve bir arada bulunmaz.

Yavruda göz bozuklukları ve katarakt en çok anaları gebeliğin 5-3 inci haftalarında kızamıkçığa yakalananlarda görülür.

Sağırlık 7-12, Kalp anomalileri 4-9 uncu haftalar arasında daha çoktur.

Tehlike

Gebe anaların bir çoğunda kızamıkçık belirsiz geçer. En büyük tehlike de buradadır. Rubeol gebeliğin ilk iki ayı içinde geçirilirse tehlike yüzde yüzdür. Üçüncü aydan sonra yüzde 50 ye iner. Gebeliğin ilk ayında ananın geçirdiği kızamıkçık vakaların yüzde 10 unda fetüsün gelişmesini köstekler. Yine en büyük tehlike gözdedir. Katarakt yapar. Gözün billurunu bozar. Ana gebeliğin 12 inci haftasından sonra kızamıkçığa yakalanırsa katarakt olmaz. Göz billuru normal teşekkül eder.

Çare

Çocuğun anormal doğmaması için ananın geçirdiği rubeole dikkat etmek lâzımdır. Fakat kızamıkçık teşhisi o kadar kolay değildir. Her halde kendisinde döküntü gören bir gebe derhal doktora baş vurmalıdır. Bunun için de ananın bu hastalık üzerinde bilgi sahibi olması gerekir. Bu hastalık özel bir virusla meydana çıkan bir enfeksiyondur. Nezle ve ateşle başlar. Boyun bezlerini şişirir. Seyrek döküntüler yapar. Kış ve ilkbahar aylarında artar. Kuluçka devri 14-24 gün kadardır. Ateş 38-39 olur. 3-4 günde normalleşir. Hastada halsizlik, baş ağrısı, nezle vardır. Döküntüler üçüncü günü yüz ve baştan başlar. Yirmidört saatte ilerliyerek vücuda yayılır. Bu döküntüler kızamık gibi sık değildir. Seyrektir. Ve 2-3 günde solar. Bu belirtilere dikkat edilecek olursa hastalığı tanımak .. kolaydır. Kızamıkçığın özel bir tedavisi yoktur. Başlıca hal' çaresi gebeyi bu hastalıktan korumaktır. Başka memleketlerde gebe kadınlara, kızamıkçık geçirenlerin serumlarından hazırlanmış gamma - globuline şırınga ederler. Bu madde henüz yurdumuzda yoktur. Kızılay Kan Merkezi bu ilâcı yakında hazırlayacaktır. Önceleri bu

madde çok faydalı addedilmişse de sonradan şüphe ile karşılanmıştır. Bununla beraber gebeliğin ilk aylarında kızamıkçık geçirenlerle temas eden annelere bu maddeden şırınga edilmelidir. Gebelerin küçük bir kısmında da olsa böyle bir tedavinin faydalı olduğu muhakkaktır. Bir yandan da geçirdiği hastalığı merak eden, uykuları kaçan ve rüyasında mütemadiyen çarpuk çurpuk çocuklar doğuracağım görerek üzülen bir anada ruhî tatmin yapabilir. Ruhî üzüntülerin böyle malformasyonların teşekkülünde rolü olduğu sanılmaktadır.

Gebe bir kadın ilk aylarda kızamıkcığa yakalanmışsa ne yapmalıdır? Bir kısmı çocuğu tıbbî usullerle almağı tavsiye ederler. Bu hekim için de kadın için de iç açıcı bir olay değildir. Bazı kadınlarda geebliğin ilk aylarında kendiliğinden düşükler olmaktadır. Acaba çocuk malformasyon halindedir de tabiat böyle bir çocuğun doğumuna engel olmak için mi bu çareye baş vurmaktadır? Kim bilir, belki de Allah eserinin çarpık olmasına tahammül edemiyor daha ana rahminde iken onun hayatına son veriyor. Eğer doğumun ilk aylarında kızamıkcık geçiren bir ana, doğuracağı çocuğun sakat olmasından korkuyor ve bu yüzden ruhi dengesi bozuluyorsa o zaman tabiatın, yaptığını yapmaktan yani gebeliği durdurarak, tıbbi yollarla çocuğu almaktan başka çare yoktur. Ama burada da karşımıza kanun çıkacaktır. Ana, kızamıkçık geçirirse doğumu durdurmak ve çocuğun hayatına kıymak meşrudur diye elimizde bir kanun yoktur. Ama ne olursa olsun Çocuğun sakat doğması muhtemelse ananın moralini bozan bu duruma bir son vermek için hekim yine mesuliyeti üzerine alarak hele kadının yaşı müsaitse, başka doğum yapma şansı varsa veya daha önceden başka çocukları doğmuşsa, kısır da değilse avortmana karar verebilir. Bütün bunları bir tarafa bırakalım: Hekimlik öbür intan hastalıklarında olduğu gibi muhakkak birgün cemiyete kusursuz bir çocuk kazandırmak için, gebeliğin ilk aylarında kızamıkcığa yakalanan bir anayı tedavi etme imkânlarını bulacak veya gebe kalmadan önce kızamıkçığa karşı koruyucu bir aşı hazırlıyacaktır.

Dr. E. E.

K A D I N

Ankara

Mrs. Fletcher Warren
Ev sahibi

Kültür derneği

Geçen Çarşamba günü saat üçte Tunalı Hilmi caddesine, birbiri ardınca sapan arabalarda göze çarpan en mühim şey, renk renk güzel şapkalardı. Arabalar Amerikan Sefiri "Fletcher Warren" in evinin önünde durdu. O gün, Ankarada geniş bir faaliyet gösteren "Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneği"nin açılış günü idi ve her sene olduğu gibi bu sene de Amerikan sefiresi açılış gününü verdiği bir çayla tesit ediyordu.

Mrs. Fletcher Warren herzamanki nazik tebessümü ile kapıda ev sahibeliği vazifesini yapıyordu. İçerde bir uğultudan başka şey duyulmuyordu. Tatil müddetince birbirlerini görememiş birçok ahbap kavuşmanın sevinci içinde hararetli hararetli konuşuyorlardı. Sesini duyurabilmek isteyen daha çok bağırıyordu.. Bir kadın, arkadaşına dert yandı:

"— İçimizde birkaç erkek olsa bu gürültü kesilirdi..."

Şıklık yarısı

Kadın toplantılarının en büyük hususiyeti hakikaten bu devamlı uğultu idi. Fakat böyle bir toplulukta meydana çıkan ikinci bir hakikat ta "kadınların kadınlar için giyindikleri" idi. Herkes hakikaten o kadar şıktı ki insan kendisini bir renkli filmde zannediyordu. Yeni üye olduğu her halinden belli olan ince zarif hanım etrafına usun usun baktı sonra yanındakilere:

"— Eyvah" dedi "herkes herzaman bu kadar şıksa ben ne yapacağım?" Kendisinin de herkes kadar şık olduğu muhakkaktı. Güzel bir siyah elbise giyinmiş yakasına taşlı bir iğne iliştirmişti. Yanındakiler:

"— Sen bugüne bakma" dediler. "Biz ayda bir kere yemeklerde şıklaşırız; o da, emin ol, gösteriş için değil! Hani şu dolaplarda asılı duran elbiselerimizi giyinelim, neşeli mesut olalım diye.. Sonra bazan moda derslerimizde yaptığımız bir şapkayı, bir eldiveni giyinmek te hoşumuza gider.."

Herkese bir iş

Bu sırada faal üyeler kışlık programları dağıtıyorlardı. Onbir tane çalışma kolu vardı. Üyeler iştirak edecekleri grupları işaretliyerek kutuya attılar. Kimi sosyal yardım grubunu seçmişti, kimi lisanı, kimi sanatı, kimi halk danslarını kimi de modayı! Yemek de oldukça ilgi topluyordu. Seçme kitaplar, müzik, gönüllü yardımcılar bu sene yeni ilâve edilmiş branşlardı. Buna mukabil çocuk psikolojisi saati kaldırılmıştı. Acaba anneler bu hususta herşeyi öğrenmişler miydi? Doğrusu her üye aynı fikirde değildi ve idare heyetinde yeni bir teşebbüste bulunulacaktı. Artık şıklık ikinci plânda kalmıştı, güzel şapkalı hanımlar çalışma kolları üçerinde ciddi. ciddi tartışıyorlardı. Yeni mevsime girerken herkes azimliydi ve herkes yeni birşeyler yapmak istiyordu. Bu sırada salona gri tayyörlü siyah topuzlu hoş bir hanım girdi, programı alarak ciddiyetle tetkik etti, İşaretledi, kutuya attı. Bu, geçen senenin

Nusret Sezel
"Mühür kimdeyse Süleyman odur"

muvaffak başkanı Nusret Sezekdi. Bu sene yerini eski başkanlardan Suzan Pamir almıştı. Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneğinin sistemi tam bir demokrasi sistemi idi. Teamüle göre başkan her sene değişiyor ve ancak bir müddet istirahat ettikten sonra yeniden iş başına getiriliyordu. Fakat yapılan ve başlanılan işlere daima devam ediliyordu. *

Kâğıdı kutuya atıp vazifesini bitiren üye, çay salonuna geçiyordu. Buraya kahve salonu demek, çok daha doğru olacaktı, çünkü kahvenin kokusunu alan ne çaya ne de meyva suyuna iltifat ediyordu. Bu salondaki pastalar ve kanapeler de o gün tıpkı dernek üyesi hanımlar gibi renkli ve iştah açıcı idi.

Küçük sanatlar

Küçük sanatları geliştirme

Seçim faaliyetlerinin son günleriydi. Mitinglerden basın toplantılarına ve basın toplantılarından gazete idarehanelerine koşuşan birçok gazeteci, Mustafa Kemal Bulvarında, bir apartıman dairesinde buluşmuşlardı. Rahat koltuklara gömülerek oturdular. "Whisky" kadehlerini ellerine aldılar. Ev sahibeliği yapan nazik hamın:

"— Sizi buraya biraz dinlendirmek için davet ettik" dedi.

Oda, hakikaten dinlendirici , idi. Hafif, sade eşyalar ve bilhassa duvarı boydan boya kateden etajer üzerindeki Türk elişleri , günlerdenberi büyük meydanlardaki dinleyici kütlelerini rakkamlara vurmaya çalışan gözleri tatlı tatlı okşuyordu. Burada Kütahya yalnız çinisi ile, Eskişehir lületaşı ile Antep bakırı, Konya kaşıkları ile konuşuyordu. Anadolunun her bölgesinden tahta veya sepet işi ile, bir ses geliyordu. Gazeteciler uzun uzun zevkle, sevgiyle baktılar.

Hayırlı bir adım

Mustafa Kemal Bulvarındaki apartmanda o gün, Türk Küçük Sanatlarım Geliştirme Ofisinin bir basın toplantısı vardı. Amerikanın,; muhtelif memleketlere yaptığı teknik yardımdan Türk küçük sanatlarına ayrılan fonu bu ofis işletecekti, ve bu sayede ölmekte olan birçok küçük sanatlarımızı inkişaf ettirmek ve bunları memleket dışına da sevkederek döviz sağlamak mümkün olacaktı. Sanayi Odalarına bağlı olan Ofis, Türk Küçük Sanatlarını geliştirmek için milletlerarası şöhrete sahip Amerikan "Peter Muller-Munk" firması ile teşriki mesai ediyordu. Ofis aylardanberi sessizce çalışıyordu. Mustafa Kemal Bulvarındaki atölye ve büro kısmı açılmış, Anadolunun muhtelif vilâyetlerinde onbeş kooperatif kurulmuştu. Ofisin Türk müdürü Mehmet Ali Aksal daha uzun müddet sessizce çalışıp tam teşkilat ve büyük eserlerle efkârı umumiyenin önüne çıkmak istemişti.. Ama "Mr. Muller - Munk" ın memleketimizi ani ziyareti, bu basın toplantısına bir vesile olmuştu. Bu hususta bir fikir teatisi muhakkak kı çok faydalı olacaktı. Gaye, yalnızca küçük sanatlarımızı kalite bakımından geliştirmek değildi, gaye bunları miktar bakımından da, dünya pazarlarında Türkiyeye bol döviz sağlıyacak seviyeye ulaştırmaktı. Ofis böylece yurt içi, iş sahasında da sosyal bir hizmette bulunmuş ve kooperatifler halinde birleşecek olan sanatkârlar korunmuş olacaktı.

Önce kalite...

Mr. Muller . Munk gazetecilerin suallerini cevaplandırırken, bilhassa şu nokta üzerinde durmuştu. Türk Küçük Sanatından daha ziyade "motif, materyel ve emek" olarak istifade edilecekti. Dışardan hiçbir şey getirilmiyecekti ama model doğrudan doğruya iç ve dış pazarların ihtiyacına göre ayarlanacak ve küçük sanatların gündelik hayatta kollanılır, pratik ve lüzumlu eşyalara intikaline çalışılacaktı. Sürüm ve dış piyasayı cezbetmek ancak bu şekilde mümkün olacaktı. Bu, fabrikasyon mal demek değildi. Sanatkârlar Kooperatifler halinde birleşip çalışacaklardı. Model Ofis bürosundaki yüksek sanat okulu mezunu elemanlar tarafından çizilerek küçük sanatkâra gönderilecekti. Halen "Türk Küçük Sanatlarını Geliştirme Ofisi"nde vazife gören Amerikan müdür Yüksek Sanat Akademisinden mezundu. Türk motiflerinden istifade ederek, Türk' zevkine sadık kalarak pratik hayatta kullanılır eşya modelleri çiziyordu ve atölye, eski ile yeniyi mesut şekilde birleştiren "model tabloları" ile süslenmişti.

Dededen öğrenilen

Mehmet Ali Aksal Anadoluda çok dolaşmıştı. "Zaten bütün dâva

Yeni Şartlar Karşısında Aile

Jale CANDAN

Seçim kampanyası sırasında, muhtelif partilere mensup hatipler "hayat pahalılığı" ve meşhur "yok"ları sık sık ele aldılar ve bunlara kendi siyasi görüşlerine göre bir izah şekil bularak topluluklara oy bakımından tesir etmeye çalıştılar.. Belki her görüş kendisine göre bir miktar taraftar kazandı ama "seçim"den sonra gene "geçim;" meselesi geliyordu ve siyasi kanaati ne olursa olsun, vatandaşın bütün bu konuşmalardan sezdiği hakikat şu oldu: Türkiyede hayat pahalılığı vardı ve bu devam edecekti. En nikbin politikacıların millete vadettiği şey nihayet fiyatları olduğu yerde durdurabilmek ve memlekette iktisadi bir istikrar yaratmaktı. Bu böyle olunca iş başa düşüyordu. Vatandaş kendi geçim dâvasını kendi gücü ile halletmek, dertlerine bir çare bulmak zorundaydı. Vakıa pahalılık zincirleme gidiyordu. Ama köylü yaşadığı hayat şartlarına göre bu pahalılığı daha az hissediyordu. Sıkıntı bilhassa büyük şehirlerdeydi ve "aile" müessesesi bunun ciddi zararlarını görüyordu. Aile kurmak günden güne zorlaşacaktı, çünkü bizim aile sistemimizle yeni hayat şartlarını bağdaştırmak -çok müşkül-adeta imkânsızdı. Bizde, aile, umumiyetle yalnız erkeğin kazancı üzerine kurulur. Kadın evinde işleriyle, çoluk çocuğu ile meşguldür. Erkeğin kadından para yardımı beklememesi, adeta anane şeklindedir ve bir şeref meselesi addedilmektedir. Vakıa bugün büyük şehirlerde çalışan ve bütün kazançlarım aile bütçesine ekliyen kadınlarımızın miktarı bir haylidir ama bu gene de aile sisteminde esaslı bir değişiklik yapmamıştır ve ailenin bütün geçim mesuliyeti umumiyetle tek bir kişinin, aile reisinin sırtına yüklenmiştir. İşte bu ailelerde sıkıntı çemberi gün geçtikçe daralmaktadır. Bundan sonra Türkiyede tek kişinin geliri ile, dört beş kişilik aileleri geçindirmek imkânsız olacaktır.

Her genç kız, yetişirken ailenin geçim mesuliyetini de paylaşacak, ailesine bir destek olacak şekilde yetiştirilmelidir. Baba ocağında da, yuva kurarken de çalışıp hayatını kazanabilmek kaygusunu içinde hissetmeli ve buna göre hazırlanmalıdır. Bugün bile çok daha zor olmakla beraber, bu şartlarla yetişmemiş olan aile kadınları, el işleri ile veya herhangi bir serbest teşebbüs sayesinde aile kazancına birşeyler eklemek gayretini gösterebilirler. Yoksa günden güne daralan sıkıntı çemberi aile müessesesini çok sarsacak, onu menfaat üzerine kurulan bir müessese haline sokacaktır. Yalnızca bunlara iltifat ederlerse gayrimeşru yollardan bol para sahibi olmak İmkânını arıyanlar da çoğalacaktır. Bu bakımdan "aile sistemi" anlayışımızda yeni şartlara göre bir değişiklik yapmamız lâzımdır. Eğer bu sıkıntılı devrede ailedeki fertlerin daha çok çalışmalarım, daha çok mesuliyet paylaşmalarını sağlıyabilir ve bu yeni zihniyetle çocuklarımızı yetiştirebilirsek bu. bize sıkıntıların getireceği en büyük kazanç olacakta?. Sakınılacak şey sıkıntıya dayanmak için ahlâk ölçülerinde değişiklikler yapmaktır.

küçük sanatkârlarla Akademi masunu arasındaki boşluğu dolduramamış olmamızdan ileri geliyor" diyordu. Küçük sanatkar dededen öğrendiğini yapıyordu ama buna kendisinden birşey katamıyordu ve bugünkü ihtiyaçları karşılıyamıyan birçok el sanatları böylece (ilmeye mahkûm oluyordu. Mesela bir Kütahya çinisinden, duvar tabağından başka ne yapılmıştı? Halbuki Kütahya çinisinden neler ve neler yapılamazdı? Ofisteki çay masaları, ince zarif şamdanlar kütahya çinisinden neler yapılabileceğine bir misaldi. Sonra mesela Eskişehirin lületaşı bugüne kadar "küpe, bilezik ve pipo" olarak karşımıza çıkmıştı da onu başka yerlerde kullanmayı hiç ve hiç düşünmemiştik. Konya, klasik kaşıklarının yanında modern "salata maşaları" da yapamaz mıydı? İşte yapmıştı ve çok ta muvaffak olmuştu.. Konyanın süslü kaşıklarım bir kimse alıp belki vitrinine koyardı ama şu salata maşasına her evin ihtiyacı vardı. Güzel bir sepet te evde döküntüleri toplıyabilir, çamaşır günleri işe yarardı ama o modern bir şekilde örüldüğü zaman nefis bir abajur da olabilirdi.. Ofis, muhtelif vilâyetlerimizde tek tek ele alınan tek tek çalışılan materyeli birleştirip, kombine edip çok daha güzel ve pratik eşyalar vücuda getirecekti. Meselâ çini ile lületaşı, bakır ile lületaşı hasır ile tahta beraber kullanılabilir ve bu sayede daha pratik eşyalar vücuda getirilebilirdi. Halkımızın daima ne olursa olsun yabancı memleketlerden gelen şeylere rağbet etmemesi ve yerlinin güzelini kıymetlendirmesi şarttı.. İç pazarda rağbet gören gelişen küçük sanatların, dış pazarlara daha kolaylıkla akabileceği bir hakikatti.

Bedava reklâm: turist

«Mr. Muller- Munk"ın işaret ettiği gibi bir memleketi muhtelif vasıfları ile dışarıya en çok tanıtacak kimse "turist"ti. İstanbul bu bakımdan Ofisin mühim bir faaliyet merkezi olacaktı.. "Turist gördüğü güzel şeyleri alır, dışarıya götürür ve bunu gösterirdi" Turist bedava bir reklâm acentesi idi.

Gazeteciler burada birbirlerine baktılar. İhtimal senelerden beri bomboş duran ve memleketine bir hatıra götürmek isteyen transit yolcularına sigaradan başka satacak birşey gösteremiyen hava meydanlarımızı düşünüyorlardı.. Muhakkak ki öğrenilecek ve yapılacak daha çok Işlerimiz vardı.. Mustafa Kemal Bulvarındaki Ofis Türk küçük sanatlarının gelişmesi için güzel bir başlangıçtı ve ilk defa bu mevzuda plânlı bir çalışmaya doğru gidiliyordu.

Moda

Moda kralının ölümü

Bundan birkaç sene evvel Amerikada yapılan bir ankette "Christian Dior'un dünyanın en popüler insanlarından birisi olduğu meydana çıkmıştı. Amerikanın Eisenhowerden sonra tanıdığı adam, Parisin meşhur moda kralı idi. Ve işte bir sabah dünyanın her köşesinde gazetelerini açan kadınlar ufak bir çığlık attılar; Christian Dior ölmüştü.. "Dior"auz bir yeni "moda mevsimi" tasavvur etmek ne kadar güçtü! Bundan sonra kim kadınları giydirecek? kim onlara "gülünç olmadan değişik", "bayağı olmadan cazip", "sıkıcı olmadan kibar" "olmayı öğretecekti? Halbuki bundan sadece onbir yıl evvel "Dior" diye birini tanıyan bile yoktu. Onbir yıl evvel o, belki tersi olmayı bile aklından geçirmemişti. Onun baş döndürücü muvaffakiyeti, şöhreti, moda dünyasına getirdiği fırtınalar yalnızca onbir yıl içinde kapandı kaldı.

Christian Dior

Artık eteklerle oynayamayacak

Çiçekleri seven çocuk

O Fransanın köklü ve zengin burjuva ailelerinden birisine mensuptu. Bir yakın akrabası "Poincarre" zamanında İçişleri Bakanlığı yapmıştı. Christian Dior 21 Ocak 1905 te Normandiya sahillerindeki büyük köşkte doğdu. Üç kardeşi vardı. Alman dadılar tarafından yetiştirilen çocuk, annesinden çiçekleri sevmeyi öğrenmişti. Ve eve misafirler geleceği zaman masaya çiçek koymak daima onun vazifesiydi. Bu şişman çocuğun, bir büyük zevki daha vardı. Oyna arkadaşlarına elbiseler dikerek maskeli partiler tertip etmek. On yaşında iken, okulda, öğretmenlerinden azar işittiği çok olmuştu. Çünkü kitapları ve defterleri daima uzun topuklu ayakkabı giyinmiş kadın bacağı resimleriyle doluydu. 1914 te bir falcı onun eline bakarak istikbalini keşfetmişti: Falcıya göre o, birgün beş parasız kalacaktı, fakat kadınlar yüzünden kendisine iyi ve çok şöhretli bir bayat temin edecekti. Bu sözler o vakit bütün aileyi güldürmüştü. Aile Parise taşındı. Gayeleri "Christian Dior'u bir diplomat olarak yetiştirmekti. Genç çocuk bunun yerine Parisin sanat âlemine daldı. Kadife yakalı şık elbiseleri, melon şapkası ile zengin delikanlı devrin "Poulenc" ve "Satie" gibi tanınmış müzisyenleri ve Jean Cocteau Christian Berard, Salvador Dali gibi artistleri ile kadeh tokuşturuyordu. Nihayet baba sermayesine dayanarak bir sanat galerisi açtı. Fakat 1930 senesinde gelip çatan bir felâket silsilesi Christian Diorun bütün hayatını değiştirecekti.

Yeni bir hayat

Erkek kardeşi bir sinir hastalığı neticesinde ölmüştü. Çok geçmeden annesini kaybetti ve babası iflâs etti. Bu sırada "Dior" da ciğerlerinden rahatsızlanarak tedavi için "Majorca"ya gitti. 1935 senesinde tekrar Parise döndüğü zaman cebinde beş parası yoktu. "Majorca" da işlemeye merak salmış ve bu el işi hakkında çok şey öğrenmişti. Bir arkadaşı, ona yardım için moda resimleri çizmesini gösterdi ve birçok resimlerini 120 frank mukabili bir moda evine satınca "Dior" hem çok sevindi, hem de şaştı. Moda kralı -"benim hakiki hayatım otuz yaşından sonra, felâketlerle başlar" demişti. Hakikaten Robert Piguet ve Lucien Lelong gibi büyük terzilerin yanında, hayatını kazanmak için çalışmıştı. Harpte cenubi Fransada, orduda hizmet etti ve ordu bu moda kralım demiryolu tamiratında çalışan bir ekibe verdi.

Fransa için..

Harp sonunda, Fransız Modası çok tehlikeli ve kritik Anlar geçiriyordu. New-York, Parisi bu sahada geçtiğini iddia ediyor ve İtalyan terzileri Paris tersileri için tehlikeli rakipler olmaya başlıyorlardı. Fransanın en büyük kumaş fabrikalarına sahip olan "Marcel Boussac" buna çok üzülüyor ve fransız terzilerinin şöhretinin sönmesinin en başta kendi fabrikalarına zarar vereceğini biliyordu. Bu kadar işçi ne olacaktı ? Zaten harpten bitap çıkmış bir Fransanın iktisadi durumu büsbütün sarsılacak, muazzam bir döviz kaynağı olan "Fransız modası" böylece tarihe karışacaktı. "Boussac"a göre Paris zevki ölmemişti ama Paris dikiş salonlarının canlılığa, bir vitamin iğnesine ihtiyacı vardı. Bu hayatiyeti kim getirecekti? Dostları, fabrikatöre, Christian Dior isimli bir moda ressamını tavsiye etmişlerdi.

Zafer

İşte böylece "Dior" 1946 senesinin aralık ayında "Fontainebleau" da bir arkadaşının apartıman, dairesine kapandı ve onbeş gün düşünerek, çizerek, aşkla, imanla çalıştı.

Onbes gün sonra "New - look'un temeli atılmıştı. Hiçbir tersi moda tarihinde Dior'un yaptığı ihtilâli yapamamıştır ve hiçbir terzi de bir günde onun kazandığı zaferi kazanamamıştır. "Dior'u görmeden elbise satın alan tüccar terzilerin allah yardımcısı olsun!" diyen "Harpers Bazaar" ın tabii idi. Bir başka moda yazarı "bu her şeyi altüst etti" diye haykırıyordu. Hakikaten New-look" bir an içinde Amerikada milyonlarım elbiselere bağlamış olan ticarethaneleri mahvetmişti. İtalyan terzileri de derhal yeni modeller çizmeğe başladılar. Fransız modası kurtulmuştu. Fabrikalar uzayan etekler için kumaş yetiştiremiyorlardı. İşçinin yüzü güldü. Dior, Marne muharebesinde taksi şoförlerinin yaptığı şeyi 1946 da Paris modası için yapmıştı.. İlk koleksiyonunu teshir ettiği gün yaptığına o da inanamıyordu. Şaşkın, mesut, afallamış bir hali vardı. Birden ağlamaya başladı.

Bir iş adamı

Fabrikatör "Baussac"ın milyonlarına sırtını dayıyan Dior bundan sonra çok çabuk ilerledi. 1948 senesinde "New-York" ta açtığı müesseseye senede iki defa, Fransız şıklığına, fakat Amerikan zevkine sadık modeller gönderiyordu. Londra ve Carascas'ta da moda evleri vardı. O aynı zamanda aksesuar imal ediyordu. Bir lavanta kumpanyası kurmuştu. Çamaşır, eldiven erkek kravatı üzerinde de çalışıyordu. Kaliforniya için deniz mayosu ve Skotland tezgâhları için kaşmir takımlar çiziyordu. Yirmidört memlekette senede 15 milyon dolarlık iş çeviriyordu. Fakat onun en mühim, en emek isteyen işi Pariste "Avenue Montaigne"deki terzihanesi idi. Bu terzihanede her sene hazırlanan 12.000 elbiseden 1 milyon dolarlık satışı Dior yabancı memleketlere yapıyordu ve bu bütün Paris terzilerinin yaptıkları satışın yarısından fazlasını tutuyordu. Buna mukabil hep el isine dayanan bu ticaret, ümit edildiği kadar karlı değildi ve kopye edilen her modelin satışından muazzam komisyonlar almasına rağmen masraflar çıkınca, 400 dolarlık bir satış ancak 30 dolar kâr bırakıyordu. Dior bu isin zor, tehlikeli bir iş olduğunu çok iyi biliyordu. İkinci dünya harbinden sonra birçok meşhur terziler dükkânı kapamak zorunda kalmışlardı

Bir sanatkâr

Dikiş çok nazik bir işti. "Büyük bir terzinin elinden çıkan şık elbiseyi bir maskeli balo elbisesi olmaktan kurtaran şey yalnızca sağlam bir yapı, ölçülü bir kup ve kaliteli emektir" derdi.

Dior'a göre, makine devrinde "moda" insanın dinlenebileceği son sığınaklardan birisi idi ve bizimki gibi sıkıcı, karanlık ve herşeyin basite doğru gittiği bir devirde "lüks" dediğimin şey karış karış müdafaa edilmeliydi. O, dikişi güzel sanatların bir şubesi haline getirmeğe çalışıyordu ve asıl işi de galiba bu idi.

C E M İ Y E T

Beyruttan bildirildiğine göre Kral Suud yakında Lübnan Başbakanının yeğeniyle evlenecektir.. Arap başkentlerinde hüküm süren "Türk kızı almak" modasına Kral Suud Hazretlerinin uymak istememiş olması memleketimiz yüksek sosyetesinde hayal sukutuna sebebiyet vermiş ve son yıllarda takip ettiğimiz dış politika muvacehesinde çok üzücü bir keyfiyet addolunmuştur. Maamafih Suud Hazretlerinin muhtelif kategorilere dahil zevcelerinin adedinin hiçbir suretle tahdit edilmemiş olduğu bilindiğinden bütün ümitlere suya düşmüş nazarıyla bakılamıyacağı belirtilmektedir.

1958 Brüksel Enternasyonal Fuarı Başkanı Kont Carton de Wiart İstanbul . Brüksel arasında Sabena Havayolları seferlerinin başlaması münasebetiyle İstanbula geldi. Başka memleketlerin pavyonların m tamamlanmak üzere bulunduğu fuarda Türk pavyonunun halihazırdaki durumunu soranlara Kont şu cevabı verdi: "Henüz yeni başlanıyor. Çok acele etmeniz lâzım."

Denize dökülen balıklar

Geldikleri yere gittiler

Geçen hafta yalnız bir günde İstanbul civarında 1000 ton torik ve palamut tutuldu; fakat şehir bunun ancak yarısını istihlâk edebildiği için geri kalan 500 ton denize döküldü. Bunun üzerine 'balıkçılar adına muhabirlerle görüşen' Kemal Reis söyle dedi: "Tuttuğumuz balıkları sadece İstanbulda satabiliyoruz. Artanı gördüğünüz gibi elimizde kalmaktadır. Buzhaneye koyamıyacağız, çünkü yıkılan buzhanelerden sonra bir tek Beşiktaştaki buzhane kaldı... Bugün ziyan olan balık 180 bin dolar değerindedir. Binlerce balıkçı açlık tehlikesiyle karsı karşıyadır. Ayrıca ne Ziraat Bankasına olan borçlarımızı önliyebileceğiz, as de mazot ve kumanya borçlarını!"

New York Times gazetesinin İkinci Dünya Harbi sırasında Ankara muhabirliğini yapan ve memleketine döndükten sonra Atatürkün (hayatına dair bir kitap yazan Ray Brock tekrar Türkiyeye geldi. Eserinin memleketimize sokulmasının menedilişine temas eden Mr. Brock bunun tamamen bir anlaşmazlık eseri olduğunu, kendisinin Atatürkü asrımızın en büyük adamı saydığını söyledi.

Lübnanın yeni Türkiye Büyükelçisi Halil Tacettin uçakla Beyruttan istanbula geldi. Türk hükümetine itimadnamesini verinceye "ve itimadnamesini vereceği Türk hükümeti belli oluncaya" kadar birşey söylemek istemeyen büyükelçi gazetecilerle görüşmedi.

Seçimlerin Arifesinde Bursada Ulucamide okutulan ve telsiz vericilerine telefonla nakledilen mevlidin yayınlanması sırasında telefon hatlarında karışıklık olunca radyo dinleyicileri neye uğradıklarını şaşırdılar. Mevlide "Naylonları yükledin mi? Cevap ver be!" "Bu hafta mutlaka beklerim, yanaklarından öperim" gibi lâflar karıştı. Bu yayının tarihimizin en samimi mevlidi olarak hatırlanacağı muhakkaktır.

S İ N E M A

Filmcilik

Geri çevrilenler

Türkiyede sinemacılık hayatının en garip teşekküllerinden biri de hiç şüphesiz sansür denilen bir müessesedir. Bu müessese başka memleketlerde de bulunmaktadır. Ama oralarda ne işe yaradığı az çok bilinir. Mesela Amerikan sansürünün ahlaki, Fransız sansürünün siyasî meselelerdeki hassasiyeti yerli sinemacıları bu konularda daha dikkatli olmaya sevketmekte, yabancı filmler ise bu bakımlardan gözden geçmektedir. İngiliz sansürü ise şiddet düşmanıdır. Bunun yanında krallıklarla idare edilen memleketlerin sansürü kraliyet aleyhdarı filmleri yasaklamakta, Asya ve Afrika ülkelerinin bir çoğunda ırk meselelerini ilgilendiren filmler daha sıkı kontrol edilmektedir. Fakat bugüne kadar Türk sansürünün esas olarak nelerden en çok rahatsızlık duyduğunu, Türk sansür heyetini meydana getiren adamcağızların kim ve neci olduklarım, ney_ le geçinip, neden anlayıp, neye göre hüküm verdiklerini daha kimse kestirememiştir. Gerçi bir sansür kanunu vardır. Ama o kadar muğlak ve elastikidir ki kimin aklına esip çekerse o tarafa doğru uzamaktadır. Böylelikle ana hatlarıyla Hitler Almanyası ve Mussolini İtalyası sansür kanununun bir benzeri olan bizim nizamnameler bol tefsir kabiliyetleri sayesinde oradakilerden daha işgüzarca muamelelerin tatbikine yol açmaktadır. Bu, bilhassa yabancı filmler hakkındaki hükümlerde kendini göstermektedir. Yoksa yerli filmciler suya sabuna dokunmayan verem hikayeleriyle sansürün hışmından kurtulmayı öğrenmişlerdir. Buna rağmen yerli filmlerin arasında da biraz daha aklım başına toplamaya gayret edenler çıktığı zaman sansürle burun buruna gelmektedir. Metin Erksanın "Aşık Veysel"i Ziya Metinin "Namus Düşmanı" köyü olduğu gibi göstermeğe çalıştıkları için kuşa çevrilmiş, Lütfi Akadın "Beyaz Mendil'i ile Atıf Yılmazın "Gelinin Muradı"na memleket dışına çıkamaz kaydı konmuştu.

En çok dikkati çeken noktalardan biri de sansürün mesele filmlerine karşı düşmanlığıdır. Sinemaseverlerin görmekten mahrum bırakıldıkları filmlerin hemen hepsi bir meseleyi yaratıcılarının görüş açısından işlemeye gayret edenlerdir. Ayrıca değerleri, kazandıkları mükâfatlar ve dış basında uyandırdıkları akislerle belli olmuştur. Dünya sinemacılığının en ilgi çekici mahsulleri arasında bulunan bu eserleri sansürümüzün reddediş sebebleri de acayip kelime-Syle izah edilebilecek gibi değildir. Elia Kazanın 1947 de yaptığı "The Gentlemen's Agreement" o yılın hem en iyi film, hem de en iyi mizansen oskarlarını kazanmıştı. Bir gazetecinin kendine yahudi süsü vererek Amerikadaki yahudi düşmanlığını araştırmasını hikâye eden filin hangi düşünceye dayanarak bizde reddedildi bilinmez. Muhakkak olan, ilgi çekici bir Amerikan filmini seyretmek fırsatının kaçırılmış olmasıdır.

Kaçırılan bir başka Amerikan filmi de Robert Aldrich'in "Attack - Hücum"uydu. 1956 Venedik Festivalinde İtalyan tenkitçilerinin mükâfatım kazanan film İkinci Dünya Savaşı Avrupa çıkartması sırasında Almanlarla çarpışmakta olan küçük bir Amerikan askeri birliğinin hikâyesini anlatıyor, Amerikan ordusunda rütbeden başka birşey düşünmeyen beceriksiz ve korkak kumandanlar yüzünden meydana gelen askeri felâketleri gösteriyordu. Aldrich, Fransız ve İtalyan tenkitçilerince zamanımızın en büyük rejisörlerinden biri sayılıyordu. "Attack" da onun şahsiyetini en iyi ortaya koyan, en başarılı eserlerinden biriydi. Aldrich'in birkaç mühimsenmeyecek filmini gören Türk seyircisi, sansürün "Attack" ı harp aleyhdarı bulup reddetmesi yüzünden, bu rejisörü yakından tanımak, hakkında tam bir hükme varmak fırsatım bulamıyacaktı.

Savaş aleyhdarı olduğu için reddedilen filmlerden biri de Fred Zinnemann'ın "The Men" adlı eseriydi. Zinnemann burada, savaştan dönen yaralı askerlerin kendilerini sivil hayata uydurmakta karşılaştıkları güçlükleri hikâye ediyordu. "The Men" usta bir rejisörün çok dikkate değer bir eseri olduğu gibi Marlon Brando da ilk olarak bu film ile beyaz perdede görünüyordu.

Sansürümüze şirin görünmeyen filmler arasında hukukçu-sinemacı Andre Cayatte'ın "Avant le deluge-Tufandan Önce" adlı filmi de bulunuyordu. Gençlik suçları üzerinde duran filmi bizimkiler gayri ahlâki bulmuşlardı. Sırası gelmişken "Avant le deluge'un da milletler arası film festivali şampiyonlarından olduğunu ilâve etmek yerinde olur.

Memleketimizde oynatılması uygun görülmeyen filmlerden biri de Julien Duvivier'nin "Le Petit Monde de Don Camillo . Don Camillo'nun Küçük Dünyası" adlı eseriydi. İtalyanın kuzey köylerinden birinde bir katolik papazıyla komünist belediye reisininin mücadelelerini eğlenceli bir şekilde anlatan filmin adapte edildiği roman, daha önce Türkçeye çevrilerek bir günlük gazetede neşredilmişti.

Sansüre dair en garip vakalardan biri de "Citizen Kane - Yurttaş Kane" meselesiydi. Orson Welles'in dünyâda fırtına yaratan bu ilk filmini getiren firma eserin iş yapmıyacağına hükmetmiş, sansür ise firmanın boş yere ziyanım önlemek için "Citizen Kane"i siyasî ve ahlâki noktalardan olmasa bile sıhhi bakımdan reddedecek bir kulp bulmuştu: "Citizen Kane"in fotoğrafları gözleri rahatsız ediciydi, şu halde Türkiyede gösterilmeğe lâyık değildi.

Fakat en tuhaf şey Richard Brooks'un "Blackboard Jungle _ Karatahta Ormanı'nın başına gelmişti. Bu hâdise tuhaf olduğu kadar bilhassa, ilerisi için düşündürücüydü de. "Blackboard Jungle"ın Venedik Festivalinde başına gelenleri hemen he-

"Karatahta ormanı"
Çifte sansüre doğru...

men duymayan kalmamıştı. Amerikan eğitim sisteminin aksaklıkların, gençlik suçlarım işleyen film Amerikanın Roma elçisi Claire Boothe Luce'un şahsi teşebbüsü ile 1955 Venedik' film festivalinden çekilmişti. Bu yıl memleketimize gelen filmler arasında bulunması gereken "Blackboard Jungle" memleketimizdeki Amerikan Haberler Bürosunun müdahelesiyle MGM listesinden çıkarılmıştı. Bu durumda sansürün yanında şimdi bir de karşımıza Amerikan Haberler Bürosu çıkıyor demekti. Bu teşkilât Brooks'un filminin gösterilmesini önlemekle ilk defa bir tesir kazanmış oluyordu. "Blackboard Jungle" hemen hiçbir Avrupa ülkesinde yasaklanmadığı, Amerikan Haberler Bürosunun da hiçbir ülkede bir filmin gösterilişine mani olacak kadar söz sahibi Almadığı da ayrıca belirtilmelidir. Türk seyircisi zavallı bir sansür anlayışından sonra şimdi bir de Amerikan müşavirliğinin insafıyla iyi film görebilirse görecekti.

Bu hâdiselere bakarak ilerde olacak bir takım vaziyetlere dair şimdiden tahminler yürütebilmek mümkündü. Bu yılın en mühim sinema hâdiselerinden biri Charlie Chaplin'in son eseri "A King in New-York-New-Yorkta bir Kral"ın gösterilmeğe başlanışıdır. Amerikaya dair yapılan en mükemmel hiciv eserlerinden biri sayılan bu filmin Teni Dünya sinemalarında oynıyacağı pek şüphelidir. İşin şüpheye meydan bırakmıyacak tarafı isi "A King in New York"un Amerikada gösterilmediği takdirde Türkiyede de gösterilmeyeceğidir. Ne yaptığım bilmeyen bir sansür, bir de şimdi buna eklenen Amerikan müşavirliği sinemanın bu biricik efsanevi kahramanının son eserini seyretmek için aşılması güç bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.

Filmler

"Sessiz dünya"

Dokümanter filmlerin pek seyrek uğradığı memleketimizde "La Monde du Silence - Sessiz Dünya"yı Seyretmek iyi ve zevkli olduğu kadar faydalı bir değişiklik. Fransız deniz subayı Jâcques - Yves Cousteau ve yardımcılarının hasırladığı "Sessiz Dünya" ekibin deniz-altı araştırmalarım, derinliklerdeki hayatı bütün canlılığıyla tesbît ediyor. İlk olarak 1949 ve 1951 Cannes Festivallerinde "Epaves - Kalıntılar" ve "Carnet de Plongees - Dalışlar Günlüğü" adli iki filmiyle dikkati çeken denizci-sinemacı Cousteau çalışmalarının en yüksek noktasına 1956. Cannes Festivali büyük mükâfatım kazanan. "Sessiz Dünya" ile ulaşmış bulunuyor. İM yıl önce Walt Disney'in çöl hayatını anlatan "The Laving Desert - Yaşayan Çöl" adlı eseriyle dokümanter filmlerin zevkine varıp, geçen yıl gene Disney'in "The Vanishing Prairle - Çöl Esrarlıyla hayal kırıklığına uğrayanları Cousteau'nun eseri yeniden bu türe bağlıyacak, dokümanter filmlerin değerini, önemini, öğreticiliği ve güzelliğini bir kere daha ispat edecektir.

"Sessiz Dünya" mükemmel denizaltı renkli fotoğraflarıyla, anlatılışındaki tertip ve titizlikle sadece öğretici olmakla kalmıyor, plâstik güzelliğiyle de seyirciyi başından sonuna kadar sürüklüyor. İngiliz dokümanterciliğinin kurucusu John Grierson'un "gerçeğin yaratıcı bir şekilde işlenişi" diye tarif ettiği dokümanter filmler tanınmış yaratıcılarından birçoğunun ölümü, bazılarının da çalışmamaları, yahut başka sahalara atlamaları yüzünden son yıllarda bir sarsıntı geçiriyordu. Natüralist geleneğin çok başarılı bîr örneği olan "Sessiz Dünya" dokümanter filmlerin şerefini kurtarmaktadır. Cousteau deniz dibim araştırırken tesbit ettiklerini, bütün tabiiliği içinde, olduğu gibi seyirciye vermeye gayret ediyor. Bu bakımdan "Sessiz Dünya" hayvanları müziğe uydurup aktör gibi oynatan, eğlence için tabii oluşu tahrif eden, dokümanter sahnelerle laboratuar sahnelerim karıştıran Walt Disney filmlerine tercih edilebilir. Gördükleri karşısında tarafsızlığını muhafaza eden, gerçeği eğlence için başka türlü anlatmayan Cousteau nefis bir deniz-altı röportajı veriyor. Yunus balıklarının yarışı, batmış bir geminin araştırılması, Cousteau'nun gemisi Calypso'nun pervanesi tarafından yaralanan bir kaşalot yavrusunun köpek balıkları tarafından parçalanıp kolay kolay hatırdan çıkmıyacak sahneler. Derinliklerdeki hayata seyircinin başlangıçtaki şaşkınlığı ve hayranlığı bir müddet sonra alışkanlığa hatta dostluğa çevriliyor. Cousteau ve yardımcılarının tropik denizlerin birinde arkadaş oldukları ve Jojo adını verdikleri kocaman, uysal bön fakat sadık balıktan ayrılışlarına en az onlar kadar biz de üzülüyoruz.

"Sessiz Dünya" üç yönden takdir edilmelidir: Seyirciye bilinmeyen bir âlemi tanıtması, bir sinema eseri olarak teknik ver estetik başarısı, bu işin üstesinden gelen beşerî cesaret ve fizik mukavemet. Har üç unsuru birden bünyesinde toplıyabilmesi Cousteau'nun eserinin değerim kat kat arttırıyor. Seyirci sadece deniz dibi hayatım kendi tecrübe edemiyeceği kadar yakından ve dikkatle görmüş olmuyor, fakat bütün bir film süresince insanı saran, büyüleyen renklerin meydana getirdiği devamlı bir tablo seyrediyor. "Sessiz Dünya" deniz derinliklerinin kendine mahsus, karanlık, esrarlı şiirini verdiği gibi, bunları tesbit etmeyi başaran kısan zekâsı, enerjisi ve cesaretinin de yüksek bir örneği olarak ortaya çıkıyor.

Okuyucu Mektupları

Seçimler hakkında

Gazetelerde İstanbulda İlk Okul çocukları için okul alarak kullanılacak bina bulunamadığını, bunlara baraka yapılacağını okudum. Ayni gazetelerde Ankarada Kocatepede 10 milyon liraya inşa ettirilecek olan camiin resmi de vardı. Bunun üç beş kişilik bir cemaatin reyini almak için seçimler arifesinde çıkarılmış bir havadis olması muhtemelse de, bu haber doğru ise, istikbalde memleketi kendilerine bırakacağımız bu yavruları böyle barakalarda okutmak hazin değil mi? '

Cevdet Arkat - İstanbul

Bir zamanlar, "Hürriyet, demokrasi" diyenlere "baraj, santral, fabrika" diye cevap veren iktidar çığırtkanlarının dillerine pelsenk ettikleri Göksu santralından son günlerde pek bahsedilmez oldu. Tabii bunun sebebini tevazuda aramak safdilliklerin şahı olur. Aylardan beri 29 Ekimde cereyan verecеklerini söyliyerek bağıra bağıra yorulanlar, şimdi, değil 29 Ekime yılbaşına bile bu santralın cereyan vermiyeceği hakikati karsısında ne derler acaba?

Yüksel Güneri - Konya

Ankara - İstanbul - İzmir radyolarından muhtelif saatlerde 1949 senesinde su kadar bindi, şimdi bu kadar milyona çıktı sesleri yükselirken, 20.15 saatindeki nakarat da geri kalmıyor: "Hadi sevgili dinleyicilerim, bu gün de sizinle Üsküdara gidelim" Vallahi pes. Bu kadar da inhisarcılık olmaz. İnsanın şu sözleri söyliyenin ağzından öpesi geliyor: "Radyonun icadından sonra en büyük icad onu kapatan düğmesidir!."

A. Ünvar - İstanbul

Gazeteciler hakkında

Cihadını kalemiyle yapan bir mücahid öldü. Gazeteler onün ölümüne mümkün olduğu kadar geniş yerler ayırmaya çalıştılar. Hakkında makaleler, başmakaleler kaleme alındı. Fakat bir gazete var ki, Yalçının vefat haberini neredeyse yazmayacaktı. Ondan, ancak bir iki satırla bahsetmek külfetine katlanmış. Hani aklıma geliverdi de yazıyorum: Gün olur, harman olur- temenni edilmez ama - Zafercilerden birisine birşey olursa -ki insandırlar muhakkak olacak- ezeli akıbete düçar olduklarında bu haberi gazetelerin ilana müteallik sütunlarında bulabilecek miyiz acaba?

M. Erol Erdem . Ankara

T İ Y A T R O

Paris

Tiyatroda atom devri

Genç adam St. Michel metrosunda indi. Ve önüne gelen ilk adama yarım yamalak .fransızcasıyla Rue Houchette'i sordu. Sonra da gösterilen istikamete doğru hızlı hızlı yürüdü. Saat gecenin dokuzuna geliyordu ve bütün ışıklarını yakan Paris yeni bir gecesini yaşamaya başlamıştı.

Genç adam Parisin yabancısıydı. Bu büyük şehirde ancak üç gün kalabilecekti. Üç gün Parisi gezip görebilmek için hiçbirşeydi üstelik adam tiyatro meraklısıydı. Hiç değilse bir gecesini dünyanın sanat merkezi olan Pariste göreceği bir piyese ayırmak istiyordu. O sabah konuştuğu bir tiyatro meraklısı frangız dostu kendisine bir çok ünlü oyuncunun oynadığı, birçok ünlü piyesten hiçbirini tavsiye etmemişti ki. Halbuki bunların arasında İngrid Bergmanın oynadığı "The et Shempathy" bile vardı. Tiyatro meraklısı dostu bütün bunlardan önce ona Rue Houchette'deki küçük bir cep tiyatrosunu tavsiye etmişti. Houchette Tiyatrosunda Eugene Ionesco adlı bir yazarın "da Leçon" ile "La Cantatrıce Chauve" adlı birer perdelik iki piyesi oynuyordu. Parisin yabancısı olan adam avant-garde tiyatroya tutkundu ve İonesco adlı yazarın birkaç yıl önce bütün Avrupayı nasıl allak bullak ettiğini biliyordu.. Hattâ kendisi de memleketinde yazarın "Ders" "Bundan Nasıl Kurtulmalı" ve "Kel Soprano" adlı piyeslerini okumuş ve gerçekten o da allak bullak olmuştu. Ve işte şimdi piyesin başlama saatini geçirmemek için hızlı hızlı Houchette sokağına doğru yürüyordu.

Genç adam Houchette Tiyatrosunu bulmakta pek güçlük çekmedi. Gişeye üçyüzelli frank verip bir bilet aldı ve salona girdi. Burası altmış yetmiş kişi alabilecek büyüklükte küçük bir salondu. Tiyatronun fuayyesi yoktu. Seyirciler perde aralarında sigara içmek için sokağa çıkıyorlardı. Kısacası tiyatronun fuayyesi vazifesini sokak görüyordu.

O gece genç adam büyülenmiş gibi birbuçuk saat gözlerini sahneden ayıramadı. Hakikaten o gece. onun hayatında bir dönüm noktası olacaktı. Şimdiye kadar gördükleri arasında, bu gece gördüğü iki piyesi hiçbir zaman unutamıyacaktı.

Genç adam tiyatrodan çıktığı zaman piyeslerin tesiri altındaydı. Bir sigara yakıp yürüdü. Bir yandan da düşünüyordu. Yunan klâsiklerini düşündü. Goldoni'yi, Shakespeare'i, Moliere'i, İbsen'i düşündü... Bütün bu yazarların zamanlan içindeki yerini ve bugün de hâlâ devam eden değerlerini düşündü. Evet bütün bu yazarlar geçmişte olsun, bugün olsun inkâr edilemiyecek değerlerdi. Ama tiyatro seyircisi her devirde yeni şeyler istiyordu. **Bir** kere devirlerin ve **her** değişen neslin insan psikolojisi başka başkaydı. İnsanın yeni ufuklara gittiği devirlerde, konusu insan olan tiyatronun da yeni ufuklara gitmesi kadar tabii bir şey olamazdı. Artık O'Neill bile Williams bile Avrupalı seyirciye yetersiz geliyordu. Avrupalı seyirciler zamanımızda bir yerleri olan bu yazıları kanıksamış lardı. İşte bir gün İrlandalı bir yazar olan Samuel Beckett çıkıpda "Waiting for Grodot" diye bir piyes yazıverince tiyatronun sınırları bir kere daha parçalanmış, günümüz tiyatrosunda yeni bir devir, belki de bir atom devri başlamıştı. Önceleri Beckett'in piyesini hiçbir tiyatro sahibi oynamak istememişti. Ancak bir tiyatro idarecisi Godot'da birşeyler bulmuştu. Adamın tiyatrosu zâten batmak üzereydi. "Godof"yu oynamak ona hiçbir şey kaybettirmeyecekti. Ve böylece Godot can çekişen bir tiyatronun ramp aydınlığında seyirci karşısına çıktı. Çıkış o çıkış.. Tiyatro her gece kapalı gişe oynamağa başladığı gibi, Godot, tiyatro çevrelerini bir anda altüst de etmişti. Kapanmak üzere olan tiyatro yeni bir hayata kavuşmuştu. Başka memleketlerin tiyatro idarecileri de Godot'yu istiyorlardı. Seyirci, Godot'da ne denmek istendiğini pek iyi anlıyamıyor ama Estragonun, Gogonun kesik, şundan bundan söz açan cümlelerinin kendisini dört tarafından yakalayıp sahneye çektiğini hissediyordu. Godot'yu bekleyen dört insanda herkes biraz kendini yahut da içinde olduğu toplumu buluyordu. Çünkü herkesin beklenen ve gelmeyen bir Godot'su Tardı. İşte bu hakikât, Beckett'in **kesik, kısa cümleli** dialoglarıyla **seyirciye alabildiğine tesir ediyordu.**

Bertolt Brecht

Yeni bir çağa tutulan ışık

Yeni ufuklara doğru

Godot'nun bütün dünya tiyatro seyircisini sardığı bir sırada Almanyada Berold Brecht adlı bir tiyatro adamı çıkmış "Hâmletin başındaki gece sahnesini gündüz gibi pırıl pırıl bir ışık altında oynayabilecek ve gece olarak kabul ettirebilecek rejisörün elini öperim.." demişti. Bundan maksadı da tiyatronun oyun ve mizansenle ortaya çıkabileceğini söylemek, pür tiyatroyu, birtakım ışık oyul arının altında saklamanın lüzumsuzluğunu ifade etmekti. Brecht aynı zamanda yeni birtakım tiyatro formülleri bulup çıkarıyordu. Birkere, yazarın hakkını alabildiğine koruyan bir rejisördü. Nasıl olmasın ki; kendisi de herşeyden önce bir tiyatro yazarıydı. Ve yazdığı, "Kuraj Ana", "Kafkas"', "Tebeşir Dairesi", "Sezuanın iyi İnsanı' gibi ve daha bir çok piyesleri önce Almanyayı sonra da bütün Avrupayı bir anda sarıvermişti.

Brecht, tiyatroya "Epik teori" diye yeni bir metod getiriyordu. Motiflerini Japonların Noh ve Çinlilerin Kabuki, tiyatrolarından almıştı. O şimdiye kadar alışılmış olan Dramatik tiyatrodan ayrılıyordu. Shâkespeare-i ise hiç sevmiyordu. Dramatik tiyatroda olduğu gibi bir hâdiseyi yaratıp seyirciyi bu hâdisenin içine çekmek taraftarı değildi. Seyirciyi daima oyunun dışında tutuyordu. Onu duygusuyla avlamak istemiyor, doğrudan doğruya mantığına, kafasına sesleniyordu. Bunun için de hâdiseleri yaşatmıyor anlatıyordu. Piyeslerinin sahnelerinde dramatik tiyatroda olduğu gibi bir devamlılık kurmuyordu. Sahneleri bağımsızdı. Hattâ oyunun bir yerinde bir aktörü çıkarıp "Bundan sonra şunlar şunlar olur.." dedirtip başka bir sahneye atlayıveriyordu. Brecht, kadere karşıydı. Herşeyi insanoğlunun kendi eliyle yapıp kendi eliyle bozabilece-.ğine inanıyordu. Bu yüzden piyesle rinde gerçekçi ve aydınlık bir hava görülüyordu. Hattâ en mistik motifleri bile bu hava içine sokuyordu. Tekniğinde dozu kaçırmamak üzere şiirden ve müzikten faydalanıyordu.

Brecht'in epik tiyatrosu dünyayı bir anda sardı.

Bir yanda Beckett, öbür yanda Brecht yahut Ionesco ve daha başkaları... Meselâ Adamov. Muhakkak olan tiyatronun teknik ve muhteva olarak baş döndüren bir atom devri içine girdiğiydi. Her geçen gün, bir kaide yıkılıyor, bir çerçeve parçalanıyordu. Bir yazar eskiyor, bir yazar bambaşka şeyler getiriyordu.

Genç adam düşüne düşüne bir hayli yürümüş olduğunu farketti. Bir an olduğu yerde durdu bir kere daha yenibaştan düşündü. Ama bütün bu düşündüklerinde bir son bulamıyacağını biliyordu.. Onun için kafasındakilerden kurtulup ışıkların çerçevelediği bulvar boyunca yemden yürümeğe başladı.

M U S İ K İ

Opera

Bir kadın böyle yaptı

Tüy hafifliğinde ve şimşek süratindeki uvertür jet uçaklarıyla yarışmaya çalışan bir kağnının ümitsiz çabalamalarını hatırlatarak çalınırken birden, kırmızı perdenin önüne oyunun altı karakteri çıkıp halkı selâmladılar. Acaba oyunun sonunda bu zevkten mahrum kalınacağı tahmin edildiği için mi böyle bir çareye başvurulmuştu? Derken kırmızı perde açıldı ve adi kalite bir bezin üstüne de beceriksiz bir elin "cupid" resimleri çizmiş olduğu, kirli bir ara perdesi göründü. Konu ve metin itibariyle bir sabun köpüğü gibi hafif, fakat gerek sahneye koyuş, gerekse müzikal icra bakımından büyük meseleleri olan Mozart operası, "Cosi fan tutte"nin Devlet Operasında bu mevsim verilen ilk temsili başlamıştı. Bütün akşam boyunca seyirciler, tiyatro ve musiki zevki almak bir yana, en basit manasıyla eğlenemediler bile. Mozart'ın bu şaheserini tanımayanlar, eserin sıkıcı, manasız, boş bir opera olduğu kanaatine vardılar. Oysa "Cosi.." değerinin canlanabilmesi için, ustalık ve iyi zevkle hazırlanmış bir mizansen, bilhassa kusursuz bir icra ariyan operalardandı. Kabahat ne librettocu Lorenzo da Ponte'de, ne de besteci Mozarttaydı.

Bu defa "Kadınlar Böyle Yaparlar" adıyla ortaya çıkarılan "Cosi fan tutte", Devlet Operası sahnesinde ilk olarak üç yıl kadar önce, Arnulf Schröder'in mizanseniyle oynanmıştı. Eseri bu defa sahneye koyan Saadet İkesusun, Schröderin mizansenini şiddetle tenkit etmiş olduğu biliniyordu. Bn. İkesus tenkitçi olarak kaldıkça kimse ona "Haydi bakalım, daha iyisini yap da görelim" diyemezdi. Fakat o tenkidçi, aynı eserin yeni rejisörü olarak ortaya çıkma gönüllülüğünü gösterdiği zaman kendisinden, tenkit ettiği çalışmanın daha iyisini beklemek pek tabiiydi. Oysa Schröderin -bazı kusurlarına rağmen- tecrübeli, bilgili ve zevkli rejisi yanında, İkesus'un -bütün hevesine rağmen- ancak bir çırak isi yapmış olduğu neticesine varmamak imkânsızdı.

İkesusun tasarladığı dekor ve kostümler, renk ahenksizlikleri, biçim nisbetsizlikleri ve gelenek inkârlarıyla doluydu. Üstelik bunlar adi malzeme ve kötü işçilikle gerçekleştirilmişti. Kraterinden değil de yamaçlarından alev saçan yanardağ, rejisör hanımın tebessümle karşılanacak buluşlarından biriydi. İkesus piyesin yapısını en büyük hatlarıyla kurma, yani iki perdeyi tablolara bölme meselesini halledememiş, kolayca değiştirilebilir sade panolar kollanabileceği halde ağır dekorları tercih etmiş, tabloları bazan o pis mavi perdeyle, bazan kırmızı esas perdeyle bölmüş, böylece eserin bütünlüğünü dağıtmıştı. Oyuncuların hareketlerini düzenlerken çok kere sahne mantığını inkâr eden, ne musikinin ve ne de metnin karakterine uymıyan aşırılıklara kaçmıştı. Bir tiz nota geldiği zaman şarkıcının kolunu yukarılara kaldırması, kadınlardan birinin elini aşağı doğru indirdiği zaman iki âşığın yere düşmeleri, âşıklar sözde savaşa giderlerken önce sahne gerisinden, sonra sahnenin önünden sağından ve nihayet önünden solundan uğurlanmaları, izahı imkânsız görünen buluşlardı. Bu aşırı hareketler, hele kadınlarda zaten güç olan teganni işini herhalde birkaç kat daha zorlaştırıyordu. İki erkek hastalık numarası yaptıkları zaman sahte doktorun gelip onları mıknatısla iyileştirmesi gibi güldürücü bir olayı sahnenin gerilerine nakledip bütün tesirini kaybettirmesi, bir rejisörün ancak intiharı sayılabilirdi. İkesusun rejisinin tek vasfı, yanlış ve gereksiz de olsa, bir düşünce mahsulü olması, Devlet Operasında son mevsimlerde seyrettiğimiz birçok mizansen gibi işin tesadüflere bırakılmış olduğu intibaını vermemesiydi.

Öte yandan İkesus, bilhassa toplulukllarda, partiler arasındaki muvazeneyi sağlamak için bazı hatalı yerleştirmeler ve opera sahnesinin akustik durumunun titizlikle hesaba katılmaması yüzünden başarı derecesi değişen bir gayret de göstermişti. Fakat eserin musiki icrası öyle bir kargaşalık halindeydi ki, rejisörün muvazene endişeleri tam bir başarıya ulaşmış olsalardı bile bu bir değer taşımayacaktı. Tempoların üstünde yüzen şarkıcıların birbirleriyle ve orkestrayla birleştikleri zamanların fazla olmaması, koronun orkestradan ya geride, ya ilerde olması gibi durumların sorumluluğu şarkıcıların kendileriyle korepetitörleri, orkestra Şefi Helmut Schaefer ve uzun zamandır namevcut koro şefi Adolfo Camozzo arasında paylaşılmalıdır. Şarkıcılar tek tek ele alındığında ancak Don Alfonso rolünde basso Ayhan Baran ile Despina soprano Atıfet Usmanbaşın ve bir dereceye kadar da Ferrando tenor Nevzat Çıdamlının övülmeye lâyık oldukları görülüyordu. Olağanüstü ses kudreti vazıh telaffuzu ve gelişmiş oyunuyla dikkat çeken ve söylediği en küçük, cümle parçalarına bile mana veren basso Baran artık dünya çapında bir şöhretin yollarını aramalıdır. Bu temsiller için Amerikadan gelen soprano Usmanbaş kaliteli sesini ve gelişmiş tekniğini belki ilk defa bu derece ustalıkla ve müzikal hedefler gözeterek kullanıyordu; ancak oyunu, rejisörün karakter çizme zaafı yüzünden, tatmin edici değildi. Sanatkârın aynı rolü birkaç yıl önce çok daha büyük bir başarıyla oynaması Schröder'in fettan hizmetçisi ile İkesusun daha çok bir hanımefendiye benziyen Despina'sı arasındaki büyük farkın oyuncuya sağladığı imkânlarla ilgili birşeydi. Partisine ve Mozart uslûbuna çok iyi yakışan hafif, sevimli bir sese sahip tenor Çıdamlının genel olarak disiplinli tegannisinden, daha dikkatle çizilmiş, daha duygulu ve nüanslı cümleler kurması beklenebilir. Gugliemo'da Azmi Örses orkestrayı peşinden koşturan aceleci bir şarkıcıydı. Dorabella'da mezzo soprano Anna İde dikkat çeken hiçbir Özelliği olmıyan şahsiyetsiz bir icra çıkardı ve operanın en yüklü partisi olan Fiordiligi için Selma Aktuna henüz tamamen selâhiyetsiz bir sopranoydu.

Toplu olarak yeni "Cosi...", ancak bir iki ferdî başarı sayesinde çekilebilir hale gelen ve artık uçurumun dibinde bulunan Devlet Operasının perişan durumunu temsil eden bir temsildi.

Konserler

İdil Biret ve Liszt

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının evvelki Cumartesi günü verilmesi gereken ikinci konseri Salı akşamına bırakılmış ve programdaki bir Handel Konserto Grosso - su çıkartılarak yerine Liszt'in Birinci Piyano Konsertosu konmuştu. Bu değişikliğin sebebi, İdil Biretin konsere solist olarak iştirak etmesine karar verilmiş olmasıydı. Türkiyenin kendisinden en çok bahsedilen musikişinası olan 16 yaşındaki İdil Biretin konser vereceği gazetelerde ilân edildiği gün birkaç saat içinde biletler tükenmişti. "Harika çocukluk" çağını geçiren, bu yıl Paris Konservatuvarını birinci mükâfatlarla bitiren genç sanatkâr, Liszt'in konsertosunda, dünya ölçüsünde birinci sınıf bir piyanist haline gelmiş olduğunu, kendisini yıllardır dinlememiş olan Ankaralı müzikseverlere anlattı. Robert Lawrence idaresindeki orkestranın olağanüstü refakatiyle çalınan bu konsertonun icrası bugüne kadar bir Türk solisti ve orkestrasında rastlanılmayan seviyedeydi. Eserin sathî parlaklığı yanında zarif,, serin, yumuşak bir tarafı olduğunu da ortaya koyduğu için, tefsir bakımından da dikkat çekiyordu.

Programda Mozartın, Robert Lawrence tarafından uslûp ve karakter sadakatiyle idare edilen ve orkestra tarafından genel olarak itina ile, temiz seslerle çalınan, No. 29 Mi Bemol Senfonisi, ikinci kısımda da ilerde daha tesirli çalmışlara kavuşması beklenen ve Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının repertuarına ilk defa giren Berlioz'un "Romeo ile Juliet" senfonisinden üç kısım vardı.

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

GÖZLERİM
kapalı da
OLSA
SEÇECEĞİM
TIRNAK CİLÂSI
Helix
OLACAKTIR
Helix

AKBANK
AİLE
TEVDİATI
HESAPLARI
İstikbalinizin
Teminatı
İKRAMİYE İSABETİNİ
EN AZ
%50-ye
ÇIKARTAN BU YENİ
TASARRUF SİSTEMİNDEDİR